

Collegebesluit Subsidietoekenning
fase III

13695

3371

(6k)

Besluitnota

- Dienstbesluit
- AMT besluit
- Collegebesluit

Datum 4 september 2008
 Dienst/afdeling /RO/EZ-EZ
 Opsteller 5.1.2e
 Telefoon 367 5.1.2e
 E-mail 5.1.2e @roez

DIENSTREGISTRATIE		
Inliggende registratienrs.		
REG. NR.	Roed. 1659366	
INGEK.	10	
DOSS. NR.		
Kopie gez. aan:		
Dir.	Afd.	Paraaf
	5.1.2e	EV 5.1.2e
Publiciteit		
☐ PB	☐ PC	☐ APC
persbericht	persconferentie	aparte persconferentie
		☒ NP
		niet publicabel

Registratienr. RO08.1659366
 Overleg gepleegd met:

- dienst(en)
- sectoroverleg EZ dd. 29/9
- portefeuillehouder
- overig

Publiciteit

- PB persbericht
- PC persconferentie
- APC aparte persconferentie
- NP niet publicabel

Onderwerp

Subsidietoekenning Energy Valley fase III

Conceptbesluit

Het College besluit

1. een bijdrage van 81.000,- euro toe te kennen aan Energy Valley fase III (2008-2011) onder voorbehoud van ongewijzigde vaststelling door de raad van de ontwerp-gemeentebegroting 2009
2. over de gevraagde bijdrage van 162.000 voor de jaren 2010 en 2011 pas te besluiten wanneer zicht is op financiering van het economisch beleid in de gemeentebegroting van desbetreffende jaren
3. Aan de toekenning de voorwaarde te verbinden dat de stichting Energy Valley zich met name dient in te zetten op de versterking van de positie van Groningen op het gebied van (groen) gas en Energie en ICT

Ondertekening directeur(en)

RO/EZ

5.1.2e

Datum 8/10

Paraaf Datum

Paraaf Datum

Voorstel voor agendering (directiesecretaris)

conform

discussie

B en W besluit

5.1.2e

Besluit

Datum

Nummer

gemeentesecretaris

Paraaf Datum

Datum

Datum

conform

discussie

Burgemeester

Paraaf Datum

Datum

Wethouder(s)

Paraaf Datum

Datum

l.s.

agew woos SW 14 OKT 2008 6k

5.1.2e

Afgehandeld en naar archief

Paraaf

Datum

Classificatienr.

Inleiding

De gemeente is verzocht om financieel bij te dragen aan de derde fase van Energy Valley. Energy Valley is inmiddels een zichtbaar onderdeel van het nationale energie- en klimaatbeleid en is een nationale piek in het noordelijk economisch beleid. Energy Valley heeft in eerste aanleg een doelstelling van economische structuurversterking, maar kan ook bijdragen aan de duurzaamheidsambities van de stad. Op basis van advies van de SER Noord-Nederland en gesprekken met stakeholders wordt gesteld dat continuering van de stichting als publiek privaats platform gewenst is.

Energy Valley is in 2003 gestart. In fase I (2003-2005) heeft de nadruk gelegen op branding en lobby van Noord Nederland als energieregio. De stichting is hier succesvol in geweest. Verder zijn strategische kansen uitgewerkt en is het draagvlak verbreed door het betrekken van bedrijven en organisaties. Studies en projecten zijn geïnitieerd waardoor Energy Valley is aangehaakt bij het nationale energietransitiebeleid. In fase II (2006-2008) is er op basis van de werkzaamheden uit fase I een groot aantal projecten gestart. De uitstraling van Energy Valley draagt er toe bij dat partijen in het Noorden in energieprojecten willen investeren. In fase II hebben zich ook organisatorische ontwikkelingen voorgedaan. De Energy Valley regio is uitgebreid met het noorden van Noord-Holland en er is een participantenplatform ontstaan met inmiddels meer dan honderd leden.

Afsluiting Energy Valley fase II

In september zal een formeel verzoek tot definitieve vaststelling van de gemeentelijke subsidie voor fase II worden toegestuurd. Energy Valley heeft zich de afgelopen jaren onder andere ingezet voor het stimuleren van duurzame mobiliteit in Groningen (aardgasbussen, tankstations, aardgasconvenant), het ondersteunen van de Suikerunie bij het halen van energie uit biomassa, het ondersteunen van kennisinstellingen bij subsidieaanvragen en het organiseren van congressen. Tot slot is in Meerwold het Energy Business Plaza ontwikkeld waarin circa vijftien energiepartijen zijn gevestigd.

Energy Valley fase III

Blijkend uit het bijgevoegde werkplan dient Energy Valley zich in de nieuwe periode (2008-2011) nog sterker te richten op innovatieve energietransities en het aanjagen van projecten. Voorop blijft staan dat Energy Valley gericht is op het versterken van de economische structuur. Verder moet het MKB nog meer betrokken worden. Ook dient de branding, het in de markt houden van het sterke merk Energy Valley, te worden gecontinueerd. Prioritaire inhoudelijke thema's zijn onder andere innovatieve biomassatoepassingen, groen gas, energie en ICT en energietransitieparken.

Energy Valley zal ook in de nieuwe periode bestaan uit een Raad van Toezicht met leden uit bedrijven, kennisinstellingen en (semi-)overheden, een coördinatiebureau en een participantenplatform. De organisatie heeft een budget van circa acht miljoen euro voor ruim drie jaar. Het grootste deel van deze middelen wordt ingezet voor capaciteit voor projectaanjagers en andere personele kosten. Verder heeft de stichting een werkbudget voor o.a. communicatie, kantoor-, huisvestings- en andere operationele kosten. De financiering komt ten laste van private sector (NAM, Gasunie), provincies, SNN, Ministerie EZ en de gemeenten Leeuwarden en Groningen. De subsidie van het SNN van circa vier miljoen euro is inmiddels toegekend.

Voorgesteld wordt om in principe positief te staan tegenover toekenning van de gevraagde bijdrage voor fase III (2008-2011) van 243 duizend euro. De bijdrage kan echter niet op dit moment geheel worden toegekend doordat het EBP in 2009 afloopt. Het volledige bedrag kan niet ten laste van de EBP-begroting 2009 worden gebracht. Aangezien het project loopt tot en met 2011 is dit ook niet voor de hand liggend. In de concept EBP-begroting 2009 is een derde van het gevraagde bedrag (81 duizend euro) gereserveerd voor Energy Valley. Dit bedrag kan onder voorbehoud van vaststelling van de gemeentebegroting 2009 door de raad worden toegekend. De overige 162 duizend euro dient afhankelijk te worden gesteld van toekomstige beschikbaarheid van middelen voor gemeentelijk economisch beleid.

Verder wordt voorgesteld om aan de bijdrage voor 2009 de voorwaarde te verbinden dat de stichting zich dient in te zetten om nieuwe ontwikkelingen op het gebied van groen gas en Energie-ICT aan te jagen en te ondersteunen en daarmee de positie van de stad Groningen op deze onderwerpen te versterken. Dit zijn beide thema's die een belangrijke plek hebben in het werkplan van Energy Valley. Bij beide onderwerpen liggen er kansen voor Groningen en moet de komende jaren in een samenspel van overheden,

kennisinstellingen en bedrijven de positie verder worden uitgebouwd. Energy Valley kan hier een stimulerende rol bij spelen. Bij toekenning van de bijdragen voor 2010 en 2011 kunnen op basis van de dan geldende inzichten de thema's waar Energy Valley zich voor de stad op richt worden geactualiseerd. De stichting dient jaarlijks te rapporteren over de werkzaamheden en resultaten die zij voor de stad verricht.

Naast de formele structuren van de stichting zal er een frequent bestuurlijk overleg komen tussen de provincies en de directeur van Energy Valley. Hier zullen onder andere de jaarlijkse werkplannen worden beoordeeld. De vier grote gemeenten zijn uitgenodigd ook aan dit overleg deel te nemen. Het College wordt voorgesteld om niet deel te nemen aan dit overleg. Groningse belangen kunnen ook worden behartigd door rechtstreeks overleg te hebben met de directeur van Energy Valley. Ook verdient het de voorkeur om via voorwaarden in de subsidietoekenning Energy Valley te sturen op de activiteiten die ze voor de stad doet. Ingeschat wordt dat het lastiger is om dit via de jaarlijks vast te stellen werkplannen te doen omdat die de resultante zijn van de wensen van veel partijen waar de provincies naar verwachting het zwaarst hun stempel op zullen zetten.

Het College besluit:

1. een bijdrage van 81.000,- euro toe te kennen aan Energy Valley fase III (2008-2011) onder voorbehoud van ongewijzigde vaststelling door de raad van de ontwerp-gemeentebegroting 2009
2. over de gevraagde bijdrage van 162.000 voor de jaren 2010 en 2011 pas te besluiten wanneer zicht is op financiering van het economisch beleid in de gemeentebegroting van desbetreffende jaren
3. Aan de toekenning de voorwaarde te verbinden dat de stichting Energy Valley zich met name dient in te zetten op de versterking van de positie van Groningen op het gebied van (groen) gas en Energie en ICT

kennisinstellingen en bedrijven de positie verder worden uitgebouwd. Energy Valley kan hier een stimulerende rol bij spelen. Bij toekenning van de bijdragen voor 2010 en 2011 kunnen op basis van de dan geldende inzichten de thema's waar Energy Valley zich voor de stad op richt worden geactualiseerd. De stichting dient jaarlijks te rapporteren over de werkzaamheden en resultaten die zij voor de stad verricht.

Naast de formele structuren van de stichting zal er een frequent bestuurlijk overleg komen tussen de provincies en de directeur van Energy Valley. Hier zullen onder andere de jaarlijkse werkplannen worden beoordeeld. De vier grote gemeenten zijn uitgenodigd ook aan dit overleg deel te nemen. Het College wordt voorgesteld om niet deel te nemen aan dit overleg. Groningse belangen kunnen ook worden behartigd door rechtstreeks overleg te hebben met de directeur van Energy Valley. Ook verdient het de voorkeur om via voorwaarden in de subsidietoekenning Energy Valley te sturen op de activiteiten die ze voor de stad doet. Ingeschat wordt dat het lastiger is om dit via de jaarlijks vast te stellen werkplannen te doen omdat die de resultante zijn van de wensen van veel partijen waar de provincies naar verwachting het zwaarst hun stempel op zullen zetten.

Het College besluit:

1. een bijdrage van 81.000,- euro toe te kennen aan Energy Valley fase III (2008-2011) onder voorbehoud van ongewijzigde vaststelling door de raad van de ontwerp-gemeentebegroting 2009
2. over de gevraagde bijdrage van 162.000 voor de jaren 2010 en 2011 pas te besluiten wanneer zicht is op financiering van het economisch beleid in de gemeentebegroting van desbetreffende jaren
3. Aan de toekenning de voorwaarde te verbinden dat de stichting Energy Valley zich met name dient in te zetten op de versterking van de positie van Groningen op het gebied van (groen) gas en Energie en ICT

**WERKPLAN
ENERGY VALLEY III**

ENERGY
valley

10 mei 2008

1. Inleiding

De provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en de kop van Noord-Holland vormen samen de Energy Valley regio. Een regio met grote dynamiek en een sterke concentratie van energiepartijen en -initiatieven. Met energie heeft het Noorden een robuust economisch thema in handen. De afgelopen 4,5 jaar is actief ingezet op de uitbouw van het Noorden als dé Energy Valley van Nederland.

Terugkijkend kan worden geconcludeerd dat het concept Energy Valley succesvol is. Energy Valley is een zichtbaar onderdeel van het nationale energie- en klimaatbeleid, is speerpunt voor regionaal economische ontwikkeling en wordt beschouwd als 'best practice' voor clustering en economische structuurversterking via publiekprivate samenwerking. De regio kent vele energie-initiatieven met een breed en actief participerend cluster van publieke en private partijen. De energie-investeringsomvang in de regio wordt in de komende jaren op meer dan € 15 miljard geschat. Op dit moment zijn ruim 400 bedrijven en meer dan 22.000 mensen direct actief in de noordelijke energiesector¹.

De stichting fungeert als operationele organisatie om samen met betrokken publieke en private partners de energieambities van de regio vorm te geven. Daarbij concentreert de stichting zich vooral op de branding van de regio en op het ondersteunen van duurzame energieprojecten. De stichting wordt gefinancierd uit bijdragen van overheden, bedrijfsleven en regionale fondsen. In fase I (2003 - 2005) lag de nadruk op het betrekken van bedrijven en organisaties (draagvlak), de positionering van Noord-Nederland als energieregio en het uitwerken van kansrijke thema's. Deze taken zijn gecontinueerd in fase II die loopt van december 2005 tot juli 2008. Deze periode wordt gekenmerkt door een sterke groei van het aantal projecten en bundeling van activiteiten op een aantal strategische thema's.

De stichting bevindt zich momenteel aan het einde van de tweede fase. Diverse stakeholders en (project)partners hebben te kennen gegeven dat continuering van de activiteiten van de stichting gewenst is, met dien verstande dat daarvoor enkele wijzigingen in de inhoudelijke focus en de aanpak gewenst zijn. Continuering is enerzijds wenselijk omdat er in de komende jaren een behoefte blijft bestaan aan een faciliterende organisatie op het thema energie, anderzijds omdat vele initiatieven ook na de huidige fase door lopen en nog een duwtje in de rug nodig hebben.

Om scherp te krijgen wat de invulling van de activiteiten van de stichting Energy Valley in een derde fase moet zijn, is een brede stakeholdersconsultatie gehouden. In eerste plaats door persoonlijke gesprekken. Voorts is op 4 april 2008 een stakeholdersbijeenkomst georganiseerd waaraan ca. 40 instanties hebben deelgenomen². Daarnaast heeft het CAB een evaluatie opgesteld en heeft de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland (SER-Noord) een advies afgegeven. De opmerkingen en aanbevelingen van deze partijen zijn meegenomen bij het opstellen van het voorliggende werkplan.

Dit werkplan schetst de contouren voor de inhoudelijke, organisatorische en financiële vormgeving van de activiteiten van de stichting Energy Valley in de derde fase. Op verzoek van de provincies is voor een 'projectduur' van 3,25 jaar (1 oktober 2008 tot 31 december 2011) gekozen, overeenkomend met provinciale en gemeentelijke bestuurscycli en goed passend in de termijnen van beschikbare subsidieprogramma's.

¹ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB – januari 2008 (zie ook bijlage 2)

² Zie bijlage 1 - Verslag stakeholdersbijeenkomst – 4 april 2008

1. Inleiding

De provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en de kop van Noord-Holland vormen samen de Energy Valley regio. Een regio met grote dynamiek en een sterke concentratie van energiepartijen en -initiatieven. Met energie heeft het Noorden een robuust economisch thema in handen. De afgelopen 4,5 jaar is actief ingezet op de uitbouw van het Noorden als dé Energy Valley van Nederland.

Terugkijkend kan worden geconcludeerd dat het concept Energy Valley succesvol is. Energy Valley is een zichtbaar onderdeel van het nationale energie- en klimaatbeleid, is speerpunt voor regionaal economische ontwikkeling en wordt beschouwd als 'best practice' voor clustering en economische structuurversterking via publiekprivate samenwerking. De regio kent vele energie-initiatieven met een breed en actief participerend cluster van publieke en private partijen. De energie-investeringsomvang in de regio wordt in de komende jaren op meer dan € 15 miljard geschat. Op dit moment zijn ruim 400 bedrijven en meer dan 22.000 mensen direct actief in de noordelijke energiesector¹.

De stichting fungeert als operationele organisatie om samen met betrokken publieke en private partners de energieambities van de regio vorm te geven. Daarbij concentreert de stichting zich vooral op de branding van de regio en op het ondersteunen van duurzame energieprojecten. De stichting wordt gefinancierd uit bijdragen van overheden, bedrijfsleven en regionale fondsen. In fase I (2003 - 2005) lag de nadruk op het betrekken van bedrijven en organisaties (draagvlak), de positionering van Noord-Nederland als energieregio en het uitwerken van kansrijke thema's. Deze taken zijn gecontinueerd in fase II die loopt van december 2005 tot juli 2008. Deze periode wordt gekenmerkt door een sterke groei van het aantal projecten en bundeling van activiteiten op een aantal strategische thema's.

De stichting bevindt zich momenteel aan het einde van de tweede fase. Diverse stakeholders en (project)partners hebben te kennen gegeven dat continuering van de activiteiten van de stichting gewenst is, met dien verstande dat daarvoor enkele wijzigingen in de inhoudelijke focus en de aanpak gewenst zijn. Continuering is enerzijds wenselijk omdat er in de komende jaren een behoefte blijft bestaan aan een faciliterende organisatie op het thema energie, anderzijds omdat vele initiatieven ook na de huidige fase door lopen en nog een duwtje in de rug nodig hebben.

Om scherp te krijgen wat de invulling van de activiteiten van de stichting Energy Valley in een derde fase moet zijn, is een brede stakeholdersconsultatie gehouden. In eerste plaats door persoonlijke gesprekken. Voorts is op 4 april 2008 een stakeholdersbijeenkomst georganiseerd waaraan ca. 40 instanties hebben deelgenomen². Daarnaast heeft het CAB een evaluatie opgesteld en heeft de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland (SER-Noord) een advies afgegeven. De opmerkingen en aanbevelingen van deze partijen zijn meegenomen bij het opstellen van het voorliggende werkplan.

Dit werkplan schetst de contouren voor de inhoudelijke, organisatorische en financiële vormgeving van de activiteiten van de stichting Energy Valley in de derde fase. Op verzoek van de provincies is voor een 'projectduur' van 3,25 jaar (1 oktober 2008 tot 31 december 2011) gekozen, overeenkomend met provinciale en gemeentelijke bestuurscycli en goed passend in de termijnen van beschikbare subsidieprogramma's.

¹ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB – januari 2008 (zie ook bijlage 2)

² Zie bijlage 1 - Verslag stakeholdersbijeenkomst – 4 april 2008

2. Achtergrond en historie

Het concept Energy Valley komt voort uit een studie naar mogelijkheden voor uitbouw van de energiesector in Noord-Nederland³ die in opdracht van de gemeente Groningen in 2002 is uitgevoerd. Aanleiding was de op handen zijnde splitsing van Gasunie en het beoogde vertrek van de gashandelsactiviteiten uit Groningen. De studie schetst een aantal unieke kansen voor de noordelijke energie-economie. De geschetste kansen gaan daarbij veel verder dan de gasindustrie alleen. Uitgangspunt is een integrale uitbouw van de kerncompetenties op het gebied van conventionele energie, duurzame energie en energiekennis.

2.1. Energy Valley I (2003-2005)

Naar aanleiding van de startstudie hebben de drie noordelijke provincies en de NOM het voortouw genomen het concept Energy Valley te concretiseren. Vanwege het regiobrede karakter, de publiekprivate belangen en het noodzakelijke tempo, is voor een zelfstandige organisatie gekozen. Op basis van een Kompassubsidie Energy Valley I⁴ is financiering verkregen voor een zelfstandige stichting voor de periode van april 2003 tot december 2005.

In fase I heeft de nadruk gelegen op draagvlakverbreding en uitwerking van strategische kansen. De stichting Energy Valley is opgericht als slagvaardige organisatie en schakel tussen overheid en bedrijfsleven. De operationele taken zijn ondergebracht bij een coördinatiebureau (3 fte's) onder supervisie van een Raad van Toezicht bestaande uit leden die door de NOM en provincies zijn voorgedragen. De belanghebbende gedeputeerden namen zitting in een Raad van Advies en via een begeleidingsgroep zijn de provincies, NOM en de gemeente Groningen op uitvoerend niveau betrokken.

Via intensieve branding en lobby is Noord-Nederland als energieregio gepositioneerd. De strategische kansen zijn uitgediept met diverse studies en sessies waarbij vele bedrijven en instanties zijn geconsulteerd. Dit heeft geresulteerd in een breed gedragen inzet, met als rode draad de aanhaking bij het nationale energietransitiebeleid. Om hier uitvoering aan te geven heeft de stichting een groot aantal haalbaarheidstudies en projecten geïnitieerd, waarbij aanspraak is gemaakt op nationale en regionale subsidieregelingen. Op basis hiervan zijn publieke en private partijen projectmatig betrokken. Dit heeft geleid tot regionale en nationale erkenning en een prominente positie in het energietransitiebeleid.

De stichting is in staat gebleken publieke en private partijen te betrekken en te mobiliseren om concreet invulling te geven aan het concept Energy Valley. De stichting werkt daarbij nauw samen - en is complementair aan - bestaande instanties en organisaties. Vanwege de neutrale en onafhankelijke positie fungeert de stichting als netwerkorganisatie voor informatieoverdracht, coalitievorming, projectadvies en belangenbehartiging. Dit heeft geresulteerd in een goede naamsbekendheid, brede regiobetrokkenheid, een groot aantal concrete projecten en een stevige positionering.

³ Energy Valley – mogelijkheden voor uitbouw van de energiesector in Noord-Nederland, Van Werven, januari 2003.

⁴ Co-financiers voor Energy Valley I: provincies Drenthe, Fryslân, Groningen, gemeenten Assen, Emmen, Leeuwarden, Groningen, NOM, RUG, Gasunie en NAM.

2.2. Energy Valley II (2006-2008)

Een groot deel van de projecten en ontwikkelingen uit fase I kennen een lange doorlooptijd. Daarom werd verdere ondersteuning en begeleiding vanuit de stichting Energy Valley ook na december 2005 gewenst geacht. Besloten is Energy Valley II vorm te geven, met een aantal organisatorische en inhoudelijke wijzigingen. Belangrijke wijziging is de geografische uitbreiding van de Energy Valley regio met Noord-Holland Noord. Dit vanwege gezamenlijke belangen richting het Waddenfonds en de complementaire energiestructuur. Voor de financiering is wederom aanspraak gemaakt op SNN-subsidie voor de periode december 2005 tot juli 2008. De co-financieringsstructuur is daarbij gewijzigd⁵.

De organisatie is ook op een aantal punten gewijzigd. De Raad van Toezicht is uitgebreid met vertegenwoordigers vanuit bedrijfsleven en overheidsinstanties. De bestuurlijke betrokkenheid is gewaarborgd door toetreding van de heer Alders, toenmalige Commissaris der Koningin in de provincie Groningen, als voorzitter. De Raad van Advies is vervallen, waarvoor in de plaats een Gedeputeerden Overleg is ingesteld met bestuurders uit de vier provincies. De begeleidingsgroep is gecontinueerd en uitgebreid met vertegenwoordigers van bedrijfsleven en overheidsinstanties.

Het Energy Valley Platform is opgericht om meerdere publieke en private partijen de gelegenheid te bieden zich formeel aan het Energy Valley concept te binden. Uit (project)contacten is gebleken dat hier behoefte aan bestond. Het platform bestaat inmiddels uit meer dan 100 leden en dit aantal groeit gestaag. Leden krijgen onder meer toegang tot relevante informatie en bijeenkomsten en kunnen gebruik van de mogelijkheden voor gemeenschappelijke marketing.

Ten aanzien van de werkinzet van de stichting heeft zich ook een aantal wijzigingen voorgedaan. Naast continuering van de taken uit fase I is nog meer de nadruk komen te liggen op het stimuleren van concrete projecten. Gezien het grote aantal lopende en potentiële projecten heeft beperkte personele uitbreiding plaatsgevonden. Ten aanzien van de noodzakelijk geachte internationalisering is besloten dit niet door de stichting te laten uitvoeren maar vanuit de provincies te organiseren.

Inhoudelijk is in fase II voortgebouwd op het fundament dat in fase I was gelegd. De positie in de nationale energietransitie is uitgebouwd door directe betrokkenheid van de stichting bij talrijke innovatie- en investeringsprojecten. Aan de hand van congressen, informatieverstrekking en vertegenwoordiging in relevante gremia zijn de mogelijkheden die de Energy Valley regio biedt, uitgevent. Daarnaast is gewerkt aan de inbedding van het energithema in diverse regionale programma's en regelingen.

Door het onderzoeksbureau CAB⁶ en door SER-Noord is geconstateerd dat de stichting Energy Valley heeft bijgedragen aan een positief ontwikkelingsklimaat voor energieactiviteiten in het Noorden van Nederland. Deze bijdrage beperkt zich niet tot de (duurzame energie) projecten waar de stichting direct bij betrokken is. Door de focus en profilering op het energithema zijn diverse processen in een stroomversnelling geraakt. Hierdoor zijn andere partijen aangehaakt en is momentum ontstaan waardoor de regio heeft kunnen uitgroeien tot koploper op een aantal onderwerpen. Dit is deels een afgeleid effect door de positionering en erkenning van het Noorden als centrale energieregio en deels een resultante van projectmatige betrokkenheid van de stichting Energy Valley.

⁵ Co-financiers voor Energy Valley II: provincies Drenthe, Fryslân, Groningen, Noord-Holland, gemeente Groningen, Ministerie van EZ, NOM, TCNN, Gasunie en NAM.

⁶ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB – januari 2008 (zie ook bijlage 2)

2.2. Energy Valley II (2006-2008)

Een groot deel van de projecten en ontwikkelingen uit fase I kennen een lange doorlooptijd. Daarom werd verdere ondersteuning en begeleiding vanuit de stichting Energy Valley ook na december 2005 gewenst geacht. Besloten is Energy Valley II vorm te geven, met een aantal organisatorische en inhoudelijke wijzigingen. Belangrijke wijziging is de geografische uitbreiding van de Energy Valley regio met Noord-Holland Noord. Dit vanwege gezamenlijke belangen richting het Waddenfonds en de complementaire energiestructuur. Voor de financiering is wederom aanspraak gemaakt op SNN-subsidie voor de periode december 2005 tot juli 2008. De co-financieringsstructuur is daarbij gewijzigd⁵.

De organisatie is ook op een aantal punten gewijzigd. De Raad van Toezicht is uitgebreid met vertegenwoordigers vanuit bedrijfsleven en overheidsinstanties. De bestuurlijke betrokkenheid is gewaarborgd door toetreding van de heer Alders, toenmalige Commissaris der Koningin in de provincie Groningen, als voorzitter. De Raad van Advies is vervallen, waarvoor in de plaats een Gedeputeerden Overleg is ingesteld met bestuurders uit de vier provincies. De begeleidingsgroep is gecontinueerd en uitgebreid met vertegenwoordigers van bedrijfsleven en overheidsinstanties.

Het Energy Valley Platform is opgericht om meerdere publieke en private partijen de gelegenheid te bieden zich formeel aan het Energy Valley concept te binden. Uit (project)contacten is gebleken dat hier behoefte aan bestond. Het platform bestaat inmiddels uit meer dan 100 leden en dit aantal groeit gestaag. Leden krijgen onder meer toegang tot relevante informatie en bijeenkomsten en kunnen gebruik van de mogelijkheden voor gemeenschappelijke marketing.

Ten aanzien van de werkinzet van de stichting heeft zich ook een aantal wijzigingen voorgedaan. Naast continuering van de taken uit fase I is nog meer de nadruk komen te liggen op het stimuleren van concrete projecten. Gezien het grote aantal lopende en potentiële projecten heeft beperkte personele uitbreiding plaatsgevonden. Ten aanzien van de noodzakelijk geachte internationalisering is besloten dit niet door de stichting te laten uitvoeren maar vanuit de provincies te organiseren.

Inhoudelijk is in fase II voortgebouwd op het fundament dat in fase I was gelegd. De positie in de nationale energietransitie is uitgebouwd door directe betrokkenheid van de stichting bij talrijke innovatie- en investeringsprojecten. Aan de hand van congressen, informatieverstrekking en vertegenwoordiging in relevante gremia zijn de mogelijkheden die de Energy Valley regio biedt, uitgevent. Daarnaast is gewerkt aan de inbedding van het energithema in diverse regionale programma's en regelingen.

Door het onderzoeksbureau CAB⁶ en door SER-Noord is geconstateerd dat de stichting Energy Valley heeft bijgedragen aan een positief ontwikkelingsklimaat voor energieactiviteiten in het Noorden van Nederland. Deze bijdrage beperkt zich niet tot de (duurzame energie) projecten waar de stichting direct bij betrokken is. Door de focus en profilering op het energithema zijn diverse processen in een stroomversnelling geraakt. Hierdoor zijn andere partijen aangehaakt en is momentum ontstaan waardoor de regio heeft kunnen uitgroeien tot koploper op een aantal onderwerpen. Dit is deels een afgeleid effect door de positionering en erkenning van het Noorden als centrale energieregio en deels een resultante van projectmatige betrokkenheid van de stichting Energy Valley.

⁵ Co-financiers voor Energy Valley II: provincies Drenthe, Fryslân, Groningen, Noord-Holland, gemeente Groningen, Ministerie van EZ, NOM, TCNN, Gasunie en NAM.

⁶ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB – januari 2008 (zie ook bijlage 2)

De stichting heeft zich onder meer gericht op de branding van de regio als energieregio. Hiertoe is ingezet op gerichte marketing, informatie-overdracht en publiciteit. Verder is ter ondersteuning daarvan actief geparticipeerd in een breed relatienetwerk en is ook een noordelijk energieplatform opgericht waarvan bedrijven lid kunnen worden. Dit alles heeft bijgedragen aan een brede erkenning en het positieve ontwikkelingsklimaat voor energieactiviteiten in het noorden.

Naast deze brandings- en netwerkactiviteiten heeft de stichting vooral ingezet op het aanjagen van duurzame energieprojecten. Dit betekent dat veel minder werd ingezet op conventionele activiteiten. De reden hiervoor is dat duurzame energie wordt gezien als een strategische kans die thans nog veel begeleiding en subsidiëring vereist. Daarnaast kennen ontwikkelingen in de conventionele energiesector, zoals gasrotonde, GLT, heropening Schoonebeek en de bouw van centrales een eigen dynamiek waardoor (enkele gevallen uitgezonderd) de rol van de stichting beperkt kan zijn.

De evaluatiestudie constateert dat er een substantieel aantal duurzame energieprojecten is geïnitieerd. Dit resultaat is uiteraard niet één op één aan de stichting te verbinden. De stichting is één van de schakels in de keten die de Noordelijke energieregio vormt. Projecten waar de stichting bij betrokken is, kennen een focus op energietransities en -innovaties. De projecten variëren qua aard maar de nadruk ligt op de prioritaire onderwerpen duurzame elektriciteit, mobiliteit en bio-energie. Het betreft veelal opkomende technologieën, die zich in de beginfase van de marktintroductie bevinden.

De stichting begeeft zich vooral in de voorfase van een project. In deze periode kan maximale meerwaarde worden gecreëerd voor de initiatiefnemers. De stichting vervult een intermediaire rol naar bedrijven en instellingen. Deze worden door de stichting benaderd via bilaterale contacten, informatieverspreiding en bijeenkomsten. De stichting probeert daarbij partijen te activeren en voor investeringen in Noord-Nederland te interesseren. Daarbij adviseert de stichting bij het formuleren van een helder project- of bedrijfsplan. Daarnaast kan de stichting door ervaring en kennis van zaken initiatiefnemers adviseren bij het aanspreken van financieringsopties. Tevens worden koppelingen gelegd met relevante partijen om projectcoalitie te versterken. Als het tot een projectvoorstel komt treedt de stichting regelmatig op als projectpartner. De stichting neemt echter nooit zelf deel aan de financiering van investeringen. Zowel in het voortraject als na de investering kan de stichting als belangenbehartiger optreden om de kans op succes te vergroten.

Uit de projectanalyse van de evaluatiestudie blijkt dat de stichting eind 2007 bij 94 projecten betrokken is of is geweest. Een kwart daarvan is onder behandeling, 35% afgerond en 40% in uitvoering. Van de projecten heeft 40% betrekking op studies en 60% op investeringen. Een groot deel bevindt zich in de opstart- of realisatiefase. Dit betekent dat investeringen komende periode geëffectueerd zullen worden.

Daarbij is sprake van een investeringsomvang van bijna € 1,1 miljard. Hiervan zijn inmiddels 33 investeringsprojecten met een omvang van bijna €600 miljoen gecommiteerd, hiervan is €64,5 miljoen afkomstig uit subsidies⁸ waardoor de private hefboom ruim 9 bedraagt. De afgeronde projecten betreffen vooral haalbaarheidstudies uit Energy Valley I, welke goed zijn voor ruim €6 miljoen. Het werkbudget voor beide werkingsperioden van de stichting Energy Valley bedraagt €5.805.000 (€2.130.000 voor Energy Valley I en €3.675.000 voor Energy Valley II). Uitgaande van de gecommiteerde bedragen betekent dit een resultaat van €102 aan uitgelokte investering per euro die in de stichting gestoken is (waarvan €11 uit subsidies).

⁸ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB, januari 2008.

De stichting heeft zich onder meer gericht op de branding van de regio als energieregio. Hiertoe is ingezet op gerichte marketing, informatie-overdracht en publiciteit. Verder is ter ondersteuning daarvan actief geparticipeerd in een breed relatienetwerk en is ook een noordelijk energieplatform opgericht waarvan bedrijven lid kunnen worden. Dit alles heeft bijgedragen aan een brede erkenning en het positieve ontwikkelingsklimaat voor energieactiviteiten in het noorden.

Naast deze brandings- en netwerkactiviteiten heeft de stichting vooral ingezet op het aanjagen van duurzame energieprojecten. Dit betekende dat veel minder werd ingezet op conventionele activiteiten. De reden hiervoor is dat duurzame energie wordt gezien als een strategische kans die thans nog veel begeleiding en subsidiëring vereist. Daarnaast kennen ontwikkelingen in de conventionele energiesector, zoals gasrotonde, GLT, heropening Schoonebeek en de bouw van centrales een eigen dynamiek waardoor (enkele gevallen uitgezonderd) de rol van de stichting beperkt kan zijn.

De evaluatiestudie constateert dat er een substantieel aantal duurzame energieprojecten is geïnitieerd. Dit resultaat is uiteraard niet één op één aan de stichting te verbinden. De stichting is één van de schakels in de keten die de Noordelijke energieregio vormt. Projecten waar de stichting bij betrokken is, kennen een focus op energietransities en -innovaties. De projecten variëren qua aard maar de nadruk ligt op de prioritaire onderwerpen duurzame elektriciteit, mobiliteit en bio-energie. Het betreft veelal opkomende technologieën, die zich in de beginfase van de marktintroductie bevinden.

De stichting begeeft zich vooral in de voorfase van een project. In deze periode kan maximale meerwaarde worden gecreëerd voor de initiatiefnemers. De stichting vervult een intermediaire rol naar bedrijven en instellingen. Deze worden door de stichting benaderd via bilaterale contacten, informatieverspreiding en bijeenkomsten. De stichting probeert daarbij partijen te activeren en voor investeringen in Noord-Nederland te interesseren. Daarbij adviseert de stichting bij het formuleren van een helder project- of bedrijfsplan. Daarnaast kan de stichting door ervaring en kennis van zaken initiatiefnemers adviseren bij het aanspreken van financieringsopties. Tevens worden koppelingen gelegd met relevante partijen om projectcoalitie te versterken. Als het tot een projectvoorstel komt treedt de stichting regelmatig op als projectpartner. De stichting neemt echter nooit zelf deel aan de financiering van investeringen. Zowel in het voortraject als na de investering kan de stichting als belangenbehartiger optreden om de kans op succes te vergroten.

Uit de projectenanalyse van de evaluatiestudie blijkt dat de stichting eind 2007 bij 94 projecten betrokken is of is geweest. Een kwart daarvan is onder behandeling, 35% afgerond en 40% in uitvoering. Van de projecten heeft 40% betrekking op studies en 60% op investeringen. Een groot deel bevindt zich in de opstart- of realisatiefase. Dit betekent dat investeringen komende periode geëffectueerd zullen worden.

Daarbij is sprake van een investeringsomvang van bijna € 1,1 miljard. Hiervan zijn inmiddels 33 investeringsprojecten met een omvang van bijna €600 miljoen gecommiteerd, hiervan is €64,5 miljoen afkomstig uit subsidies⁸ waardoor de private hefboom ruim 9 bedraagt. De afgeronde projecten betreffen vooral haalbaarheidstudies uit Energy Valley I, welke goed zijn voor ruim €6 miljoen. Het werkbudget voor beide werkingsperioden van de stichting Energy Valley bedraagt €5.805.000 (€2.130.000 voor Energy Valley I en €3.675.000 voor Energy Valley II). Uitgaande van de gecommiteerde bedragen betekent dit een resultaat van €102 aan uitgelokte investering per euro die in de stichting gestoken is (waarvan €11 uit subsidies).

⁸ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB, januari 2008.

Naast directe resultaten is er sprake van een afgeleid effect. Dit betreft projecten waar de stichting niet direct bij betrokken is, maar waar wel een rol is vervuld bij het leggen van contacten, ideevorming of belangenbehartiging. Daarnaast zorgt de positionering en beleidsfocus op het energithema voor afgeleide effecten. Al met al is er een dynamisch speelveld en een gunstig investeringsklimaat voor energieactiviteiten ontstaan. Op basis van een globale inventarisatie spelen er meer dan 350 energieprojecten in de regio, variërend van zeer klein tot zeer groot. De investeringsomvang die hiermee gemoeid gaat overstijgt naar schatting €15 miljard. Hierdoor is energie een zeer belangrijke motor voor de regionale economie.

2.4. Lessen uit het verleden

Op basis van de ervaringen uit de afgelopen perioden, de evaluatiestudie, het advies van de SER-Noord en gesprekken met diverse stakeholders is een aantal aandachtspunten geïdentificeerd dat adressering in fase III verdient.

- Continueer de stichting als publiekprivaat platform

De stichting heeft een belangrijke rol vervuld bij het op de kaart zetten van het Noorden als energieregio. Eerst als kwartiermaker daarna als loket, spreekbuis en aanjager. Het publiekprivate karakter van de stichting wordt daarbij als meerwaarde gezien; de stichting is een bindende factor geweest tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen. De taak van de stichting is nog niet voorbij. Het grootste deel van de geïnitieerde ontwikkelingen kent een lange doorlooptijd en heeft verdere begeleiding nodig. Daar komt bij dat er een stevig kader en momentum is gecreëerd waar op kan worden voortgebouwd. Voor lopende en nieuwe projecten, alsmede de positionering en vertegenwoordiging van de Energy Valley regio, is continuering van de stichting gewenst.

- Zet in op innovatieve energietransities

Het Energy Valley concept is een economische ambitie. Nadruk moet dan ook blijven liggen op het stimuleren van energie-investeringen en werkgelegenheid. Daarbij is het cruciaal dat er focus is. Het energithema is zeer divers en dynamisch. Gezien het grote aantal ontwikkelingen is het niet mogelijk overal bij betrokken te zijn, mede omdat de stichting bewust klein en slagvaardig is vormgegeven. Om meerwaarde te bieden is focus nodig ten aanzien van taken en inhoud. Uit de consultatie van de stakeholders is duidelijk naar voren gekomen dat het zwaartepunt van de stichting moet liggen op het stimuleren van duurzame energieopties (vooral in het begin van de levensfase) en kennis & innovatie.

- Intensiveer het aanjagen van projecten in de Energy Valley regio

Door de inspanningen van de afgelopen jaren is een groot aantal projecten op energieterrein in het Noorden geïnitieerd, ontwikkelt en uitgevoerd. In de derde fase van de stichting Energy Valley is het gewenst de inspanningen van de stichting voor de realisering van concrete, investeringsgerede projecten te intensiveren.

- Betrek het MKB

De activiteiten op energiegebied in de Energy Valley regio zijn deels grootschalig van karakter, zoals de bouw van centrales, de heropening van het Schoonebeekveld en de investeringen in gasinfrastructuur. Voor een ander deel zijn ze innovatief en maken ze deel uit van snel groeiende markten, zoals de productie van biofuels, de ontwikkeling van groen gas en de introductie HReketel. Beide sporen bieden veel mogelijkheden voor aanhaking door het regionale MKB. Op dit punt liggen er duidelijke samenwerkingsmogelijkheden tussen de stichting en de Kamer van Koophandel, VNO-NCW en MKB-Nederland.

- Ga verder met branding

Energy Valley wordt ervaren als sterk merk. Het is wenselijk het merk in de markt te houden en er optimaal gebruik van te maken. Verschillende bedrijfspartijen geven aan in de toekomst meer gebruik van het begrip Energy Valley te willen maken. In de communicatie moet wel onderscheid worden gemaakt tussen regio en stichting Energy Valley. De stichting is belast met een aantal operationele taken. De regio betreft een geografisch gebied met een sterk bedrijfscluster. Beide zaken zijn onlosmakelijk verbonden, maar dienen zorgvuldig te worden gecommuniceerd.

- Zoek samenwerking met andere intermediaire partijen

Ook andere intermediaire organisaties onderschrijven het belang van energie als economisch speerpunt voor Noord-Nederland. Dit betekent dat organisaties als provincies, gemeenten, bedrijvenverenigingen, kennisinstellingen, de Kamer van Koophandel en de NOM in meer of mindere mate extra capaciteit hebben vrijgemaakt voor inspanningen op het thema energie. Daarnaast zijn er voor het energithema regionale subsidies beschikbaar (Koers Noord, OP-Efro, Waddenfonds, innovatiesubsidies).

Dit heeft tot gevolg dat in korte tijd veel gezamenlijke slagkracht is ontwikkeld. Het vraagt echter ook om een goede afstemming van de inzet van verschillende partijen. Het is dan ook zaak te komen tot een heldere rol- en taakafbakening. Voor de stichting betekent dit een concentratie op de kerntaken branding en (duurzame) energieprojecten. De stichting fungeert daarbij als loket waar ondernemers en andere initiatiefnemers terecht kunnen. Hiervoor moet doorvertaling naar achterliggende instanties en organisaties gestroomlijnd plaatsvinden. Daarmee vormt de stichting een front-office voor bedrijven die afhankelijk van de vraag doorgeleid kunnen worden.

- Maak een duidelijke keuze m.b.t. internationalisering

Het Energy Valley concept is begonnen als regionaal initiatief dat in korte tijd is uitgegroeid tot nationaal ontwikkelings thema. De focus vanuit de stichting Energy Valley ligt nadrukkelijk op regionale en nationale aspecten. Ten aanzien van internationale aspecten is afgesproken dat de provincies dit aspect voor hun rekening zouden nemen. In de praktijk is daaraan onvoldoende invulling gegeven. Deze internationale invulling kan betrekking hebben op het inspelen op EU-subsidies, de internationale profilering en internationale business development.

Algemeen beeld is dat internationalisering wel degelijk kansen biedt, maar dat de faciliterende rol vanuit de stichting Energy Valley op dit vlak slechts beperkt kan zijn. Internationaal opererende bedrijven en instanties zijn goed in staat de Energy Valley regio in het buitenland uit te dragen. Verdere nationale verankering en regionale ontwikkeling van activiteiten moet duidelijk prioriteit hebben. Hierbij is de samenwerking met andere energieregio's een duidelijk punt van aandacht.

Door intensiever gebruik te maken van bestaande kanalen en relaties (bedrijfsleven, Kamer van Koophandel, kennisinstututen, etc.) kan de Energy Valley regio sterker internationaal worden geprofileerd. De nadruk dient daarbij te liggen op de sterke (toegepaste) kennispositie en exportbevordering. De bijdrage van de stichting beperkt zich tot het ontwikkelen van de daarvoor benodigde communicatiematerialen en -middelen. Actieve internationale profilering of inspelen op internationale (duurzame) energiefondsen wordt niet als kerntaak van de stichting beschouwd.

- Zet een goed systeem van projectmonitoring op

Vanuit het oogpunt van positionering, verantwoording en taakverdeling is behoefte aan een eenduidig projectinformatiesysteem. In de evaluatiestudie wordt geconstateerd dat het lastig is de werkgelegenheidseffecten inzichtelijk te krijgen, laat staan andere effecten zoals milieueffecten. Dit is een punt van aandacht waar samen met provincies, o.a. in het kader van het energieakkoord onder de noemer 'monitoring' aan wordt gewerkt.

- Ga verder met branding

Energy Valley wordt ervaren als sterk merk. Het is wenselijk het merk in de markt te houden en er optimaal gebruik van te maken. Verschillende bedrijfspartijen geven aan in de toekomst meer gebruik van het begrip Energy Valley te willen maken. In de communicatie moet wel onderscheid worden gemaakt tussen regio en stichting Energy Valley. De stichting is belast met een aantal operationele taken. De regio betreft een geografisch gebied met een sterk bedrijfscluster. Beide zaken zijn onlosmakelijk verbonden, maar dienen zorgvuldig te worden gecommuniceerd.

- Zoek samenwerking met andere intermediaire partijen

Ook andere intermediaire organisaties onderschrijven het belang van energie als economisch speerpunt voor Noord-Nederland. Dit betekent dat organisaties als provincies, gemeenten, bedrijvenverenigingen, kennisinstellingen, de Kamer van Koophandel en de NOM in meer of mindere mate extra capaciteit hebben vrijgemaakt voor inspanningen op het thema energie. Daarnaast zijn er voor het energithema regionale subsidies beschikbaar (Koers Noord, OP-Efro, Waddenfonds, innovatiesubsidies).

Dit heeft tot gevolg dat in korte tijd veel gezamenlijke slagkracht is ontwikkeld. Het vraagt echter ook om een goede afstemming van de inzet van verschillende partijen. Het is dan ook zaak te komen tot een heldere rol- en taakafbakening. Voor de stichting betekent dit een concentratie op de kerntaken branding en (duurzame) energieprojecten. De stichting fungeert daarbij als loket waar ondernemers en andere initiatiefnemers terecht kunnen. Hiervoor moet doorvertaling naar achterliggende instanties en organisaties gestroomlijnd plaatsvinden. Daarmee vormt de stichting een front-office voor bedrijven die afhankelijk van de vraag doorgeleid kunnen worden.

- Maak een duidelijke keuze m.b.t. internationalisering

Het Energy Valley concept is begonnen als regionaal initiatief dat in korte tijd is uitgegroeid tot nationaal ontwikkelingsthema. De focus vanuit de stichting Energy Valley ligt nadrukkelijk op regionale en nationale aspecten. Ten aanzien van internationale aspecten is afgesproken dat de provincies dit aspect voor hun rekening zouden nemen. In de praktijk is daaraan onvoldoende invulling gegeven. Deze internationale invulling kan betrekking hebben op het inspelen op EU-subsidies, de internationale profilering en internationale business development.

Algemeen beeld is dat internationalisering wel degelijk kansen biedt, maar dat de faciliterende rol vanuit de stichting Energy Valley op dit vlak slechts beperkt kan zijn. Internationaal opererende bedrijven en instanties zijn goed in staat de Energy Valley regio in het buitenland uit te dragen. Verdere nationale verankering en regionale ontwikkeling van activiteiten moet duidelijk prioriteit hebben. Hierbij is de samenwerking met andere energieregio's een duidelijk punt van aandacht.

Door intensiever gebruik te maken van bestaande kanalen en relaties (bedrijfsleven, Kamer van Koophandel, kennisinstituten, etc.) kan de Energy Valley regio sterker internationaal worden geprofileerd. De nadruk dient daarbij te liggen op de sterke (toegepaste) kennispositie en exportbevordering. De bijdrage van de stichting beperkt zich tot het ontwikkelen van de daarvoor benodigde communicatiematerialen en -middelen. Actieve internationale profilering of inspelen op internationale (duurzame) energiefondsen wordt niet als kerntaak van de stichting beschouwd.

- Zet een goed systeem van projectmonitoring op

Vanuit het oogpunt van positionering, verantwoording en taakverdeling is behoefte aan een eenduidig projectinformatiesysteem. In de evaluatiestudie wordt geconstateerd dat het lastig is de werkgelegenheidseffecten inzichtelijk te krijgen, laat staan andere effecten zoals milieueffecten. Dit is een punt van aandacht waar samen met provincies, o.a. in het kader van het energieakkoord onder de noemer 'monitoring' aan wordt gewerkt.

3. Taken en aanpak van Energy Valley III

Het vorige hoofdstuk illustreert dat met het concept Energy Valley in korte tijd veel is bereikt. Het energielandschap in het Noorden is in die tijd ook drastisch veranderd. Dat is niet alleen zichtbaar in het grote aantal initiatieven en initiatiefnemers, maar ook in een toenemende energiefocus vanuit regionale overheden en intermediaire organisaties. Tegelijkertijd is ook op nationaal en internationaal niveau energie een belangrijk thema geworden, zowel wat betreft het aspect leveringszekerheid (is er voldoende energie om onze samenleving in stand te houden?), het aspect energietransitie (hoe geven we een duurzame energievoorziening vorm?) en het aspect betaalbaarheid (hoe blijft energie betaalbaar binnen onze economie?). De plek van Energy Valley in deze brede context is een korte beschouwing waard.

3.1 Beleidscontext

Op Europees niveau wordt ingezet op een energiebeleid dat recht doet aan de drie basisprincipes van leveringszekerheid, betaalbaarheid en duurzaamheid. De Europese Commissie heeft haar duurzaamheidsdoelen geformuleerd in het *Climate Action*⁹ programma, waarin op 3 thema's ambitieuze doelen zijn neergelegd. Het daarbij om: de promotie van duurzame energie, CO₂-afvang en -opslag en energie-efficiency. Als overkoepelend doel wordt ingezet op een reductie van CO₂-emissie van 20% in 2020.

Nationaal zijn de ambities van het kabinet vastgelegd in de nota *Schoon en Zuinig*. Het Rijk zal zich inspannen om de Europese ambities te verwezenlijken, maar is bereid om onder bepaalde condities een zwaardere inspanning ten aanzien van de verduurzaming van de energievoorziening op zich te nemen. Daarbij wordt ingezet op een CO₂-emissiereductie van 30% in 2020.

Op regionaal niveau is er een duidelijke inzet op het gebied van duurzame energie. Deze inzet komt naar voren in het Energieakkoord, dat recentelijk is ondertekend door de vier Energy Valley provincies en het Rijk. Dit akkoord wordt ondersteund door vrijwel alle noordelijke gemeenten en vele bij het energiedossier betrokken bedrijven. In het energieakkoord zijn de ambities van het noorden op het gebied van duurzame energie neergelegd. Daarbij wordt vooral ingezet op sterke besparing van het energiegebruik en vermindering van de CO₂-emissies. Concreet betekenen deze ambities een bovengemiddelde opgave ten opzichte van het landelijke beleid, en daarom een meer dan bovengemiddelde opgave ten opzichte van de Europese inzet.

Het energieakkoord is een uitstekend instrument voor een gebundelde regionale inzet. Daarbij wordt nadrukkelijk gestreefd naar vergaande samenwerking en kennisuitwisseling tussen diverse instanties. In dat nieuwe krachtenveld is het van belang dat het overzicht behouden blijft en dat op efficiënte wijze invulling wordt gegeven aan de hoge ambities. De stichting Energy Valley kan daarbij als verbindende factor opereren als loket, communicatiekanaal en verzamelplaats, en de schakelfunctie tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen invullen.

De regionale beleidsinzet op het gebied van conventionele energieactiviteiten komt tot uiting in steun voor grootschalige activiteiten op het gebied van gaswinning, oliewinning (Schoonebeek) en de bouw van elektriciteitscentrales. Met deze activiteiten wordt een majeure bijdrage aan de leveringszekerheid geleverd.

⁹ Climate action, EU integrated energy proposal, 23-1-2008 Brussel

De betekenis van het energiedossier voor de regio blijkt ook uit het programma Koers Noord, het centrale programma voor de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. In dit programma is energie benoemd als een van de centrale economische ontwikkelingsthema's voor het noorden. Met deze zware inzet op de energiesector geeft de regio aan dat energie een centraal economisch ontwikkelingsthema is.

Energie blijkt zowel op zowel regionaal, als nationaal, als internationaal niveau een centraal ontwikkelingsthema. Het concept Energy Valley past zeer goed in deze beleidscontext. Met dit concept kan de regio zich positioneren als trekker op het energiedossier, zowel op nationaal als internationaal niveau. Met deze profilering kan de regio financiële middelen en belangstelling van investeerders aan zich binden.

3.2. Kerntaken van de Stichting Energy Valley

Het stimuleren van economische ontwikkeling en werkgelegenheidsgroei in het Noorden van Nederland is het belangrijkste doel van de stichting Energy Valley. Om dit te bereiken onderscheidt de stichting in feite drie kerntaken, te weten *profilering* (of *branding*) van de regio en het *aanjagen van projecten*.

De profilering is erop gericht om de Energy Valley regio neer te zetten als een innovatieve en kennisrijke energieregio. Deze branding betreft in principe alle energieactiviteiten en dekt dus zowel conventionele (fossiele) als duurzame (niet-fossiele) energie. De kern is te laten zien dat de regio een sterke concentratie van energieactiviteiten kent, waarin fors wordt geïnvesteerd en waarin ook wordt gewerkt aan innovatieve en duurzame toepassingen. Daarmee wordt de regio aantrekkelijk voor investeerders van 'buiten' en worden regionale partijen gestimuleerd om energieactiviteiten te ontwikkelen.

De tweede kerntaak betreft het aanjagen en ontwikkelen van concrete energieprojecten. In de praktijk heeft de stichting daarbij vooral meerwaarde waar het gaat om investeringen in duurzame energie. Conventionele (grootschalige) energieactiviteiten blijken een eigen dynamiek te kennen, waardoor deze geen begeleiding van de stichting nodig hebben. Het merendeel van de projecten die de stichting oppakt heeft dan ook betrekking op energietransities en innovaties in de energiewaardeketen.

Naast branding en projectontwikkeling is een aantal neventaken te benoemen die ondersteunend zijn aan de kerntaken. Deze neventaken komen in hoofdstuk 4 verder aan de orde.

3.3. Branding

De branding is erop gericht het Noorden als innovatieve en kennisrijke energieregio te profileren. Doel is de aantrekkelijkheid van het Noorden voor vestiging van bedrijfs- en kennisactiviteiten op energiegebied te benadrukken. Branding richt zich ook op interne stakeholders waarbij de centrale boodschap is, dat er ook voor hen kansen liggen op het gebied van energiegerelateerde activiteiten. Voor de brandingstrategie van de stichting gelden de volgende aandachtspunten:

- Er is sprake van meerdere doelgroepen:
  - o landelijke politici en ondersteunende staf
  - o het nationale bedrijfsleven op energiegebied
  - o het regionale bedrijfsleven (ook niet-energiegerelateerd)
  - o kennisinstellingen en kennisdragers

De strategie is niet gericht op het grote publiek.

De betekenis van het energiedossier voor de regio blijkt ook uit het programma Koers Noord, het centrale programma voor de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. In dit programma is energie benoemd als een van de centrale economische ontwikkelingsthema's voor het noorden. Met deze zware inzet op de energiesector geeft de regio aan dat energie een centraal economisch ontwikkelingsthema is.

Energie blijkt zowel op zowel regionaal, als nationaal, als internationaal niveau een centraal ontwikkelingsthema. Het concept Energy Valley past zeer goed in deze beleidscontext. Met dit concept kan de regio zich positioneren als trekker op het energiedossier, zowel op nationaal als internationaal niveau. Met deze profilering kan de regio financiële middelen en belangstelling van investeerders aan zich binden.

3.2. Kerntaken van de Stichting Energy Valley

Het stimuleren van economische ontwikkeling en werkgelegenheidsgroei in het Noorden van Nederland is het belangrijkste doel van de stichting Energy Valley. Om dit te bereiken onderscheidt de stichting in feite drie kerntaken, te weten *profilering* (of *branding*) van de regio en het *aanjagen van projecten*.

De profilering is erop gericht om de Energy Valley regio neer te zetten als een innovatieve en kennisrijke energieregio. Deze branding betreft in principe alle energieactiviteiten en dekt dus zowel conventionele (fossiele) als duurzame (niet-fossiele) energie. De kern is te laten zien dat de regio een sterke concentratie van energieactiviteiten kent, waarin fors wordt geïnvesteerd en waarin ook wordt gewerkt aan innovatieve en duurzame toepassingen. Daarmee wordt de regio aantrekkelijk voor investeerders van 'buiten' en worden regionale partijen gestimuleerd om energieactiviteiten te ontwikkelen.

De tweede kerntaak betreft het aanjagen en ontwikkelen van concrete energieprojecten. In de praktijk heeft de stichting daarbij vooral meerwaarde waar het gaat om investeringen in duurzame energie. Conventionele (grootschalige) energieactiviteiten blijken een eigen dynamiek te kennen, waardoor deze geen begeleiding van de stichting nodig hebben. Het merendeel van de projecten die de stichting oppakt heeft dan ook betrekking op energietransities en innovaties in de energiewaardeketen.

Naast branding en projectontwikkeling is een aantal neventaken te benoemen die ondersteunend zijn aan de kerntaken. Deze neventaken komen in hoofdstuk 4 verder aan de orde.

3.3. Branding

De branding is erop gericht het Noorden als innovatieve en kennisrijke energieregio te profileren. Doel is de aantrekkelijkheid van het Noorden voor vestiging van bedrijfs- en kennisactiviteiten op energiegebied te benadrukken. Branding richt zich ook op interne stakeholders waarbij de centrale boodschap is, dat er ook voor hen kansen liggen op het gebied van energiegerelateerde activiteiten. Voor de brandingstrategie van de stichting gelden de volgende aandachtspunten:

- Er is sprake van meerdere doelgroepen:
  - o landelijke politici en ondersteunende staf
  - o het nationale bedrijfsleven op energiegebied
  - o het regionale bedrijfsleven (ook niet-energiegerelateerd)
  - o kennisinstellingen en kennisdragers

De strategie is niet gericht op het grote publiek.

- Er wordt zowel op het niveau van strategie c.q. beleid gecommuniceerd, als op basis van concrete resultaten. Dit gebeurt vanuit de overtuiging dat de combinatie van *visie* en *resultaten van die visie* het meest geloofwaardig is.
- De communicatie is inhoudelijk breed opgebouwd en gebruikt meerdere argumenten om een positief beeld van de Energy Valley regio te schetsen, zoals economisch nut, effect op klimaat en milieu, effect op werkgelegenheid, belang van innovaties etc.
- Er is sprake van een Multi Media Approach:
  - o persoonlijk contact (gesprekken, lezingen, ontvangsten)
  - o zichtbaar maken van de activiteiten in de Energy Valley regio in de pers (het streven is om bijvoorbeeld elke 2 weken een persbericht te laten verschijnen)
  - o inzet eigen media (website met nieuwsdienst, nieuwsbrief en publicaties)
  - o organisatie van 20-25 conferenties en bijeenkomsten per jaar, waar mogelijk in samenwerking met andere partijen of aanhakend bij lopende initiatieven
  - o regionale netwerkvorming d.m.v. het Energy Valley Platform
  - o nationale netwerkvorming door deelname aan relevante fora en participatie in energietransitieplatforms.
- Energy Valley wordt als concept gecommuniceerd, incl. concrete resultaten. De nadruk ligt daarbij op het in het Noorden aanwezige cluster van bedrijven. De stichting zelf is geen onderwerp van communicatie.
- Er wordt gestreefd naar een duidelijke en zichtbare plek in het overheidsbeleid, zowel nationaal als regionaal. Deze keuze voor een expliciete positie in bijvoorbeeld beleidsstukken en beleidsnota's leidt tot een legitimering van het concept en versterkt de positie ten opzichte van het bedrijfsleven.
- In de publiciteit en bij pleitbezorging wordt waar mogelijk samen met het bedrijfsleven en overheden opgetrokken.

Specifiek aandachtspunt is de internationale profilering. Op internationaal gebied is een beperkte inzet realistisch, vooral op die onderwerpen waar het bedrijfsleven kan profiteren van reeds aanwezige contacten. Daarbij valt te denken aan de bestaande relaties met Oost-Europa, Noord-Duitsland en het Midden-Oosten. Hierbij wordt primair gebruik gemaakt van bestaande contacten en infrastructuur. Dat betekent dat het primaat daarvoor bij de bedrijven en facilitaire organisaties als EVD (Economische Voorlichtingsdienst) en handelsdesk van de Kamers van Koophandel ligt. De stichting stelt hiervoor Engelstalige informatie beschikbaar over de Energy Valley regio dat via bestaande kanalen bij het bedrijfsleven en kennisinstellingen kan worden benut. Een goed voorbeeld is het Energy Delta Institute, waar via de cursisten gericht informatie over Energy Valley aan een internationaal energienetwerk kan worden aangeboden. Daarnaast kan het netwerk van de stichting worden aangewend voor deelname aan handelsdelegaties.

Gewenste resultaten:

- De Energy Valley regio wordt nationaal gezien als een koploper op (duurzaam) energiegebied waar bedrijfsactiviteiten goed landen en waar innovatieve duurzame energithema's actief worden opgepakt en in bedrijfseconomische activiteiten worden omgezet. Het versterkt de positie van de regio in nationale (energie)beleidsthema's.

- Energy Valley geniet internationaal enige bekendheid in de regio's waar bedrijven en kennisinstellingen in de regio contacten mee onderhouden. In Noord-Duitsland (met name Niedersachsen) is Energy Valley een bekend begrip in de energiewereld.
- De stichting wordt samen met haar partners gezien als goed startpunt voor (duurzame) energieactiviteiten die bedrijven willen ontplooiën. Bedrijven weten dat zij van de stichting adequate en professionele ondersteuning mogen verwachten. Deze waardering uit zich in een hoge klanttevredenheidsscore.
- De stichting verricht per jaar de volgende concrete activiteiten:
  - o Twee maal per jaar wordt de newsletter Resource gepubliceerd
  - o Twee maal per maand verschijnt de Energy Valley internet courant
  - o De website is actueel en kent dagelijkse nieuwsgaring
  - o Er worden zo'n 20 bijeenkomsten en conferenties per jaar georganiseerd
  - o Met regelmaat worden lezingen en interviews verzorgd
  - o Actieve participatie in landelijke transitieplatforms
  - o Het participantenplatform wordt verder uitgebouwd als centrale ontmoetings- en informatieplek voor bedrijven in de energiesector

3.4. Aanjagen en ontwikkelen van projecten

Voor het aanjagen en ontwikkelen van projecten wordt een tweeledige aanpak gehanteerd:

1. *Servicegerichte projectaanpak (marktvolgend)*, gericht op specifieke ondersteuningsbehoeften van initiatiefnemers, onder meer voor projecten die van regionale subsidieprogramma's gebruik willen maken. Hierbij vervult de stichting een ondersteunende rol voor bedrijven en instellingen waarbij het betreffende project zo goed mogelijk verder wordt gebracht. De stichting richt zich daarbij primair duurzame energie en kennis & innovatie projecten. De stichting heeft daarbij een 'volgende' rol waarbij snelheid en richting in nauw overleg met initiatiefnemers worden bepaald. Voor projecten die daarbuiten vallen kan de stichting fungeren als aanspreekpunt en loket.
2. *Proactieve thema-aanpak (marktvormend)*, gericht op de ontwikkeling van kansrijke innovatieve energietransities die samen met cruciale spelers in de keten verder worden gebracht. Hierbij vervult de stichting een aanjagende en stimulerende rol op prioritaire thema's. De stichting stelt zich daarbij tot doel om kansrijke en strategische thema's op het gebied van duurzame energie en kennis & Innovatie verder te ontwikkelen. De activiteiten stijgen uit boven de ad hoc bedrijfssteuning. Een van de doelen daarbij is het verkrijgen van strategische posities in de ontwikkeling van de gekozen thema's, zodat de effecten ervan uiteindelijk in het Noorden neerslaan.

De activiteiten die het coördinatiebureau uit kan voeren kunnen het beste worden geïllustreerd aan de hand van een schematisch overzicht van de innovatieketen (zie figuur 3.1). Deze figuur beschrijft de stappen die worden doorlopen vanaf een idee tot en met de commerciële uitrol van een product of dienst. Dit is doorgaans een cyclisch proces.

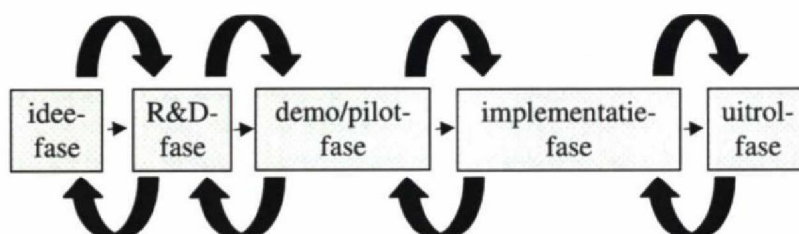
- Energy Valley geniet internationaal enige bekendheid in de regio's waar bedrijven en kennisinstellingen in de regio contacten mee onderhouden. In Noord-Duitsland (met name Niedersachsen) is Energy Valley een bekend begrip in de energiewereld.
- De stichting wordt samen met haar partners gezien als goed startpunt voor (duurzame) energieactiviteiten die bedrijven willen ontplooiën. Bedrijven weten dat zij van de stichting adequate en professionele ondersteuning mogen verwachten. Deze waardering uit zich in een hoge klanttevredenheidsscore.
- De stichting verricht per jaar de volgende concrete activiteiten:
  - o Twee maal per jaar wordt de newsletter Resource gepubliceerd
  - o Twee maal per maand verschijnt de Energy Valley internet courant
  - o De website is actueel en kent dagelijkse nieuwsgaring
  - o Er worden zo'n 20 bijeenkomsten en conferenties per jaar georganiseerd
  - o Met regelmaat worden lezingen en interviews verzorgd
  - o Actieve participatie in landelijke transitieplatforms
  - o Het participantenplatform wordt verder uitgebouwd als centrale ontmoetings- en informatieplek voor bedrijven in de energiesector

3.4. Aanjagen en ontwikkelen van projecten

Voor het aanjagen en ontwikkelen van projecten wordt een tweeledige aanpak gehanteerd:

1. *Servicegerichte projectaanpak (marktvolgend)*, gericht op specifieke ondersteuningsbehoeften van initiatiefnemers, onder meer voor projecten die van regionale subsidieprogramma's gebruik willen maken. Hierbij vervult de stichting een ondersteunende rol voor bedrijven en instellingen waarbij het betreffende project zo goed mogelijk verder wordt gebracht. De stichting richt zich daarbij primair duurzame energie en kennis & innovatie projecten. De stichting heeft daarbij een 'volgende' rol waarbij snelheid en richting in nauw overleg met initiatiefnemers worden bepaald. Voor projecten die daarbuiten vallen kan de stichting fungeren als aanspreekpunt en loket.
2. *Proactieve thema-aanpak (marktvormend)*, gericht op de ontwikkeling van kansrijke innovatieve energietransities die samen met cruciale spelers in de keten verder worden gebracht. Hierbij vervult de stichting een aanjagende en stimulerende rol op prioritaire thema's. De stichting stelt zich daarbij tot doel om kansrijke en strategische thema's op het gebied van duurzame energie en kennis & Innovatie verder te ontwikkelen. De activiteiten stijgen uit boven de ad hoc bedrijfssteun. Een van de doelen daarbij is het verkrijgen van strategische posities in de ontwikkeling van de gekozen thema's, zodat de effecten ervan uiteindelijk in het Noorden neerslaan.

De activiteiten die het coördinatiebureau uit kan voeren kunnen het beste worden geïllustreerd aan de hand van een schematisch overzicht van de innovatieketen (zie figuur 3.1). Deze figuur beschrijft de stappen die worden doorlopen vanaf een idee tot en met de commerciële uitrol van een product of dienst. Dit is doorgaans een cyclisch proces.

Figuur 3.1 Schematische weergave van de (cyclische) innovatieketen.

Via de ideefase wordt voeding gegeven aan het begin van de keten. Kansrijke ideeën kunnen vervolgens de keten doorlopen en uiteindelijk uitgroeien tot een product of dienst in de uitrolfase en daarmee een substantiële bijdrage leveren aan regionaal-economische structuurversterking. Dat zal vanzelfsprekend niet bij alle thema's en projectideeën aan de orde zijn, vandaar dat de 'aanwas' in de eerste fase voldoende groot moet zijn om netto een gestage voeding met nieuwe concepten over te houden. De uitrolfase levert doorgaans het grootste werkgelegenheidseffect op.

Voor de themagewijze projectstimulering geldt dat de stichting over de gehele innovatieketen faciliterend kan zijn waarbij systematisch wordt verkend in welk deel van de keten en in welke vervolgstappen interventies nodig zijn. Bij de servicegerichte projectstimulering betreft het vaak een project dat ergens in de keten op een specifieke plek te plaatsen is, in de praktijk meestal in het middendeel.

Bij beide vormen van projectstimulering is sprake van maatwerk waarbij zo goed mogelijk wordt ingespeeld op de specifieke behoeften van de initiatiefnemers. Per thema zal gericht worden bezien welke stappen op dat moment het meest bijdragen aan de realisatie van het thema. Per stap zal worden nagegaan welke spelers actief zijn en wat de meest wenselijke interventies zijn.

De projecten en thema's die worden begeleid vereisen van de medewerkers van de stichting een hoog kennis- en kwaliteitsniveau op het vlak van energie en business development. Naast directe betrokkenheid bij en kennis van de projecten is het voor het behalen van succes vaak nodig dat ook omgevingsfactoren ten behoeve van marktontwikkeling te beïnvloeden, bijvoorbeeld door in te zetten op passende regelgeving, het creëren van launching customers, het organiseren van passende netwerken. Dit vereist een integrale aanpak, waarin ook zaken als publiciteit, creëren van omgevingscondities en kennis van beleidsaspecten meegenomen worden. In hoofdstuk 4 wordt uitgebreider op deze aspecten ingegaan.

Bij het aanjagen en ontwikkelen van projecten wordt op beide sporen samengewerkt met andere facilitaire en overkoepelende organisaties, zoals de NOM, Kamer van Koophandel, MKB-Noord, VNO-NCW Noord, LTO-Noord, provincies en gemeenten. Hierdoor kan via herkenbare organisaties maximaal serviceverlenend en pro-actief worden geopereerd naar de doelgroepen.

3.3.1 Servicegerichte projectaanpak

De bekendheid van Energy Valley leidt tot een constante stroom van bedrijven en initiatiefnemers die geïnteresseerd is in de mogelijkheden die de regio biedt. Deze partijen hebben behoefte aan goede voorlichting over actuele ontwikkelingen, kansen en ondersteuningmogelijkheden. Voor een deel gaat het daarbij om investeringsvoornemens die meer begeleiding vragen vanwege de complexiteit van het onderwerp, vanwege de vraag naar financiering (zoals subsidies) of vanwege de investeringsomvang. Vooral als het over innovatieve concepten gaat met grote investeringen is ondersteuning gericht op transitie subsidies en regionale instrumenten gewenst.

Voor een ander deel gaat het om grote(re) aantallen minder gecompliceerde standaardvragen waarvan de afwikkeling elders kan worden georganiseerd. Tijdens de stakeholderconsultatie is naar voren gekomen dat voor energiebesparing bij MKB en reguliere marktontwikkeling beperkte ondersteuningsmogelijkheden bestaan. Besparing valt echter buiten de directe scope van de stichting Energy Valley. Om hier toch ondersteuning aan te geven, wordt samen met MKB-Nederland een energiecentrum voor het MKB opgezet. Als voorbeeld staat een regionale tak van het landelijk Energiecentrum MKB in Houten voor ogen dat ondernemers voorziet van advies, diensten en producten wat betreft (duurzame) energie en energiebesparing. De huisvesting daarvan zal bij de stichting plaatsvinden. Tevens zullen instrumenten worden ontwikkeld die de activiteiten van het MKB-energiecentrum ondersteunen, waaronder de introductie van energievouchers die bedrijven kunnen inzetten bij de implementatie van energieplannen en de uitwerking van businessplannen.

De meest voorkomende ondersteuningsvragen hebben naar verwachting betrekking op:

- *Financiering*: Dit betreft private maar ook publieke financiering van initiatieven. De ondersteuning betreft vaak het wegwijs maken in regionale en nationale subsidieprogramma's, het in contact brengen met potentiële coalitiepartners uit het Energy Valley netwerk, het ontwikkelen van een financiering- en/of subsidie strategie, ondersteuning bij financieringsaanvragen etc;
- *Inhoudelijk advies en begeleiding*: Vaak wordt de stichting al bij de planvorming door initiatiefnemers betrokken. De ondersteuning richt zich dan op het gezamenlijk met de aanvrager formuleren van een goed plan dat inhoudelijk past bij speerpunten in de regio. Ook geeft de stichting inhoudelijke ondersteuning door de inzet van de deskundigheid van haar medewerkers;
- *Partnersearch en coalitievorming*: De vorming van coalities rondom bepaalde onderwerpen kan ertoe leiden dat de slaagkans van een project groter wordt m.b.t. inbreng van expertise en kennis, financiering en subsidiering etc. Ook het invullen van ontbrekende onderdelen in een project met nieuwe partners kan wenselijk zijn. De stichting geeft ondersteuning door op zoek te gaan naar geschikte partners;
- *Communicatie*: In afstemming met initiatiefnemers geeft de stichting advies bij de communicatie rond initiatieven en neemt dit mee in de branding van de Energy Valley regio. Daarmee kan een breed publiek worden benaderd en de koppeling met Energy Valley regio kan voor extra publiciteitswaarde zorgen vanwege de herkenbaarheid en profilering in en buiten de regio;
- *Belangenbehartiging*: In overleg met initiatiefnemers voert de stichting lobbyactiviteiten uit voor haar prioritaire thema's en voor specifieke activiteiten naar lokale, regionale en nationale stakeholders. Voorts worden daar waar nodig lobbyactiviteiten uitgevoerd, bijvoorbeeld op het nationale duurzame energiebeleid, teneinde wensen van ondernemers en/of andere partijen als collectief kenbaar te maken. Indien politieke lobby noodzakelijk wordt geacht vindt dit primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders. De stichting vervult daarbij een signalerende, adviserende en ondersteunende rol;
- *Marktontwikkeling*: Voor nieuwe technologie, producten en diensten is het noodzakelijk om nieuwe markten te ontwikkelen waar voor deze producten afzetmogelijkheden kunnen worden gecreëerd. Indien gewenst ondersteunt de stichting ondernemers daarbij;

Voor een ander deel gaat het om grote(re) aantallen minder gecompliceerde standaardvragen waarvan de afwikkeling elders kan worden georganiseerd. Tijdens de stakeholderconsultatie is naar voren gekomen dat voor energiebesparing bij MKB en reguliere marktontwikkeling beperkte ondersteuningsmogelijkheden bestaan. Besparing valt echter buiten de directe scope van de stichting Energy Valley. Om hier toch ondersteuning aan te geven, wordt samen met MKB-Nederland een energiecentrum voor het MKB opgezet. Als voorbeeld staat een regionale tak van het landelijk Energiecentrum MKB in Houten voor ogen dat ondernemers voorziet van advies, diensten en producten wat betreft (duurzame) energie en energiebesparing. De huisvesting daarvan zal bij de stichting plaatsvinden. Tevens zullen instrumenten worden ontwikkeld die de activiteiten van het MKB-energiecentrum ondersteunen, waaronder de introductie van energievouchers die bedrijven kunnen inzetten bij de implementatie van energieplannen en de uitwerking van businessplannen.

De meest voorkomende ondersteuningsvragen hebben naar verwachting betrekking op:

- *Financiering*: Dit betreft private maar ook publieke financiering van initiatieven. De ondersteuning betreft vaak het wegwijs maken in regionale en nationale subsidieprogramma's, het in contact brengen met potentiële coalitiepartners uit het Energy Valley netwerk, het ontwikkelen van een financiering- en/of subsidie strategie, ondersteuning bij financieringsaanvragen etc;
- *Inhoudelijk advies en begeleiding*: Vaak wordt de stichting al bij de planvorming door initiatiefnemers betrokken. De ondersteuning richt zich dan op het gezamenlijk met de aanvrager formuleren van een goed plan dat inhoudelijk past bij speerpunten in de regio. Ook geeft de stichting inhoudelijke ondersteuning door de inzet van de deskundigheid van haar medewerkers;
- *Partnersearch en coalitievorming*: De vorming van coalities rondom bepaalde onderwerpen kan ertoe leiden dat de slaagkans van een project groter wordt m.b.t. inbreng van expertise en kennis, financiering en subsidiering etc. Ook het invullen van ontbrekende onderdelen in een project met nieuwe partners kan wenselijk zijn. De stichting geeft ondersteuning door op zoek te gaan naar geschikte partners;
- *Communicatie*: In afstemming met initiatiefnemers geeft de stichting advies bij de communicatie rond initiatieven en neemt dit mee in de branding van de Energy Valley regio. Daarmee kan een breed publiek worden benaderd en de koppeling met Energy Valley regio kan voor extra publiciteitswaarde zorgen vanwege de herkenbaarheid en profilering in en buiten de regio;
- *Belangenbehartiging*: In overleg met initiatiefnemers voert de stichting lobbyactiviteiten uit voor haar prioritaire thema's en voor specifieke activiteiten naar lokale, regionale en nationale stakeholders. Voorts worden daar waar nodig lobbyactiviteiten uitgevoerd, bijvoorbeeld op het nationale duurzame energiebeleid, teneinde wensen van ondernemers en/of andere partijen als collectief kenbaar te maken. Indien politieke lobby noodzakelijk wordt geacht vindt dit primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders. De stichting vervult daarbij een signalerende, adviserende en ondersteunende rol;
- *Marktontwikkeling*: Voor nieuwe technologie, producten en diensten is het noodzakelijk om nieuwe markten te ontwikkelen waar voor deze producten afzetmogelijkheden kunnen worden gecreëerd. Indien gewenst ondersteunt de stichting ondernemers daarbij;

- *Bedrijfsvestiging*: Regelmatig wordt de stichting benaderd door partijen die zich in de regio willen vestigen. De stichting fungeert daarbij als loket naar de NV NOM, provincies, gemeenten en andere relevante spelers. De NOM is primair verantwoordelijk voor begeleiding van partijen die zich in de regio willen vestigen.

Gewenste resultaten:

- *Efficiënte en effectieve begeleiding van innovatieve investeringsprojecten*
Bedrijven die in innovatieve projecten willen investeren, worden op efficiënte en effectieve wijze ondersteund. Dit betekent dat er gewerkt wordt met een standaard methodiek waarin processtappen (intake, vraagarticulatie, inzet Energy Valley, doorverwijzing of betrekken van andere instanties (loketfuncties) en vastlegging) zijn geëxpliciteerd. Dit maakt ook de gewenste projectmonitoring gemakkelijker. Bedrijven waarmee wordt samengewerkt, tonen een hoge klanttevredenheid over de inzet van de stichting. Het aantal ondersteuningsaanvragen per jaar bedraagt minimaal 50.
- *Intensivering van de investeringsomvang*
In de afgelopen is een substantiële portefeuille aan projecten opgebouwd. De komende periode wordt dit geïntensiveerd, zowel wat betreft de investeringen als de subsidies. Kwantitatief betekent dit de begeleiding van 25 projecten per jaar, met een gezamenlijk investeringsvolume van ca. €150 miljoen en een subsidievraag van €15 - 25 miljoen per jaar. Deze projecten hebben een aantoonbaar effect op de directe en indirecte werkgelegenheid.
- *Oprichting van een energiecentrum voor het MKB*
Het MKB-energiecentrum is operationeel en werkt naar tevredenheid. Het centrum bedient de Noordelijke markt, gebruikmakend van de faciliteiten en expertise van het landelijke centrum. Bij de vormgeving van het Noordelijk energiecentrum MKB wordt gekeken naar samenwerking of integratie met het energieloket dat door de gemeente Groningen wordt ontwikkeld. De stichting Energy Valley vervult een loketfunctie voor doorverwijzing en marktpenetratie van het centrum. Jaarlijks bedraagt het aantal doorgeleide leads minimaal 50.
- *Energievouchers*
Voor projecten in de 'mainstream' wordt samen met TechnologieCentrum Noord-Nederland, Syntens, provincies en SNN een generieke ondersteuningsfaciliteit vanuit de regionale stimuleringsfondsen ontwikkeld. De grondgedachte is een financieel arrangement te ontwikkelen waarbij initiatiefnemers op een laagdrempelige wijze in aanmerking kunnen komen voor ondersteuning om hun projectidee investeringsgereed te maken. Naar gelang de projectspecificaties zou de implementatie vanuit de markt, met mogelijke aanvulling vanuit overheids gelden, kunnen plaatsvinden.

Ervaring uit de praktijk leert dat het initiatiefnemers vaak aan (technische, financiële, marketing) kennis en kunde ontbreekt om een sluitende business case te formuleren. De verwachting is dat door een kleine financiële tegemoetkoming deze drempel relatief eenvoudig genomen kan worden. De exacte vormgeving en criteria voor het financiële arrangement zullen in de komende periode worden uitgewerkt, doelstelling is in ieder geval om kennisdeling en coalitievorming nadrukkelijk als onderdeel op te nemen. Getalsmatig wordt gedacht aan financiële ondersteuning van 20-30 projecten per jaar.

- *Samenwerking intermediaire instellingen*
 Het energielandschap in Noord-Nederland is in de afgelopen jaren drastisch veranderd. Dat is niet alleen zichtbaar in het grote aantal initiatieven en initiatiefnemers, maar ook in een toenemende energiefocus vanuit regionale overheden en intermediaire organisaties. Daarmee is het speelveld waarbinnen de stichting Energy Valley opereert, veranderd en veel complexer geworden. In de derde fase van Energy Valley werken organisaties als NOM, TCNN, Syntens, Bio Energie Noord, provincies en gemeenten op een adequate manier samen. De stichting heeft samen met deze partijen een goede werkwijze en rol- en taakafbakening ontwikkeld. De stichting heeft de functie van loket en weet projecten op het juiste moment 'los te laten' en 'over te dragen' aan de juiste instellingen.

3.3.2 Thema-aanpak

In de energiesector ontwikkelen zich continu nieuwe technologieën en innovatieve thema's die kansen bieden voor de uitbouw tot substantiële clusters van bedrijvigheid. Voorbeelden van nieuwe technologieën die de afgelopen jaren hun opwachting hebben gemaakt, zijn flexibele PV-toepassingen, algen & wieren, vergassingstechnologie voor SNG, elektrische voertuigen en principetoepassingen van tweede generatie biobrandstoffen. Ongetwijfeld zullen zich ook in de komende jaren nieuwe kansrijke technologieën aandienen.

De stichting Energy Valley heeft als doel een aantal kansrijke thema's actief op te pakken en de mogelijkheden te onderzoeken om deze ontwikkelingen te laten landen in de regio. Deze wens wordt nadrukkelijk ondersteund door diverse regionale stakeholders, zoals GasTerra, SER-Noord, TCNN, provincies en gemeenten.

Bij de thema-aanpak wordt gestreefd naar maximale inbedding in de regionale omgeving door nauw op te trekken met directe belanghebbenden en stakeholders. De inzet die vanuit de stichting wordt gepleegd is er dan ook nadrukkelijk op gericht deze belanghebbenden te ondersteunen bij verdere doorontwikkeling van het thema. De thema's die worden opgepakt sluiten naadloos aan bij de focus van de stichting op duurzame energie en kennis en innovatie.

Wat innovatieve ontwikkelingen betreft, worden de volgende thema's als prioritair beschouwd:

1. *Innovatieve biomassatoepassingen*

Het gaat hierbij om de ontwikkeling, demonstratie en introductie van (delen van) ketens van nieuwe biomassatoepassingen, vooral:

- o valorisatie van afval- en reststromen uit biomassa via de inzet van nieuwe verwerkingsstechnologie zoals torrefactie;
- o nieuwe conversietechnologie, te weten de thermochemische route (vergassing en pyrolyse) en de biochemische route (met name fermentatie van lignocellulose);
- o introductie van duurzame eindtoepassingen, zoals synthesegas, chemische grondstoffen, elektriciteit, warmte, biotransportbrandstoffen (FT-diesel, bioethanol, biomethanol etc) en groen gas (SNG, zie ook thema 2).

Leidend bij de ontwikkeling is de wens om de footprint van deze ketens te minimaliseren waardoor de CO₂-reductie over de hele keten minimaal is. Voorts maakt de productie en benutting van algen en wieren als grondstof en brandstof ook onderdeel uit van dit thema.

- *Samenwerking intermediaire instellingen*
Het energielandschap in Noord-Nederland is in de afgelopen jaren drastisch veranderd. Dat is niet alleen zichtbaar in het grote aantal initiatieven en initiatiefnemers, maar ook in een toenemende energiefocus vanuit regionale overheden en intermediaire organisaties. Daarmee is het speelveld waarbinnen de stichting Energy Valley opereert, veranderd en veel complexer geworden. In de derde fase van Energy Valley werken organisaties als NOM, TCNN, Syntens, Bio Energie Noord, provincies en gemeenten op een adequate manier samen. De stichting heeft samen met deze partijen een goede werkwijze en rol- en taakafbakening ontwikkeld. De stichting heeft de functie van loket en weet projecten op het juiste moment 'los te laten' en 'over te dragen' aan de juiste instellingen.

3.3.2 Thema-aanpak

In de energiesector ontwikkelen zich continu nieuwe technologieën en innovatieve thema's die kansen bieden voor de uitbouw tot substantiële clusters van bedrijvigheid. Voorbeelden van nieuwe technologieën die de afgelopen jaren hun opwachting hebben gemaakt, zijn flexibele PV-toepassingen, algen & wieren, vergassingstechnologie voor SNG, elektrische voertuigen en principetoepassingen van tweede generatie biobrandstoffen. Ongetwijfeld zullen zich ook in de komende jaren nieuwe kansrijke technologieën aandienen.

De stichting Energy Valley heeft als doel een aantal kansrijke thema's actief op te pakken en de mogelijkheden te onderzoeken om deze ontwikkelingen te laten landen in de regio. Deze wens wordt nadrukkelijk ondersteund door diverse regionale stakeholders, zoals GasTerra, SER-Noord, TCNN, provincies en gemeenten.

Bij de thema-aanpak wordt gestreefd naar maximale inbedding in de regionale omgeving door nauw op te trekken met directe belanghebbenden en stakeholders. De inzet die vanuit de stichting wordt gepleegd is er dan ook nadrukkelijk op gericht deze belanghebbenden te ondersteunen bij verdere doorontwikkeling van het thema. De thema's die worden opgepakt sluiten naadloos aan bij de focus van de stichting op duurzame energie en kennis en innovatie.

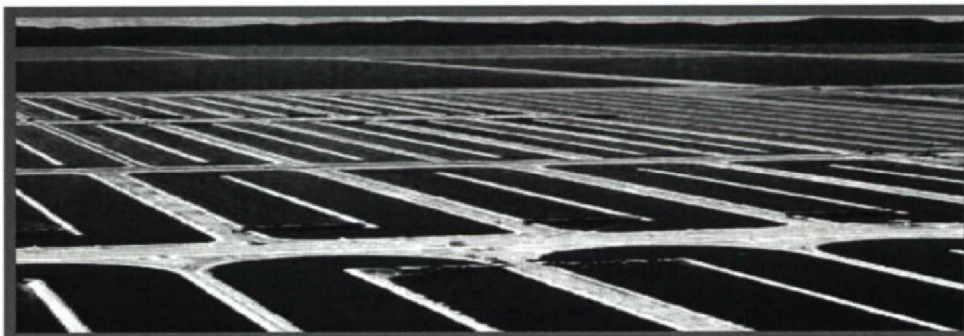
Wat innovatieve ontwikkelingen betreft, worden de volgende thema's als prioritair beschouwd:

1. *Innovatieve biomassatoepassingen*

Het gaat hierbij om de ontwikkeling, demonstratie en introductie van (delen van) ketens van nieuwe biomassatoepassingen, vooral:

- o valorisatie van afval- en reststromen uit biomassa via de inzet van nieuwe verbouwingsstechnologie zoals torrefactie;
- o nieuwe conversietechnologie, te weten de thermochemische route (vergassing en pyrolyse) en de biochemische route (met name fermentatie van lignocellulose);
- o introductie van duurzame eindtoepassingen, zoals synthesegas, chemische grondstoffen, elektriciteit, warmte, biotransportbrandstoffen (FT-diesel, bioethanol, biomethanol etc) en groen gas (SNG, zie ook thema 2).

Leidend bij de ontwikkeling is de wens om de footprint van deze ketens te minimaliseren waardoor de CO₂-reductie over de hele keten minimaal is. Voorts maakt de productie en benutting van algen en wieren als grondstof en brandstof ook onderdeel uit van dit thema.

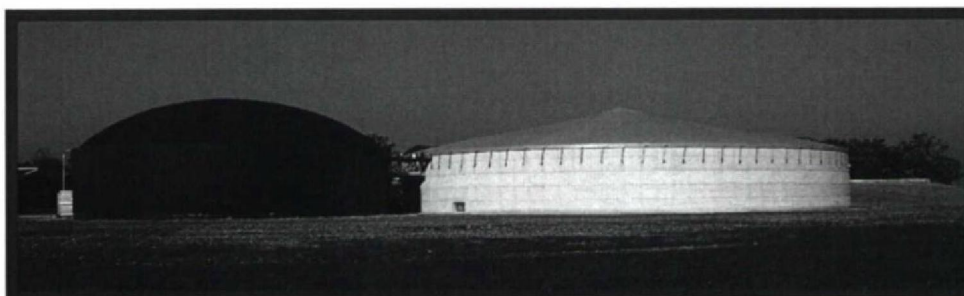
Het thema innovatieve biomassatoepassingen heeft als uitgangspunt voor nieuwe ketens en technologieën via gerichte doorontwikkeling i.s.m. kennisinstellingen demoprojecten op te zetten waarmee de potentie van ketens, of delen ervan, kan worden aangetoond. Deze ketens kunnen uitgroeien tot activiteiten van economische betekenis. Er wordt daarbij aansluiting gezocht bij industriële activiteiten in de regio om de slaagkans van projecten te vergroten en de kans te benutten om traditionele processen en producten te vergroenen. Voor succesvolle ontwikkeling is samenwerking met (inter)nationale partners een vereiste vanwege de behoefte aan kennis en technologie (hardware).

2. *Groen gas*

De productie van groen aardgas op basis van vergisting en vergassing biedt goede kansen voor de regio. Zowel productie in het landelijke gebied via vergisting en kleinschalige vergassing, als grootschalige productie van SNG via vergassing is daarbij kansrijk. Er zijn meerdere interessante eindtoepassingen, zoals injectie in het aardgasnet waarmee aardgastoeepassingen (voor een deel) kunnen worden vergroend, rijden op groen gas en stand alone toepassingen waar groen gas dedicated wordt ingezet.

In Noord-Nederland is een sterke concentratie aan maakindustrie en adviesbedrijven aanwezig rond vergistingstechnologie die kansen biedt voor een gerichte uitbouw van deze sector, zowel nationaal als internationaal.

Het thema groen gas heeft overlap met het thema innovatieve biomassatoepassingen maar vanwege de grote potentie in de regio en de specifieke eisen aan eindtoepassingen is groen gas als separaat thema benoemd. Activiteiten richten zich m.b.t. de vergistingsroute vooral op nettoegang, certificering, gaskwaliteit en marktontwikkeling. Voor SNG-technologie is vooral technologieontwikkeling en -optimalisatie noodzakelijk en de opzet van de eerste demonstratieprojecten op schaal.

Zowel voor het thema innovatieve biomassatoepassingen als groen gas richt de stichting zich niet primair op de ondersteuning van 'reguliere', bestaande technologieën. Hiervoor is de organisatie Bio Energie Noord verantwoordelijk. Bio Energie Noord is nadrukkelijk gericht op het realiseren van kleinschalige biomassatoepassingen door agrarische ondernemers bij te staan met advies en knowhow. Bio Energie Noord en de stichting Energy Valley zijn in dat opzicht complementair aan elkaar. De inzet wordt dan ook nauw op elkaar afgestemd door intensief overleg tussen beide organisaties

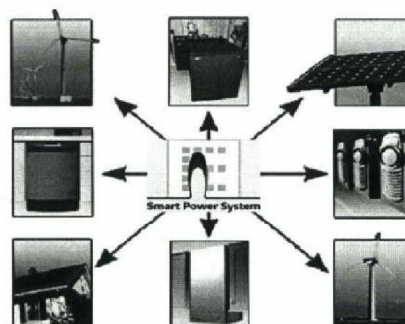
3. Zon PV-technologie

In snel tempo ontwikkelen zich nieuwe pv-technieken en -toepassingen. De huidige activiteiten op het gebied van zon-pv in Friesland kunnen de basis zijn voor verdere uitbouw van een pv-cluster. Daarbij is de keten van technologieontwikkeling, productie van PV-panelen en marktontwikkeling voor PV-toepassingen van belang. Vanwege de hoge ambities van het energieakkoord kan vooral in de gebouwde omgeving een interessante marktvoor vraag voor zon-PV ontstaan.

4. Energie en ICT

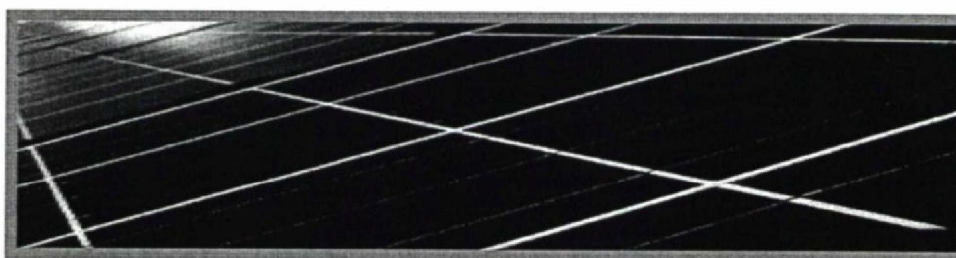
Op het gebied van duurzame energie (vooral elektriciteit) ontwikkelen zich meerdere technologieën waarbij sturing- en communicatieoplossingen een gemeenschappelijk kenmerk zijn. Te denken valt aan Smart Power Systems, datacontrol energiewaardeketen, smart metering en energieopslag. Noord-Nederland heeft een hoge concentratie aan bedrijven in deze sector. Daarnaast zijn onderzoeksfaciliteiten en -groepen aanwezig (TNO, INES, EKC, Sensor Universe e.a.), evenals marktgedreven consortia (SPS). De combinatie met decentrale duurzame energie (Zon-PV, warmtepompen, HRe etc) en de mogelijkheden voor uitrol hiervan in het Noorden, biedt een goede mogelijkheid om als proeftuin te fungeren.

Zowel voor het thema innovatieve biomassatoepassingen als groen gas richt de stichting zich niet primair op de ondersteuning van 'reguliere', bestaande technologieën. Hiervoor is de organisatie Bio Energie Noord verantwoordelijk. Bio Energie Noord is nadrukkelijk gericht op het realiseren van kleinschalige biomassatoepassingen door agrarische ondernemers bij te staan met advies en knowhow. Bio Energie Noord en de stichting Energy Valley zijn in dat opzicht complementair aan elkaar. De inzet wordt dan ook nauw op elkaar afgestemd door intensief overleg tussen beide organisaties

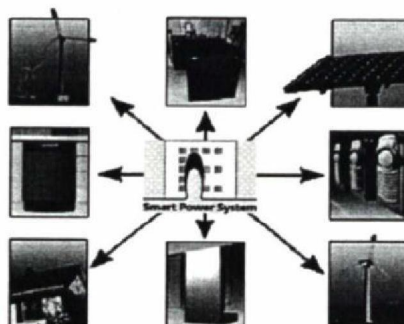
3. Zon PV-technologie

In snel tempo ontwikkelen zich nieuwe pv-technieken en -toepassingen. De huidige activiteiten op het gebied van zon-pv in Friesland kunnen de basis zijn voor verdere uitbouw van een pv-cluster. Daarbij is de keten van technologieontwikkeling, productie van PV-panelen en marktontwikkeling voor PV-toepassingen van belang. Vanwege de hoge ambities van het energieakkoord kan vooral in de gebouwde omgeving een interessante marktvoorraag voor zon-PV ontstaan.

4. Energie en ICT

Op het gebied van duurzame energie (vooral elektriciteit) ontwikkelen zich meerdere technologieën waarbij sturing- en communicatieoplossingen een gemeenschappelijk kenmerk zijn. Te denken valt aan Smart Power Systems, datacontrol energiewaardeketen, smart metering en energieopslag. Noord-Nederland heeft een hoge concentratie aan bedrijven in deze sector. Daarnaast zijn onderzoeksfaciliteiten en -groepen aanwezig (TNO, INES, EKC, Sensor Universe e.a.), evenals marktgedreven consortia (SPS). De combinatie met decentrale duurzame energie (Zon-PV, warmtepompen, HRe etc) en de mogelijkheden voor uitrol hiervan in het Noorden, biedt een goede mogelijkheid om als proeftuin te fungeren.

5. *Energietransitieparken*

In de Energy Valley regio zijn meerdere concentraties van grote energieproducerende of energie-intensieve bedrijven. Samenwerking in de keten en implementatie daarin van nieuwe technologieën biedt mogelijkheden voor verdere uitbouw van deze concentraties. Het is wenselijk daarbij kennisinstellingen als RUG, ECN en TNO te betrekken. Gebieden die zich lenen voor deze aanpak zijn de Eemsdelta, Harlingen, Zuid-Oost Drenthe (Emmen en Coevorden) en Wijster. Dit thema vertoont een sterke samenhang met thema 1 (innovatieve biomassatoepassingen) vanwege de sterke relatie van energietransitieparken met industriële activiteiten is dit als apart thema opgenomen.

6. *Afvang, transport en opslag van CO₂ (CCS)*

Ondergrondse opslag van CO₂ wordt gezien als een tijdelijke oplossing voor de reductie van CO₂-emissies. Vanwege de uitstekende gaskennis en -activiteiten in de Energy Valley regio, de concentratie aan CO₂-puntbronnen en de aanwezigheid van potentiële opslaglocaties (lege gas- en olievelden, aquifers, zoutcavernes), is CCS een kansrijke optie voor Noord-Nederland. Recent is in Noord-Nederland een CCS-alliantie opgericht die zich onder meer op het ontwikkelen van een strategie met bijbehorende business cases in Noord-Nederland en de samenwerking met de regio Rijnmond richt.

7. *Grootschalige Energieopslag*

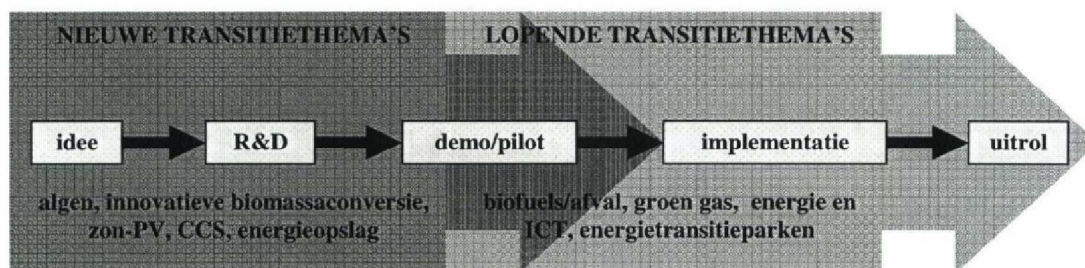
Om in onze toekomstige energiebehoefte te voorzien, zal duurzaam opgewekte energie op de juiste plaats en tijd beschikbaar moeten zijn voor de eindgebruiker. In de bebouwde omgeving, bij de industriële productie, in onze transportmiddelen, etc.. Om de kloof te dichten met het moment en de plaats van energieopwekking, zijn nieuwe opslagsystemen nodig. Zon en wind zijn niet op afroep beschikbaar en ongeschikt voor directe toepassing in het wegtransport. Dit thema zou wel eens doorslaggevend kunnen zijn om de energietransitie naar een duurzame energievoorziening te kunnen realiseren en komt steeds hoger op de agenda te staan.

Deze thema's sluiten goed aan bij de thema's van het hierboven reeds besproken energieakkoord. Aan de hand van dit akkoord hebben de provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland afspraken gemaakt over een verzwaarde inzet vanuit de Energy Valley regio in het nationale energie- en klimaatbeleid.

In het Koers Noord programma en in de nota Pieken in de Delta zijn drie centrale thema's voor de Noordelijke economie aangegeven: energie, water en sensortechnologie. De drie thema's kennen veel raakvlakken, bijvoorbeeld waar het gaat om energie uit water, algenteelt, het benutten van sensoren in intelligente energiesystemen en de voorspelling van winddebieten.

Op alle drie de thema's bevindt zich in het Noorden unieke kennis. Binnen de hierboven genoemde thema's zal daar waar dit meerwaarde levert, de samenwerking met de beide prioriteiten (water en sensortechnologie) worden gezocht.

Bij de hierboven genoemde thema's kan onderscheid worden gemaakt tussen bestaande thema's die reeds zijn opgestart en nieuwe ontwikkelingen die de komende periode kunnen worden opgepakt. De bestaande thema's zijn de afgelopen periode van de grond gekomen en hebben gezien de positie in de innovatieketen ook de komende periode nog ondersteuning nodig om tot wasdom te komen. Deze thema's staan relatief dicht bij de implementatie- en uitrolfase. Hier mag dan ook het hoogste (economische) rendement van de inzet op korte termijn worden verwacht. Voorbeelden hiervan zijn groen gas en transitieparken. Zodra deze thema's verder in de innovatieketen verschuiven kan de ondersteuning vanuit de stichting worden afgebouwd. De nieuwe thema's staan doorgaans aan het begin van de innovatieketen maar bieden goede perspectieven. Door actieve marktformende projectstimulering vanuit de stichting kunnen deze thema's verder doorschuiven in de innovatieketen en massa krijgen (zie figuur 3.2).

Figuur 3.2 Projectie van prioritaire transitiethema's van Energy Valley III op de innovatieketen.

De prioriteitstelling is overigens niet statisch of limitatief. Gezien de dynamiek en verschuivende marktomstandigheden is het zeer wel mogelijk dat er nieuwe thema's aandienen die kansrijk lijken voor de regio om op te pakken. Voor initiatiefnemers die de stichting benaderen met een ondersteuningsbehoefte op deze thema's wordt de werkwijze zoals beschreven in 3.4 gehanteerd, zij het dat een geïntensiverde inzet voor de hand ligt.

Gewenste resultaten:

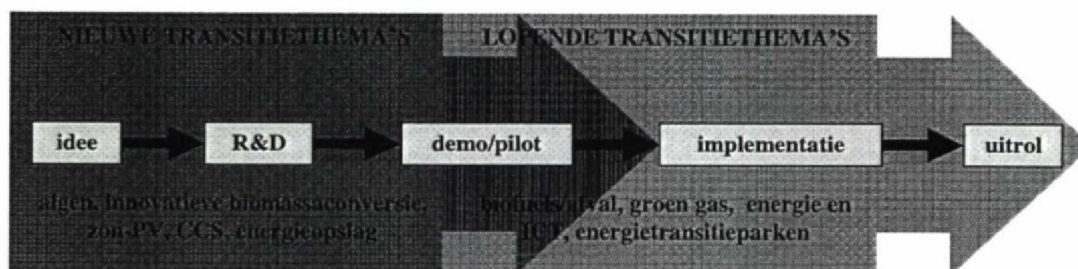
1. Innovatieve biomassatoepassingen:

Gewenst resultaat voor de regio:

De Energy Valley regio is in 2012 toonaangevend voor innovatieve biomassatoepassingen. Dat blijkt uit de hoeveelheid experimenten en demoprojecten rondom de voorbereiding (valorisatie van reststromen en afval via o.a. torrefactie), conversie en toepassing van biomassa zoals tweede generatie biobrandstoffen, chemische grondstoffen en andere energiedragers. Daarnaast zijn enkele activiteiten uitgegroeid tot commerciële businessactiviteiten. Er is een sterke kennisbasis gecreëerd voor innovatieve biomassatoepassingen die voor een gestage aanwas van nieuwe concepten zorgt en betrokken is bij de doorontwikkeling en optimalisatie van bestaande activiteiten. Commerciële initiatieven voldoen aan de geldende duurzaamheidscriteria voor biomassa waardoor activiteiten zowel vanuit ecologisch als economisch oogpunt solide zijn.

Op alle drie de thema's bevindt zich in het Noorden unieke kennis. Binnen de hierboven genoemde thema's zal daar waar dit meerwaarde levert, de samenwerking met de beide prioriteiten (water en sensortechnologie) worden gezocht.

Bij de hierboven genoemde thema's kan onderscheid worden gemaakt tussen bestaande thema's die reeds zijn opgestart en nieuwe ontwikkelingen die de komende periode kunnen worden opgepakt. De bestaande thema's zijn de afgelopen periode van de grond gekomen en hebben gezien de positie in de innovatieketen ook de komende periode nog ondersteuning nodig om tot wasdom te komen. Deze thema's staan relatief dicht bij de implementatie- en uitrolfase. Hier mag dan ook het hoogste (economische) rendement van de inzet op korte termijn worden verwacht. Voorbeelden hiervan zijn groen gas en transitieparken. Zodra deze thema's verder in de innovatieketen verschuiven kan de ondersteuning vanuit de stichting worden afgebouwd. De nieuwe thema's staan doorgaans aan het begin van de innovatieketen maar bieden goede perspectieven. Door actieve markt vormende projectstimulering vanuit de stichting kunnen deze thema's verder doorschuiven in de innovatieketen en massa krijgen (zie figuur 3.2).

Figuur 3.2 Projectie van prioritaire transitiethema's van Energy Valley III op de innovatieketen.

De prioriteitstelling is overigens niet statisch of limitatief. Gezien de dynamiek en verschuivende marktomstandigheden is het zeer wel mogelijk dat er nieuwe thema's aandienen die kansrijk lijken voor de regio om op te pakken. Voor initiatiefnemers die de stichting benaderen met een ondersteuningsbehoefte op deze thema's wordt de werkwijze zoals beschreven in 3.4 gehanteerd, zij het dat een geïntensiveerde inzet voor de hand ligt.

Gewenste resultaten:

1. Innovatieve biomassatoepassingen:

Gewenst resultaat voor de regio:

De Energy Valley regio is in 2012 toonaangevend voor innovatieve biomassatoepassingen. Dat blijkt uit de hoeveelheid experimenten en demoprojecten rondom de voorbereiding (valorisatie van reststromen en afval via o.a. torrefactie), conversie en toepassing van biomassa zoals tweede generatie biobrandstoffen, chemische grondstoffen en andere energiedragers. Daarnaast zijn enkele activiteiten uitgegroeid tot commerciële businessactiviteiten. Er is een sterke kennisbasis gecreëerd voor innovatieve biomassatoepassingen die voor een gestage aanwas van nieuwe concepten zorgt en betrokken is bij de doorontwikkeling en optimalisatie van bestaande activiteiten. Commerciële initiatieven voldoen aan de geldende duurzaamheidscriteria voor biomassa waardoor activiteiten zowel vanuit ecologisch als economisch oogpunt solide zijn.

Duurzame eindproducten vinden afzet binnen en buiten de regio. Diverse projecten die op basis van de huidige eerste generatie biobrandstoffen werken hebben de overstap gemaakt naar een hoger milieurendement door inzet van reststromen en afval bij bijvoorbeeld biodieselsproductie. Kennisinstanties zijn betrokken bij de demoprojecten en hebben internationaal een sterke kennispositie verworven. Rond algen en wieren zijn er verschillende demonstratieprojecten die worden ondersteund vanuit de opgebouwde kennisinfrastructuur.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting helpt actueel beleid op het gebied van energie, en biomassa door te vertalen naar de regio. Voorbeelden zijn aansluiting van initiatieven bij de duurzaamheidscriteria voor biomassa en de verhoudingsgewijs goede vertegenwoordiging van de regio in nationale energiebudgetten (EOS, SDE etc).
- De stichting ondersteunt de voorbereiding en totstandkoming van demo- en investeringsprojecten. De ondersteuning richt zich op het adviseren en begeleiden van financieringsaanvragen, met name gericht regionale en nationale subsidieprogramma's. Ook legt de stichting contacten tussen stakeholders ter vorming van een sterke coalitie en het maken van de juiste koppelingen tussen initiatieven, zoals afname van eindproducten, gebruik van shared services en koppelen van kennis.
- De stichting werkt aan de opzet en versterking van de kenniscluster rond innovatieve biomassatoepassingen via het initiëren van nieuwe activiteiten en de begeleiding van projecten naar regionale en nationale subsidieprogramma's. Dit gebeurt bijvoorbeeld op de terreinen biomassaconversie en algen.

2. Groen gas:

Gewenst resultaat voor de regio:

De regio heeft in 2012 een sterke positie verworven bij de productie en toepassing van groen gas. Op regionaal niveau vindt de productie van groen gas plaats via (co)vergisting van mest en andere biomassa (GFT, ONF, stromen uit de voedings- en genotmiddelenindustrie etc). In de regio zijn 10-15 projecten gerealiseerd. Groen gas wordt in regionale netten ingevoerd en toegepast in de gebouwde omgeving en mobiliteit (rijden op groen aardgas). Gasunie heeft een positie opgebouwd als certificeringsinstantie van groen gas. Via launching customers (overheden, bedrijven) is een stevige marktvraag naar groen gas ontstaan. De maakindustrie en de adviessector in de regio is betrokken bij deze activiteiten en weet zich daarom nationaal en internationaal sterk te profileren waardoor extra werkgelegenheid ontstaat. Voor SNG-productie via de vergassing van biomassa wordt het eerste demonstratieproject in Noord-Nederland voorbereid. De regio heeft een vooraanstaande kennispositie op dit terrein opgebouwd.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting vervult een faciliterende en regisserende rol (aanspreekpunt) bij het oplossen van de knelpunten rond de injectie van groen gas in het gasnet.
- De stichting ondersteunt de marktontwikkeling van groen gas door vraag en aanbod via bijeenkomsten als 'makelaar en schakelaar' bij elkaar te brengen.
- De stichting is betrokken bij de opzet van de eerste groen gas pilotprojecten in de regio waar o.a. de certificering wordt getest.
- De stichting ondersteunt de kennisontwikkeling rondom de productie van groen gas, met name SNG-productie, door als intermediair tussen industrie en kennisinstellingen op te treden en ondersteunt de subsidieaanvragen van ontwikkelingsprojecten.
- De stichting werkt actief aan de totstandkoming van een SNG-demonstratieplant in de regio door partijen bij elkaar te brengen, ondersteuning te geven aan de totstandkoming van een businessplan en de financieringsaanvraag te begeleiden.

3. Zon PV-technologie:

Gewenst resultaat voor de regio:

In Friesland is in 2012 een bloeiende PV-sector tot stand gekomen. Diverse productiebedrijven van PV-panelen hebben zich rond Leeuwarden gevestigd. Er is rond Fryseps een sterk kenniscluster ontstaan waarin kennisinstellingen en bedrijven samenwerken aan de ontwikkeling van PV-technologie. Daarnaast zijn diverse kleine bedrijven ontstaan die zich op aanverwante activiteiten en diensten richten zoals nieuwe applicaties. Vanuit de gebouwde omgeving heeft zich in het kader van het energieakkoord een sterke markt vraag ontwikkeld waardoor producten en diensten goed in de regio kunnen worden afgezet.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting ondersteunt de voorbereiding van subsidieaanvragen voor kennisprojecten rond Fryseps.
- De stichting verleent i.s.m. en op verzoek van de NOM ondersteuning aan de vestiging van bedrijfsactiviteiten voor zon-PV en aanverwante producten en diensten.
- De stichting stimuleert het opzetten van een kennisnetwerk waarin wordt door kennisinstellingen en bedrijven wordt samengewerkt aan toepassingen van zonne-energie.
- De stichting profileert Friesland als een regio met een sterk innoverend karakter op het gebied van zonne-energie.

4. Energie en ICT:

Gewenst resultaat voor de regio:

Rond de combinatie energie-innovaties en ICT begint zich een bloeiende sector te ontwikkelen. Toepassingen hebben met name betrekking op sturing van het energiesysteem, inpassing van decentrale productie van elektriciteit en groen gas, intelligente sturing van apparaten en beheer van elektriciteit (balancing, energieopslag). Smart Power Systems (SPS) heeft zich tot een in de praktijk werkend systeem ontwikkeld en wordt in verschillende demoprojecten toegepast. Daarnaast heeft SPS tot enkele kansrijke spin-offs geleid. Met het INES-lab heeft de regio een vooraanstaande faciliteit gekregen waar de inpassing van decentrale elektriciteit in het energiesysteem wordt onderzocht. Energieopslag, en vooral het management ervan, is een afgeleide activiteit geworden.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting neemt zitting in het SPS-consortium en assisteert bij de vertaling van concrete projecten naar de regio, ondersteunt de communicatie en begeleidt subsidieaanvragen.
- De stichting ondersteunt de totstandkoming van demoprojecten in de regio waarbij de werking van SPS in de praktijk kan worden aangetoond.
- De stichting ondersteunt de opbouw van een kenniscluster rondom de inpassing van decentrale energietoepassingen in o.m. Groningen (INES) via de betrokkenheid bij subsidieaanvragen.

5. Energietransitieparken:

Gewenst resultaat voor de regio:

In de regio komen op enkele plaatsen, waar concentraties van grootschalige energieproducerende of energie-intensieve bedrijven zijn, energietransitieparken tot stand waar door samenwerking in de keten en implementatie van nieuwe technologie meerwaarde voor de deelnemers ontstaat.

3. Zon PV-technologie:

Gewenst resultaat voor de regio:

In Friesland is in 2012 een bloeiende PV-sector tot stand gekomen. Diverse productiebedrijven van PV-panelen hebben zich rond Leeuwarden gevestigd. Er is rond Fryseps een sterk kenniscluster ontstaan waarin kennisinstellingen en bedrijven samenwerken aan de ontwikkeling van PV-technologie. Daarnaast zijn diverse kleine bedrijven ontstaan die zich op aanverwante activiteiten en diensten richten zoals nieuwe applicaties. Vanuit de gebouwde omgeving heeft zich in het kader van het energieakkoord een sterke marktvraag ontwikkeld waardoor producten en diensten goed in de regio kunnen worden afgezet.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting ondersteunt de voorbereiding van subsidieaanvragen voor kennisprojecten rond Fryseps.
- De stichting verleent i.s.m. en op verzoek van de NOM ondersteuning aan de vestiging van bedrijfsactiviteiten voor zon-PV en aanverwante producten en diensten.
- De stichting stimuleert het opzetten van een kennisnetwerk waarin wordt door kennisinstellingen en bedrijven wordt samengewerkt aan toepassingen van zonne-energie.
- De stichting profileert Friesland als een regio met een sterk innoverend karakter op het gebied van zonne-energie.

4. Energie en ICT:

Gewenst resultaat voor de regio:

Rond de combinatie energie-innovaties en ICT begint zich een bloeiende sector te ontwikkelen. Toepassingen hebben met name betrekking op sturing van het energiesysteem, inpassing van decentrale productie van elektriciteit en groen gas, intelligente sturing van apparaten en beheer van elektriciteit (balancerend, energieopslag). Smart Power Systems (SPS) heeft zich tot een in de praktijk werkend systeem ontwikkeld en wordt in verschillende demoprojecten toegepast. Daarnaast heeft SPS tot enkele kansrijke spin-offs geleid. Met het INES-lab heeft de regio een vooraanstaande faciliteit gekregen waar de inpassing van decentrale elektriciteit in het energiesysteem wordt onderzocht. Energieopslag, en vooral het management ervan, is een afgeleide activiteit geworden.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting neemt zitting in het SPS-consortium en assisteert bij de vertaling van concrete projecten naar de regio, ondersteunt de communicatie en begeleidt subsidieaanvragen.
- De stichting ondersteunt de totstandkoming van demoprojecten in de regio waarbij de werking van SPS in de praktijk kan worden aangetoond.
- De stichting ondersteunt de opbouw van een kenniscluster rondom de inpassing van decentrale energietoepassingen in o.m. Groningen (INES) via de betrokkenheid bij subsidieaanvragen.

5. Energietransitieparken:

Gewenst resultaat voor de regio:

In de regio komen op enkele plaatsen, waar concentraties van grootschalige energieproducerende of energie-intensieve bedrijven zijn, energietransitieparken tot stand waar door samenwerking in de keten en implementatie van nieuwe technologie meerwaarde voor de deelnemers ontstaat.

Deze concentraties van bedrijven kunnen van industriële aard zijn, maar ook betrekking op grootschalige agrarische complexen, zoals tuinbouw. In de Eemdelta, in Zuid-Oost Drenthe, rond Harlingen en in het gebied Agriport A7 worden de contouren zichtbaar en zijn de eerste projecten gerealiseerd. Energietransitieparken fungeren als incubatiegebieden voor de toepassing van nieuwe technologieën, waarbij nauw wordt samengewerkt met kennisinstellingen.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting levert mankracht voor de inhoudelijke en financiële ondersteuning van de totstandkoming van de energietransitieparken.
- De stichting stimuleert de samenwerking met kennisinstellingen en spant zich in om nieuwe technologieën, zoals thermo-chemische vergassing, torrefactie, pyrolyse, productie van 2^e generatie brandstoffen en warmte- en energieopslag aan de transitieparken te binden en ook de doorontwikkeling (van pilot naar uitrol) daar te laten plaatsvinden.
- De stichting draagt zorg voor de profilering van de transitieparken als hot-spots van Energy Valley.

6. Afvang, transport en opslag van CO₂ (CCS):

Gewenst resultaat voor de regio:

De regio heeft zich nationaal en Europees goed geprofileerd als een potentieel kansrijk gebied voor de implementatie van CCS. Diverse initiatiefnemers, zowel vanuit de energiesector als de industrie, hebben concrete plannen voor de afvang, transport en opslag van CO₂. Naast concrete bedrijfsactiviteiten is ook een goede kennisbasis ontstaan rond transport van CO₂ en de juridische en politieke aspecten van CCS. Het eerste demoproject waarbij CO₂ wordt afgevangen en opgeslagen is in uitvoering.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting ondersteunt de CCS-alliantie Noord-Nederland bij de projectformulering, communicatie en de begeleiding van financieringsaanvragen.
- De stichting is betrokken bij de coalitievorming, uitwerking en subsidieaanvraag van de eerste demoprojecten.
- De stichting levert ondersteuning bij de vorming van een kenniscluster rondom CCS en de voorbereiding van diverse subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.

7. Energieopslag:

Gewenst resultaat voor de regio:

Noord-Nederlandse kennis- en bedrijfspartijen werken nauw samen in de ontwikkeling van technologieën voor energieopslag. Het gaat daarbij om verschillende vormen van opslag voor (duurzame) warmte, gasvormige energiedragers en elektriciteit. De producten sluiten nauw aan bij de Noord-Nederlandse industrie en de regionale energievraag en -aanbod. De regio heeft een belangrijke kennispositie op dit terrein dat gesteund wordt door de eerste demoprojecten.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting verkent samen met regionale kennis- en bedrijfspartijen de verschillende opties voor energieopslag in Noord-Nederland.
- De stichting is betrokken bij de coalitievorming, uitwerking en subsidieaanvraag van de eerste demoprojecten, waarbij het noordelijke bedrijfsleven nadrukkelijk wordt betrokken bij de ontwikkeling en toepassing van nieuwe producten voor energieopslag in de regio.

- De stichting levert ondersteuning bij de vorming van een kenniscluster rondom energieopslag en voorbereiding van diverse subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.

In de tweede fase is uit de stichting Energy Valley en spin-off ontstaan in de vorm van Bio Energie Noord (BEN). BEN heeft als missie meer bedrijvigheid op het gebied van bio-energie uit biomassa te realiseren. Het thema bio-energie dat door de stichting is aangejaagd is daarmee als het ware geïnstitutionaliseerd en heeft een eigenstandige positie verworven onder de 'vlag' van de Energy Valley regio. Daardoor heeft de stichting het thema kunnen 'loslaten'.

Het is mogelijk dat vanuit de aanjaagrol die de stichting vervult op de pro-actieve thema's nieuwe instituties ontstaan, waardoor de stichting zich op andere en nieuwe thema's kan richten. Voorbeeld hiervan is het katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit. Het merk Energy Valley dient idealiter in die gevallen ook als paraplu voor die nieuwe instituties en het is aan te bevelen is om de directeur een plaats te geven binnen de adviesraden. Op die manier wordt de afstemming gewaarborgd met deze organisaties en inhoud gegeven aan de paraplufunctie.

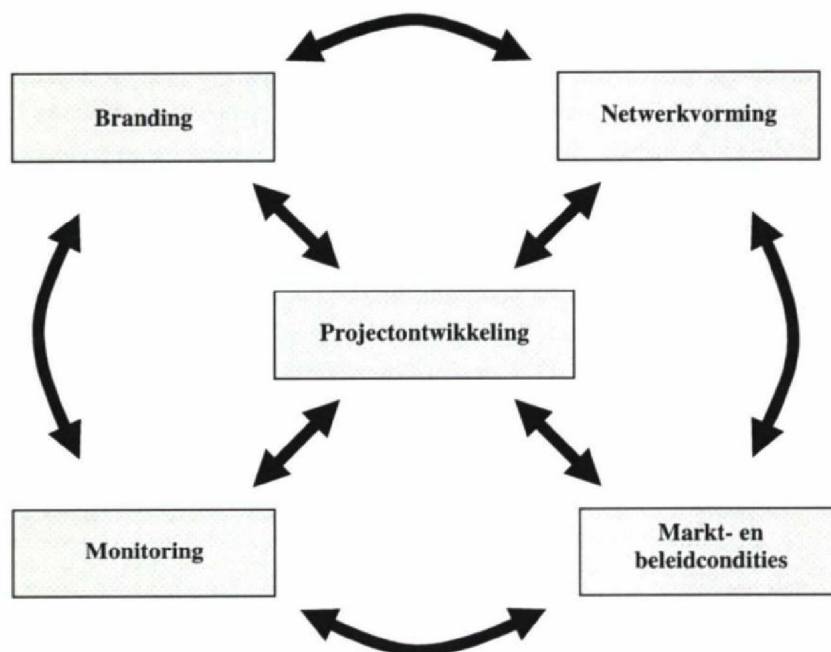
- De stichting levert ondersteuning bij de vorming van een kenniscluster rondom energieopslag en voorbereiding van diverse subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.

In de tweede fase is uit de stichting Energy Valley en spin-off ontstaan in de vorm van Bio Energie Noord (BEN). BEN heeft als missie meer bedrijvigheid op het gebied van bio-energie uit biomassa te realiseren. Het thema bio-energie dat door de stichting is aangejaagd is daarmee als het ware geïnstitutionaliseerd en heeft een eigenstandige positie verworven onder de 'vlag' van de Energy Valley regio. Daardoor heeft de stichting het thema kunnen 'loslaten'.

Het is mogelijk dat vanuit de aanjaagrol die de stichting vervult op de pro-actieve thema's nieuwe instituties ontstaan, waardoor de stichting zich op andere en nieuwe thema's kan richten. Voorbeeld hiervan is het katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit. Het merk Energy Valley dient idealiter in die gevallen ook als paraplu voor die nieuwe instituties en het is aan te bevelen is om de directeur een plaats te geven binnen de adviesraden. Op die manier wordt de afstemming gewaarborgd met deze organisaties en inhoud gegeven aan de paraplu-functie.

4. Integrale aanpak

Om de ontwikkeling van (innovatieve) projecten en thema's tot een succes te maken is het ook noodzakelijk de omgevingsfactoren van deze thema's te beïnvloeden. Hiervoor is een aantal neventaken te benoemen. Deze neventaken hebben betrekking op de beïnvloeding van de markt- en beleidscondities, netwerkvorming en monitoring van de ontwikkelingen. Dit zijn kritische succesfactoren om de kerntaken branding en projectontwikkeling succesvol te kunnen uitvoeren. Het geheel vraagt om een integrale aanpak (figuur 4.1).

Figuur 4.1 Schematische weergave van de integrale aanpak van projectontwikkeling.

De onderwerpen branding en projectontwikkeling zijn reeds uitgebreid beschreven. Hieronder gaan we in op de andere taken.

4.1 Markt- en beleidscondities

Voor de prioritaire inhoudelijke thema's zal aangetoond moeten worden dat de ontwikkelingen heel goed bij de regio passen, als het ware een 'Energy Valley thema' betreffen. Daardoor ontstaat de mogelijkheid invloed uit te oefenen op het beleidskader vanwege de positie als ervaringsdeskundige en mogelijk als inhoudsdeskundige. De regio versterkt daarmee haar positie in het nationale beleid waardoor effectief kan worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen. Dit creëert tevens de mogelijkheid om als koploper een beroep te doen op de beschikbare regionale en nationale beleidsmiddelen.

Belangrijke taak van de stichting is om het 'klimaat' rond nieuwe thema's zo optimaal mogelijk te beïnvloeden. Deels gebeurt dit door initiatiefnemers projectmatig te ondersteunen bij realisatie van projecten omdat resultaat legitimatie verschaft om invloed uit te oefenen. Initiatiefnemers lopen daarbij regelmatig tegen barrières aan die realisatie praktisch onmogelijk maken.

Om deze barrières te slechten heeft de stichting een adviserende rol naar de initiatiefnemers en naar andere betrokkenen die knelpunten kunnen (helpen) oplossen. Een goed voorbeeld is agendering in het rijk-regio overleg inzake het energieakkoord bij knelpunten die op nationaal niveau liggen. Vaak gelden deze barrières voor een grotere groep betrokkenen voor wie collectief naar een oplossing(richting) wordt gezocht.

De stichting Energy Valley heeft als taak eventuele marktimperfecties in beeld te brengen en te bundelen door marktpartijen te consulteren en gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Hierbij vervult de stichting een brugfunctie tussen markt en overheid. Naast beleidsadvisering op basis van knelpunten is dit er ook op gericht de ervaringen van deze groepen zo goed mogelijk in bestaand en nieuw beleid in te brengen. Daar hoort ook de vertaling van de concrete en praktische wensen, eisen en ervaringen van deze groep in beleidstermen bij. Dit kan overigens op meerdere niveaus plaats hebben. Belangenbehartiging en beleidsadvisering op operationeel niveau kan vanuit de stichting Energy Valley plaatsvinden.

Zodra het noodzakelijk is dit op politiek-bestuurlijk niveau te laten plaatsvinden, zal de stichting via het energieakkoord voeding geven aan een gerichte lobby vanuit de Noordelijke overheden. De stichting heeft in die situatie een signalerende, adviserende en ondersteunende rol naar de lokale en regionale bestuurders in Noord-Nederland voor de politieke lobby in de richting van bijvoorbeeld de Tweede Kamer en het kabinet. Deze politieke lobby vindt primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders.

Belangrijke constatering vanuit de marktpartijen is dat er in de komende periode een tekort aan goed geëquipeerd personeel wordt voorzien om uitwerking en invulling te geven aan de voorgenomen investeringen. Hierbij wordt vooral een tekort voorzien in technische geschoolde arbeidskrachten. De stichting Energy Valley zal samen met de bedrijfspartijen een programma ontwikkelen onder de noemer '*Work in the Valley*' om gezamenlijk de carrièremogelijkheden in de noordelijke energiecluster te promoten en de toegang tot geschikt personeel te optimaliseren.

Onderdelen hierbinnen kunnen zijn: gemeenschappelijk marketing van Noord-Nederland als energierijke en dynamische werkomgeving, gecentreerde stage- en vacaturebanken, job markets, bedrijfspresentaties en open dagen bij interessante technische bedrijfsactiviteiten. Daarnaast zal worden bezien hoe het opleidingspakket in Noord-Nederland verder kan worden aangesloten bij de marktbehoefte. De stichting kan daarbij een bemiddelende en intermediaire rol vervullen tussen opleidingsinstellingen en het bedrijfsleven.

4.2 Netwerkvorming

Branding en projectstimulering zijn niet mogelijk zonder een sterk netwerk. Energy Valley bestaat inmiddels uit een hecht regionaal netwerk van actoren die in het energieveld actief zijn. Hiervan maken bedrijven, kennisinstellingen en (semi-) overheidsinstanties onderdeel uit. In 2007 is het *Energy Valley Platform* opgericht om invulling te geven aan de wens van partijen om zich formeel aan Energy Valley te binden. Het platform geeft invulling aan de informatieoverdracht naar bedrijven, maar biedt ook bedrijven de mogelijkheid om respons te geven aan de stichting. Daarnaast moet het platform meer en meer een arena worden waar partijen elkaar ontmoeten, elkaar inspireren en met elkaar coalities aangaan voor investeringen en projecten.

Het platform telt inmiddels meer dan 100 leden en de ambitie is dit verder uit te laten groeien. Het is de intentie alle partijen die ondersteuning ontvangen van de stichting Energy Valley te vragen zich als lid bij het Energy Valley Platform aan te sluiten. Daarnaast worden alle energiestelers gericht benaderd om lid te worden.

Om deze barrières te slechten heeft de stichting een adviserende rol naar de initiatiefnemers en naar andere betrokkenen die knelpunten kunnen (helpen) oplossen. Een goed voorbeeld is agendering in het rijk-regio overleg inzake het energieakkoord bij knelpunten die op nationaal niveau liggen. Vaak gelden deze barrières voor een grotere groep betrokkenen voor wie collectief naar een oplossing(richting) wordt gezocht.

De stichting Energy Valley heeft als taak eventuele marktimperfecties in beeld te brengen en te bundelen door marktpartijen te consulteren en gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Hierbij vervult de stichting een brugfunctie tussen markt en overheid. Naast beleidsadviesing op basis van knelpunten is dit er ook op gericht de ervaringen van deze groepen zo goed mogelijk in bestaand en nieuw beleid in te brengen. Daar hoort ook de vertaling van de concrete en praktische wensen, eisen en ervaringen van deze groep in beleidstermen bij. Dit kan overigens op meerdere niveaus plaats hebben. Belangenbehartiging en beleidsadviesing op operationeel niveau kan vanuit de stichting Energy Valley plaatsvinden.

Zodra het noodzakelijk is dit op politiek-bestuurlijk niveau te laten plaatsvinden, zal de stichting via het energieakkoord voeding geven aan een gerichte lobby vanuit de Noordelijke overheden. De stichting heeft in die situatie een signalerende, adviserende en ondersteunende rol naar de lokale en regionale bestuurders in Noord-Nederland voor de politieke lobby in de richting van bijvoorbeeld de Tweede Kamer en het kabinet. Deze politieke lobby vindt primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders.

Belangrijke constatering vanuit de marktpartijen is dat er in de komende periode een tekort aan goed geëquipeerd personeel wordt voorzien om uitwerking en invulling te geven aan de voorgenomen investeringen. Hierbij wordt vooral een tekort voorzien in technische geschoolde arbeidskrachten. De stichting Energy Valley zal samen met de bedrijfspartijen een programma ontwikkelen onder de noemer '*Work in the Valley*' om gezamenlijk de carrièremogelijkheden in de noordelijke energiecluster te promoten en de toegang tot geschikt personeel te optimaliseren.

Onderdelen hierbinnen kunnen zijn: gemeenschappelijk marketing van Noord-Nederland als energierijke en dynamische werkomgeving, gecentreerde stage- en vacaturebanken, job markets, bedrijfspresentaties en open dagen bij interessante technische bedrijfsactiviteiten. Daarnaast zal worden gezien hoe het opleidingspakket in Noord-Nederland verder kan worden aangesloten bij de marktbehoefte. De stichting kan daarbij een bemiddelende en intermediaire rol vervullen tussen opleidingsinstituten en het bedrijfsleven.

4.2 Netwerkvorming

Branding en projectstimulering zijn niet mogelijk zonder een sterk netwerk. Energy Valley bestaat inmiddels uit een hecht regionaal netwerk van actoren die in het energieveld actief zijn. Hiervan maken bedrijven, kennisinstellingen en (semi-) overheidsinstanties onderdeel uit. In 2007 is het *Energy Valley Platform* opgericht om invulling te geven aan de wens van partijen om zich formeel aan Energy Valley te binden. Het platform geeft invulling aan de informatieoverdracht naar bedrijven, maar biedt ook bedrijven de mogelijkheid om respons te geven aan de stichting. Daarnaast moet het platform meer en meer een arena worden waar partijen elkaar ontmoeten, elkaar inspireren en met elkaar coalities aangaan voor investeringen en projecten.

Het platform telt inmiddels meer dan 100 leden en de ambitie is dit verder uit te laten groeien. Het is de intentie alle partijen die ondersteuning ontvangen van de stichting Energy Valley te vragen zich als lid bij het Energy Valley Platform aan te sluiten. Daarnaast worden alle energiespelers gericht benaderd om lid te worden.

Daarnaast begeeft de stichting zich ook in relevante **nationale netwerken** om op de hoogte te blijven van relevante ontwikkelingen en met strategische partners tot afstemming te komen. Voorbeeld hiervan zijn de samenwerkingsrelatie met SenterNovem om tot werkafspraken te komen over verdere aanwending van nationale transitie-middelen; strategische participatie in de ontwikkeling van energietransitie op nationaal niveau en het opzetten van relaties met grote energiebedrijven (Gasunie, EDB's, Shell, E-concern, en anderen) en investeringsfondsen (ampere fonds, Rabo groenfondsen, etc).

Het aangaan van een nauwe samenwerking met deze nationale spelers moet ertoe leiden dat de prioriteiten van Energy Valley voor het voetlicht worden gebracht en dat er projecten van deze partijen naar het noorden worden getrokken. Daarnaast levert deze werkwijze een verdere verdieping aan de profilering van de regio.

Aandachtspunt zijn de relaties met andere nationale energieregio's (vooral Rotterdam en Limburg). De banden met deze regio's zullen worden aangehaald om samenwerkingsmogelijkheden te bevorderen. Dit zal in het begin vooral op projectbasis moeten plaatsvinden waarna bij gebleken succes een structurele uitbouw tot de mogelijkheden behoort.

Netwerkvorming is er voorts op gericht rond specifieke duurzame energiethema's netwerken te creëren waarin ervaringen worden uitgewisseld en samenwerkingsverbanden ontstaan. Daarnaast beoogt de netwerkvorming het ontstaan van nieuwe netwerken tussen ketenpartners (producenten, eindgebruikers, financiers en regelgevers) zodat ketenspelers elkaar weten te vinden en elkaars expertise kunnen gebruiken om een breed scala aan duurzame energieprojecten te realiseren. Via verschillende communicatiemiddelen (mailings, nieuwsbrieven, bijeenkomsten) worden actoren geïnformeerd over actuele ontwikkelingen. Regelmatig worden bijeenkomsten georganiseerd rond actuele thema's om het netwerk actief te houden en het netwerk op de hoogte te houden.

Een ander belangrijk element van netwerkvorming is de bundeling van de gezamenlijke inzet vanuit verschillende intermediaire organisaties. De stichting Energy Valley fungeert daarbij als schakelpunt waar dit samen komt. Mede gezien de toenemende energiefocus van verschillende partijen is het van belang overzicht te hebben van de spelers en het speelveld. Hierdoor kan synergie worden bevorderd en kunnen partijen van elkaar leren. Het energieakkoord biedt de gelegenheid om gestructureerd afstemming te laten plaatsvinden tussen rijk en regio over relevante energiekwesties. De stichting Energy Valley zal via de provinciale werkgroep voeding geven om knelpunten in het kader van het energieakkoord te agenderen en actieve lobby via de provinciale kanalen te ondersteunen.

4.3 Monitoring

Zoals aangegeven is de energiedynamiek in de noordelijke regio sterkt toegenomen. Gezien de voorgenomen investeringen en kennisinitiatieven zal dit alleen maar verder groeien. Dit vraagt om een goed overzicht van actuele ontwikkelingen om dwarsverbanden te kunnen leggen en kennisdeling te stimuleren. Hiervoor is behoefte aan een eenduidig monitoringsysteem.

In het kader van het energieakkoord zijn de eerste stappen gezet om tot een dergelijk systeem te komen. Het monitoringsysteem richt zich op het monitoren van werkgelegenheidseffecten van investeringen, vermeden CO₂-emmissies en geproduceerde duurzame energie. De stichting kan hierbij een coördinerende rol vervullen door bundeling van beschikbare informatie bij ondermeer gemeenten, provincies, koepelorganisaties zoals MKB Noord, VNO-NCW Noord, KvK en NOM.

Deze organisaties dienen als bron om overzicht te krijgen van de ontwikkelingen in de Energy Valley regio. De stichting is daarbij afhankelijk van de medewerking en structurering van informatiestromen binnen de desbetreffende organisaties. Het is hierbij niet het streven om tot een volledig dekkend en gedetailleerd overzicht te komen, maar om op hoofdlijnen inzichtelijk te kunnen maken welke ontwikkelingen waar plaatsvinden.

Door de monitoringsfunctie bij de stichting onder te brengen kan het regiobrede karakter worden gewaarborgd. Daarnaast kan het systeem ook worden ingezet om afstemming te bevorderen en de resultaten beter inzichtelijk te maken. Daarnaast heeft het ook een functie in de branding en netwerkvorming. Streven is de openbare informatie toegankelijk te maken voor derden om de energiedynamiek zichtbaar te maken en kennisdeling te vereenvoudigen.

Naast de monitoring van de energieontwikkelingen in de Energy Valley regio zal de stichting tevens een beknopt intern monitoringsysteem hanteren om gestructureerd te kunnen rapporteren over de gepleegde inzet en de behaalde directe resultaten.

Deze organisaties dienen als bron om overzicht te krijgen van de ontwikkelingen in de Energy Valley regio. De stichting is daarbij afhankelijk van de medewerking en structurering van informatiestromen binnen de desbetreffende organisaties. Het is hierbij niet het streven om tot een volledig dekkend en gedetailleerd overzicht te komen, maar om op hoofdlijnen inzichtelijk te kunnen maken welke ontwikkelingen waar plaatsvinden.

Door de monitoringsfunctie bij de stichting onder te brengen kan het regiobrede karakter worden gewaarborgd. Daarnaast kan het systeem ook worden ingezet om afstemming te bevorderen en de resultaten beter inzichtelijk te maken. Daarnaast heeft het ook een functie in de branding en netwerkvorming. Streven is de openbare informatie toegankelijk te maken voor derden om de energiedynamiek zichtbaar te maken en kennisdeling te vereenvoudigen.

Naast de monitoring van de energieontwikkelingen in de Energy Valley regio zal de stichting tevens een beknopt intern monitoringsysteem hanteren om gestructureerd te kunnen rapporteren over de gepleegde inzet en de behaalde directe resultaten.

5. Organisatie

De in de voorgaande hoofdstukken beschreven taken moeten worden uitgevoerd door de stichting in nauwe samenwerking met ander facilitaire organisaties. De stichting moet hiervoor toereikend worden ingericht. Hieronder wordt ingegaan op de voor de komende periode gewenste organisatiestructuur, de bemensing van het coördinatiebureau en werkwijze van de stichting.

5.1 Stichting Energy Valley

De vormgeving van de organisatie van Energy Valley is vastgelegd in de notitie Perspectief voor Energy Valley uit 2004 en een addendum uit 2006. Op basis hiervan is de stichting vormgegeven en zijn de statuten en het directiereglement opgesteld. Voorgesteld wordt om de vorm van de stichting in hoofdlijn te continueren. Op onderdelen dient de huidige structuur echter wel te worden aangepast. Dit kan betekenen dat de statuten en het directiereglement op een aantal onderdelen dienen te worden gewijzigd.

De stichting kent statutair de volgende organisatiedelen:

- **Raad van Toezicht**

Deze controleert het functioneren van de stichting in het algemeen en de werkzaamheden van het coördinatiebureau in het bijzonder. Daarbij zijn de volgende zaken van belang:

- o toezicht en advies ten aanzien van de strategische inzet;
- o toezicht en advies op de voortgang en de effectiviteit van de gepleegde inzet;
- o financieel toezicht;
- o ambassadeursfunctie

Voor financiële zaken heeft de Raad van Toezicht uit haar midden een financiële commissie benoemd. Deze commissie voert het reguliere financiële toezicht uit en is voor financiële kwesties namens de Raad van Toezicht aanspreekpunt voor de directeur van het coördinatiebureau. De commissie neemt geen besluiten, maar rapporteert en doet voorstellen aan de volledige Raad van Toezicht.

- **Coördinatiebureau**

Het coördinatiebureau verricht de dagelijkse werkzaamheden die noodzakelijk zijn om de doelstellingen van de stichting te bereiken. Het coördinatiebureau is verantwoordelijk voor het formuleren en uitvoeren van de strategische inzet, fungeert als aanspreekpunt voor externe partijen en is verantwoordelijk voor een adequate communicatie met stakeholders. De werkzaamheden van het coördinatiebureau zullen zich in de komende periode primair richten op de in dit werkplan beschreven activiteiten.

- **Participantenplatform**

Het participantenplatform biedt bedrijven en instellingen de mogelijkheid om lid te worden van de stichting Energy Valley. Het wil een arena zijn waar energiepartijen elkaar ontmoeten en waar uitwisseling van informatie plaats vindt. Het platform biedt de mogelijkheid om partijen actief bij Energy Valley te betrekken. Hiertoe worden met grote regelmaat bijeenkomsten georganiseerd. Ook wordt door gerichte correspondentie informatie aan de leden overgedragen. Het platform kent inmiddels een kleine 100 leden.

Naast deze formele onderdelen functioneert het *gedeputeerdenoverleg*, dat de jaarlijkse werkplannen beoordeelt. Van deze beoordeling is de provinciale subsidiering afhankelijk. Voorts bestaat er een *begeleidingsgroep* waarin ambtenaren van het ministerie EZ, de provincies, de gemeenten Groningen en Leeuwarden en medewerkers van NOM, TNO, Gasunie en Gasterra zitting hebben. In deze begeleidingsgroep wordt de voortgang van de werkzaamheden besproken.

De provincies hanteren bestuurlijk een strikte scheiding tussen haar rol als subsidieverstrekker en belanghebbende bij de activiteiten van de stichting. Dat betekent dat de provinciaal bestuurders geen deel uit te laten maken van de Raad van Toezicht. Om toch direct contact van de portefeuillehouders met de stichting mogelijk te maken is het gedeputeerdenoverleg ingesteld. Daarnaast is via de begeleidingsgroep en daarbuiten frequent overleg met ambtelijke vertegenwoordigers van de provincies. In de praktijk was deze situatie niet helemaal bevredigend omdat er twee gescheiden circuits ontstonden: de Raad van Toezicht en het gedeputeerdenoverleg. Voorts liep het contact met de gedeputeerden in de praktijk veelal indirect.

De ondertekening van het energieakkoord tussen de vier provincies en het Rijk is aanleiding om deze structuur te heroverwegen. Voor de aansturing van de uitvoeringswerkzaamheden van het energieakkoord is een stuurgroep samengesteld waarin de vier gedeputeerden zitting hebben, het zgn. portefeuillehoudersoverleg (poho), dat frequent bijeen komt. Het lijkt wenselijk en mogelijk om het gedeputeerdenoverleg in het poho te integreren en aldus een frequenter overleg op bestuurlijk niveau te realiseren. Deze oplossing doet recht aan de nog steeds levende wens van de portefeuillehouders om vanwege de subsidierelatie geen zitting te nemen in de Raad van Toezicht.

De Raad van Toezicht heeft in de tweede fase zoals beoogd redelijk op afstand gefunctioneerd. Uit haar midden is een financiële commissie samengesteld die het dagelijks financiële toezicht op zich nam. De intensievere betrokkenheid van de financiële commissie bleek in de dagelijkse praktijk van grote toegevoegde waarde voor de directeur in de uitvoering van de activiteiten van de stichting. Voor de komende fase dient te worden bezien of – en zo ja op welke wijze – de aansturing en ondersteuning van de Raad van Toezicht kan worden aangescherpt

5.2 Opzet en bemensing van het coördinatiebureau

Uit de gesprekken met de verschillende stakeholders zijn een aantal uitgangspunten voor de opzet van het coördinatiebureau af te leiden:

- De stichting Energy Valley moet zich zelfstandig kunnen positioneren als publiek/privaat initiatief. Dit vereist personeel dat kan optreden namens de stichting.
- Het coördinatiebureau moet slagvaardig kunnen opereren. Dit betekent dat voor de in de vorige hoofdstukken geformuleerde taken deskundig en kwalitatief hoogwaardig personeel moet worden aangetrokken.
- De omvang van het coördinatiebureau moet lean and mean zijn.
- De kosten moeten zo laag mogelijk zijn.
- Door de provincies is aangegeven dat zij graag een accountmanager per provincie zouden zien, die op de hoogte is van alle projecten die in de betreffende provincie spelen en die zich met name richt op die thema's die prominent in de betreffende provincie spelen.
- De werkzaamheden moeten worden gemonitord, zodat het coördinatiebureau afrekenbaar is op de gestelde resultaten ten aanzien van branding, projectstimulering, subsidieverwerving en klanttevredenheid.

Naast deze formele onderdelen functioneert het *gedeputeerdenoverleg*, dat de jaarlijkse werkplannen beoordeelt. Van deze beoordeling is de provinciale subsidiering afhankelijk. Voorts bestaat er een *begeleidingsgroep* waarin ambtenaren van het ministerie EZ, de provincies, de gemeenten Groningen en Leeuwarden en medewerkers van NOM, TNO, Gasunie en Gasterra zitting hebben. In deze begeleidingsgroep wordt de voortgang van de werkzaamheden besproken.

De provincies hanteren bestuurlijk een strikte scheiding tussen haar rol als subsidieverstrekker en belanghebbende bij de activiteiten van de stichting. Dat betekent dat de provinciaal bestuurders geen deel uit te laten maken van de Raad van Toezicht. Om toch direct contact van de portefeuillehouders met de stichting mogelijk te maken is het gedeputeerdenoverleg ingesteld. Daarnaast is via de begeleidingsgroep en daarbuiten frequent overleg met ambtelijke vertegenwoordigers van de provincies. In de praktijk was deze situatie niet helemaal bevredigend omdat er twee gescheiden circuits ontstonden: de Raad van Toezicht en het gedeputeerdenoverleg. Voorts liep het contact met de gedeputeerden in de praktijk veelal indirect.

De ondertekening van het energieakkoord tussen de vier provincies en het Rijk is aanleiding om deze structuur te heroverwegen. Voor de aansturing van de uitvoeringswerkzaamheden van het energieakkoord is een stuurgroep samengesteld waarin de vier gedeputeerden zitting hebben, het zgn. portefeuillehoudersoverleg (poho), dat frequent bijeen komt. Het lijkt wenselijk en mogelijk om het gedeputeerdenoverleg in het poho te integreren en aldus een frequenter overleg op bestuurlijk niveau te realiseren. Deze oplossing doet recht aan de nog steeds levende wens van de portefeuillehouders om vanwege de subsidierelatie geen zitting te nemen in de Raad van Toezicht.

De Raad van Toezicht heeft in de tweede fase zoals beoogd redelijk op afstand gefunctioneerd. Uit haar midden is een financiële commissie samengesteld die het dagelijks financiële toezicht op zich nam. De intensievere betrokkenheid van de financiële commissie bleek in de dagelijkse praktijk van grote toegevoegde waarde voor de directeur in de uitvoering van de activiteiten van de stichting. Voor de komende fase dient te worden gezien of – en zo ja op welke wijze – de aansturing en ondersteuning van de Raad van Toezicht kan worden aangescherpt

5.2 Opzet en bemensing van het coördinatiebureau

Uit de gesprekken met de verschillende stakeholders zijn een aantal uitgangspunten voor de opzet van het coördinatiebureau af te leiden:

- De stichting Energy Valley moet zich zelfstandig kunnen positioneren als publiek/privaat initiatief. Dit vereist personeel dat kan optreden namens de stichting.
- Het coördinatiebureau moet slagvaardig kunnen opereren. Dit betekent dat voor de in de vorige hoofdstukken geformuleerde taken deskundig en kwalitatief hoogwaardig personeel moet worden aangetrokken.
- De omvang van het coördinatiebureau moet lean and mean zijn.
- De kosten moeten zo laag mogelijk zijn.
- Door de provincies is aangegeven dat zij graag een accountmanager per provincie zouden zien, die op de hoogte is van alle projecten die in de betreffende provincie spelen en die zich met name richt op die thema's die prominent in de betreffende provincie spelen.
- De werkzaamheden moeten worden gemonitord, zodat het coördinatiebureau afrekenbaar is op de gestelde resultaten ten aanzien van branding, projectstimulering, subsidieverwerving en klanttevredenheid.

In de huidige situatie (Energy Valley II) bestaat de bemensing van het coördinatiebureau uit 11 personen (7,5 fte), die vanuit verschillende bureaus worden ingehuurd¹⁰. Dit betekent dat de stichting een inhuurfee betaald voor deze mensen op basis waarvan zij hun werkzaamheden gedurende een inhuurperiode verrichten. De stichting heeft dus geen eigen personeel in dienst. De stichting kent dan ook geen personeelsadministratie; vervanging bij ziekte wordt door de bureaus waarvan wordt ingehuurd verzorgd. Gezien de beperkte subsidieperiodes (2,6 jaar) was deze werkwijze voor de hand liggend.

Voor de komende periode wordt een iets langere financieringstermijn voorgesteld (3,25 jaar i.p.v. 2,6 jaar) wat het wellicht mogelijk maakt personeel in dienst te nemen. Daarnaast heeft provincie Groningen aangegeven bereid te zijn om een mankracht dat additioneel bij de provincie in dienst is genomen, te detacheren mits de stichting de kosten hiervoor betaalt. Ook andere provincies zijn in principe bereid een dergelijke detachering uit te voeren, al hebben deze provincies aangegeven dat beschikbaarheid van geschikt personeel een drempel kan zijn. Hierdoor zou wellicht alsnog externe capaciteit moet worden ingehuurd. Overweging om tot provinciale detachering over te gaan is dat op zo invulling kan worden gegeven aan de gewenste contactfunctionaris.

In principe bestaan er daarmee drie mogelijkheden om personeel te werven:

- inhuur via bureaus
- detachering vanuit stakeholders
- aanstelling van eigen personeel

De toekomstige directeur heeft tot taak een organisatie op te bouwen die de in dit werkplan genoemde taken adequaat en efficiënt uit kan voeren. Voorgesteld wordt om de directeur te belasten met de taak om invulling te geven aan de formatie. In overleg met de Raad van Toezicht en de provinciale achterban is besloten dat het de voorkeur heeft in ieder geval de positie van directeur middels indienstreding in te vullen. Hiervoor zal een open sollicitatieprocedure worden gehanteerd onder verantwoordelijkheid van een selectiecommissie uit de Raad van Toezicht.

Formatieomvang

De omvang en de kwaliteit van de formatie moest zijn afgestemd op de in de vorige hoofdstukken beschreven taken. De volgende formatieomvang wordt daartoe voorgesteld.

Directeur	0,8 fte
Bureaucoördinator	1,0 fte
Secretariaat	1,5 fte
Communicatiemedewerker	1,0 fte
Projectmanagers	8,0 fte

Totaal	11,3 fte

Het accent ligt sterk op projectstimulering. Dit omvat zowel de projectservice als de aanpak van de innovatieve energithema's. De communicatiemedewerker wordt belast met werkzaamheden voor de branding en de organisatie van platformbijeenkomsten. De bureaucoördinator draagt zorg voor de interne afstemming en verzorgt rapportages naar stakeholders. Deze laatste taak is omvangrijk omdat met regelmaat werkplannen en voortgangrapportages worden verwacht. Daarnaast is de bureaucoördinator belast met verantwoordelijkheid voor allerlei overlegstructuren en de organisatie van bijeenkomsten.

¹⁰ Bureaus waarvan in de huidige periode structureel gebruik wordt gemaakt zijn: Divetro, DHV, EBConsult, GET, HSP, JIN, Janssen, SSN, TCNN en Van Werven.

De directeur is verantwoordelijk voor de overall organisatie. Hij rapporteert aan de Raad van Toezicht en het portefeuillehouderoverleg en fungeert als gezicht en extern contactpersoon voor de stichting.

Een indicatieve verdeling van de werkinzet over de werkonderdelen is weergegeven in figuur 5.2.

	Directeur	Bureaucoördinator	Secretariaat	Communicatie	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	TOTAAL
Projectstimulering	0,1	0	0,5	0,5	1	1	1	0,4	1	1	0,6	7,1
Biomassa-innovaties (biofuels, afval, algen)					0,6	0,4						1
Groen gas					0,4	0,4	0,2					1
Zon-PV							0,6					0,6
Energie en ICT (SPS, sensors, metering, opslag)					0,2	0,2				0,2		0,6
Energietransitieparken								0,4	0,6			1
CCS									0,4			0,4
Energieopslag										0,4		0,4
Servicegericht projectstimulering										0,4	0,6	1
Branding / communicatie		0,2		0,5								0,7
Netwerkvorming	0,3	0,4										0,9
Monitoring								0,6				0,6
Optimalisatie beleid- en marktcondities	0,2										0,2	0,4
Interne organisatie	0,2	0,4	1									1,6
TOTAAL	0,8	1	1,5	1	1	1	1	1	1	1	1	11,3

Figuur 5.2. Werkinzet voor de verschillende taken

De directeur is verantwoordelijk voor de overall organisatie. Hij rapporteert aan de Raad van Toezicht en het portefeuillehouderoverleg en fungeert als gezicht en extern contactpersoon voor de stichting.

Een indicatieve verdeling van de werkinzet over de werkonderdelen is weergegeven in figuur 5.2.

	Directeur	Bureaucoördinator	Secretariaat	Communicatie	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	TOTAAL
Projectstimulering	0,1	0	0,5	0,5	1	1	1	0,4	1	1	0,6	7,1
Biomassa-innovaties (biofuels, afval, algen)					0,6	0,4						1
Groen gas					0,4	0,4	0,2					1
Zon-PV							0,6					0,6
Energie en ICT (SPS, sensors, metering, opslag)					0,2	0,2				0,2		0,6
Energietransitieparken								0,4	0,6			1
CCS									0,4			0,4
Energieopslag										0,4		0,4
Servicegericht projectstimulering										0,4	0,6	1
Branding / communicatie		0,2		0,5								0,7
Netwerkvorming	0,3	0,4									0,2	0,9
Monitoring								0,6				0,6
Optimalisatie beleid- en marktcondities	0,2										0,2	0,4
Interne organisatie	0,2	0,4	1									1,6
TOTAAL	0,8	1	1,5	1	1	1	1	1	1	1	1	11,3

Figuur 5.2. Werkinzet voor de verschillende taken

6. Financiën

Bij de werkzaamheden van de stichting moet onderscheid gemaakt worden tussen operationele kosten en externe projectkosten. De operationele kosten betreffen alle kosten die worden gemaakt voor personeel, huisvesting, promotie en communicatie. De middelen om deze kosten te dekken zullen door stakeholders gezamenlijk moeten worden ingebracht. De externe projectkosten zijn kosten die worden gemaakt ten behoeve van de realisatie van projecten, waar de stichting bij betrokken is. Het gaat daarbij om voorbereidingskosten, planstudies, advieskosten, investeringskosten enz. Deze kosten komen niet ten laste van de stichting, maar worden door de samenwerkingspartijen zelf betaald of worden ingebracht d.m.v. subsidies.

In de dagelijkse praktijk levert dit de heldere situatie op dat de stichting zijn eigen kosten kan inbrengen, maar dat de overige kosten door partijen zelf of uit subsidies worden betaald. De stichting is daarmee niet gebonden aan het in verdienen van middelen uit projecten ten behoeve van de inzet van eigen personeel. De stichting zit daardoor als zelfstandige partij aan tafel met een duidelijke toegevoegde waarde. Deze situatie wordt door het bedrijfsleven erg gewaardeerd.

Bijzonder punt van aandacht betreft de btw. Afgelopen periode (Energy Valley II) is gebleken dat de belastingdienst de werkzaamheden van de stichting beschouwt als uitvoering van een publieke taak, die buiten de werkingssfeer van de btw valt. Dit betekent dat de stichting de kosten voor btw die door opdrachtnemers in rekening worden gebracht moet betalen, maar dat zij deze kosten niet kan verrekenen. In bepaalde gevallen blijkt verrekening van btw echter wel mogelijk, indien sprake is van een duidelijke opdrachtgever-opdrachtnemer relatie, waarbij heldere afspraken worden gemaakt over de te leveren prestaties in ruil voor financiering.

In onderstaande kosten en inkomsten overzichten is uitgegaan van de handelingswijze zoals de belastingdienst die voorstaat in geval van Energy Valley II. Hierbij kan btw niet worden verrekend. Het overzicht van kosten is dan ook inclusief btw en het overzicht van inkomsten is exclusief btw. Het coördinatiebureau zal echter trachten om voor de komende fase een zo groot mogelijk deel van de werkzaamheden binnen de sfeer van de btw-verrekening te brengen.

6.1 Verwachte kosten en inkomsten

In onderstaande figuur is een overzicht gegeven van de verwacht inkomsten. De geraamde kosten zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden. Voor de bemensing is uitgegaan van inhuurtarieven conform afgelopen periode. Daarnaast is rekening gehouden met detachering van 4 projectmanagers vanuit de provincies. Hiervoor is overeengekomen de kosten te maximeren op €80.000 per jaar. Per provincies zal 1 fulltime projectmanager worden geleverd die voldoet aan de noodzakelijke kwalificaties om marktgericht en proactief te opereren. Hiervoor kan per provincies een profiel worden bepaald op basis van de prominente thema's die in desbetreffende provincies spelen. Voor het overige personeel is vooralsnog uitgegaan van inhuur van expertise via commerciële bureaus gezien de gelimiteerde projectduur en de wens om ervaren en deskundig personeel in te zetten. Indien indiensttreding of detachering van personeel vanuit de stakeholders mogelijk is kan dit een kostenreductie betekenen.

Bij de inkomsten is uitgegaan van de volgende verdeelsleutel: 48% van de financiering geschiedt door SNN middels het Koers Noord / OP Efro programma. Van de resterende financiering neemt het bedrijfsleven 1/3 voor zijn rekening.

		2008	2009	2010	2011	TOTAAL
Directeur	0,8					
Bureaucoördinator	1					
Secretariaat	1,5					
Communicatie	1					
Projectmanager GR	1					
Projectmanager DR	1					
Projectmanager FR	1			5.1.2e		
Projectmanager NH	1					
Projectmanager	1					
Projectmanager	1					
Projectmanager	1					
Coördinatiebureau	11,3					
Huisvesting		€ 20.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 260.000
Kantoorkosten		€ 60.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 510.000
Reiskosten		€ 15.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 195.000
Onvoorzien		€ 15.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 195.000
Operationele kosten		€ 110.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 1.160.000
Communicatie		€ 55.000	€ 220.000	€ 220.000	€ 220.000	€ 715.000
Deelprojecten		€ 115.000	€ 460.000	€ 460.000	€ 460.000	€ 1.495.000
TOTAAL		€ 640.000	€ 2.470.000	€ 2.470.000	€ 2.470.000	€ 8.050.000

		2008	2009	2010	2011	TOTAAL
Provincie Drenthe		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Fryslan		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Groningen		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Noord-Holland		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Gemeente Groningen		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Gemeente Leeuwarden		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
NV NOM		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Ministerie EZ		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Publiek		€ 225.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 2.925.000
Privaat		€ 175.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 1.225.000
SNN		€ 300.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 3.900.000
TOTAAL		€ 700.000	€ 2.450.000	€ 2.450.000	€ 2.450.000	€ 8.050.000

Figuur 6.1 Verwachte uitgaven en inkomsten voor Energy Valley III

		2008	2009	2010	2011	TOTAAL
Directeur	0,8					
Bureaucoördinator	1					
Secretariaat	1,5					
Communicatie	1					
Projectmanager GR	1					
Projectmanager DR	1			5.1.2e		
Projectmanager FR	1					
Projectmanager NH	1					
Projectmanager	1					
Projectmanager	1					
Projectmanager	1					
Coördinatiebureau	11,3					
Huisvesting		€ 20.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 260.000
Kantoorkosten		€ 60.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 510.000
Reiskosten		€ 15.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 195.000
Onvoorzien		€ 15.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 195.000
Operationele kosten		€ 110.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 1.160.000
Communicatie		€ 55.000	€ 220.000	€ 220.000	€ 220.000	€ 715.000
Deelprojecten		€ 115.000	€ 460.000	€ 460.000	€ 460.000	€ 1.495.000
TOTAAL		€ 640.000	€ 2.470.000	€ 2.470.000	€ 2.470.000	€ 8.050.000

		2008	2009	2010	2011	TOTAAL
Provincie Drenthe		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Fryslan		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Groningen		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Noord-Holland		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Gemeente Groningen		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Gemeente Leeuwarden		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
NV NOM		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Ministerie EZ		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Publiek		€ 225.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 2.925.000
Privaat		€ 175.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 1.225.000
SNN		€ 300.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 3.900.000
TOTAAL		€ 700.000	€ 2.450.000	€ 2.450.000	€ 2.450.000	€ 8.050.000

Figuur 6.1 Verwachte uitgaven en inkomsten voor Energy Valley III

**WERKPLAN
ENERGY VALLEY III**

10 mei 2008

1. Inleiding

De provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en de kop van Noord-Holland vormen samen de Energy Valley regio. Een regio met grote dynamiek en een sterke concentratie van energiepartijen en -initiatieven. Met energie heeft het Noorden een robuust economisch thema in handen. De afgelopen 4,5 jaar is actief ingezet op de uitbouw van het Noorden als dé Energy Valley van Nederland.

Terugkijkend kan worden geconcludeerd dat het concept Energy Valley succesvol is. Energy Valley is een zichtbaar onderdeel van het nationale energie- en klimaatbeleid, is speerpunt voor regionaal economische ontwikkeling en wordt beschouwd als 'best practice' voor clustering en economische structuurversterking via publiekprivate samenwerking. De regio kent vele energie-initiatieven met een breed en actief participerend cluster van publieke en private partijen. De energie-investeringsomvang in de regio wordt in de komende jaren op meer dan € 15 miljard geschat. Op dit moment zijn ruim 400 bedrijven en meer dan 22.000 mensen direct actief in de noordelijke energiesector¹.

De stichting fungeert als operationele organisatie om samen met betrokken publieke en private partners de energieambities van de regio vorm te geven. Daarbij concentreert de stichting zich vooral op de branding van de regio en op het ondersteunen van duurzame energieprojecten. De stichting wordt gefinancierd uit bijdragen van overheden, bedrijfsleven en regionale fondsen. In fase I (2003 - 2005) lag de nadruk op het betrekken van bedrijven en organisaties (draagvlak), de positionering van Noord-Nederland als energieregio en het uitwerken van kansrijke thema's. Deze taken zijn gecontinueerd in fase II die loopt van december 2005 tot juli 2008. Deze periode wordt gekenmerkt door een sterke groei van het aantal projecten en bundeling van activiteiten op een aantal strategische thema's.

De stichting bevindt zich momenteel aan het einde van de tweede fase. Diverse stakeholders en (project)partners hebben te kennen gegeven dat continuering van de activiteiten van de stichting gewenst is, met dien verstande dat daarvoor enkele wijzigingen in de inhoudelijke focus en de aanpak gewenst zijn. Continuering is enerzijds wenselijk omdat er in de komende jaren een behoefte blijft bestaan aan een faciliterende organisatie op het thema energie, anderzijds omdat vele initiatieven ook na de huidige fase door lopen en nog een duwtje in de rug nodig hebben.

Om scherp te krijgen wat de invulling van de activiteiten van de stichting Energy Valley in een derde fase moet zijn, is een brede stakeholdersconsultatie gehouden. In eerste plaats door persoonlijke gesprekken. Voorts is op 4 april 2008 een stakeholdersbijeenkomst georganiseerd waaraan ca. 40 instanties hebben deelgenomen². Daarnaast heeft het CAB een evaluatie opgesteld en heeft de Sociaal Economische Raad Noord-Nederland (SER-Noord) een advies afgegeven. De opmerkingen en aanbevelingen van deze partijen zijn meegenomen bij het opstellen van het voorliggende werkplan.

Dit werkplan schetst de contouren voor de inhoudelijke, organisatorische en financiële vormgeving van de activiteiten van de stichting Energy Valley in de derde fase. Op verzoek van de provincies is voor een 'projectduur' van 3,25 jaar (1 oktober 2008 tot 31 december 2011) gekozen, overeenkomend met provinciale en gemeentelijke bestuurscycli en goed passend in de termijnen van beschikbare subsidieprogramma's.

¹ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB – januari 2008 (zie ook bijlage 2)

² Zie bijlage 1 - Verslag stakeholdersbijeenkomst – 4 april 2008

2. Achtergrond en historie

Het concept Energy Valley komt voort uit een studie naar mogelijkheden voor uitbouw van de energiesector in Noord-Nederland³ die in opdracht van de gemeente Groningen in 2002 is uitgevoerd. Aanleiding was de op handen zijnde splitsing van Gasunie en het beoogde vertrek van de gashandelsactiviteiten uit Groningen. De studie schetst een aantal unieke kansen voor de noordelijke energie-economie. De geschetste kansen gaan daarbij veel verder dan de gasindustrie alleen. Uitgangspunt is een integrale uitbouw van de kerncompetenties op het gebied van conventionele energie, duurzame energie en energiekennis.

2.1. Energy Valley I (2003-2005)

Naar aanleiding van de startstudie hebben de drie noordelijke provincies en de NOM het voortouw genomen het concept Energy Valley te concretiseren. Vanwege het regiobrede karakter, de publiekprivate belangen en het noodzakelijke tempo, is voor een zelfstandige organisatie gekozen. Op basis van een Kompassubsidie Energy Valley I⁴ is financiering verkregen voor een zelfstandige stichting voor de periode van april 2003 tot december 2005.

In fase I heeft de nadruk gelegen op draagvlakverbreding en uitwerking van strategische kansen. De stichting Energy Valley is opgericht als slagvaardige organisatie en schakel tussen overheid en bedrijfsleven. De operationele taken zijn ondergebracht bij een coördinatiebureau (3 fte's) onder supervisie van een Raad van Toezicht bestaande uit leden die door de NOM en provincies zijn voorgedragen. De belanghebbende gedeputeerden namen zitting in een Raad van Advies en via een begeleidingsgroep zijn de provincies, NOM en de gemeente Groningen op uitvoerend niveau betrokken.

Via intensieve branding en lobby is Noord-Nederland als energieregio gepositioneerd. De strategische kansen zijn uitgediept met diverse studies en sessies waarbij vele bedrijven en instanties zijn geconsulteerd. Dit heeft geresulteerd in een breed gedragen inzet, met als rode draad de aanhaking bij het nationale energietransitiebeleid. Om hier uitvoering aan te geven heeft de stichting een groot aantal haalbaarheidsstudies en projecten geïnitieerd, waarbij aanspraak is gemaakt op nationale en regionale subsidieregelingen. Op basis hiervan zijn publieke en private partijen projectmatig betrokken. Dit heeft geleid tot regionale en nationale erkenning en een prominente positie in het energietransitiebeleid.

De stichting is in staat gebleken publieke en private partijen te betrekken en te mobiliseren om concreet invulling te geven aan het concept Energy Valley. De stichting werkt daarbij nauw samen - en is complementair aan - bestaande instanties en organisaties. Vanwege de neutrale en onafhankelijke positie fungeert de stichting als netwerkorganisatie voor informatieoverdracht, coalitievorming, projectadvies en belangenbehartiging. Dit heeft geresulteerd in een goede naamsbekendheid, brede regiobetrokkenheid, een groot aantal concrete projecten en een stevige positionering.

³ Energy Valley – mogelijkheden voor uitbouw van de energiesector in Noord-Nederland, Van Werven, januari 2003.

⁴ Co-financiers voor Energy Valley I: provincies Drenthe, Fryslân, Groningen, gemeenten Assen, Emmen, Leeuwarden, Groningen, NOM, RUG, Gasunie en NAM.

2.2. Energy Valley II (2006-2008)

Een groot deel van de projecten en ontwikkelingen uit fase I kennen een lange doorlooptijd. Daarom werd verdere ondersteuning en begeleiding vanuit de stichting Energy Valley ook na december 2005 gewenst geacht. Besloten is Energy Valley II vorm te geven, met een aantal organisatorische en inhoudelijke wijzigingen. Belangrijke wijziging is de geografische uitbreiding van de Energy Valley regio met Noord-Holland Noord. Dit vanwege gezamenlijke belangen richting het Waddenfonds en de complementaire energiestructuur. Voor de financiering is wederom aanspraak gemaakt op SNN-subsidie voor de periode december 2005 tot juli 2008. De co-financieringsstructuur is daarbij gewijzigd⁵.

De organisatie is ook op een aantal punten gewijzigd. De Raad van Toezicht is uitgebreid met vertegenwoordigers vanuit bedrijfsleven en overheidsinstanties. De bestuurlijke betrokkenheid is gewaarborgd door toetreding van de heer Alders, toenmalige Commissaris der Koningin in de provincie Groningen, als voorzitter. De Raad van Advies is vervallen, waarvoor in de plaats een Gedeputeerden Overleg is ingesteld met bestuurders uit de vier provincies. De begeleidingsgroep is gecontinueerd en uitgebreid met vertegenwoordigers van bedrijfsleven en overheidsinstanties.

Het Energy Valley Platform is opgericht om meerdere publieke en private partijen de gelegenheid te bieden zich formeel aan het Energy Valley concept te binden. Uit (project)contacten is gebleken dat hier behoefte aan bestond. Het platform bestaat inmiddels uit meer dan 100 leden en dit aantal groeit gestaag. Leden krijgen onder meer toegang tot relevante informatie en bijeenkomsten en kunnen gebruik van de mogelijkheden voor gemeenschappelijke marketing.

Ten aanzien van de werkinzet van de stichting heeft zich ook een aantal wijzigingen voorgedaan. Naast continuering van de taken uit fase I is nog meer de nadruk komen te liggen op het stimuleren van concrete projecten. Gezien het grote aantal lopende en potentiële projecten heeft beperkte personele uitbreiding plaatsgevonden. Ten aanzien van de noodzakelijk geachte internationalisering is besloten dit niet door de stichting te laten uitvoeren maar vanuit de provincies te organiseren.

Inhoudelijk is in fase II voortgebouwd op het fundament dat in fase I was gelegd. De positie in de nationale energietransitie is uitgebouwd door directe betrokkenheid van de stichting bij talrijke innovatie- en investeringsprojecten. Aan de hand van congressen, informatieverstrekking en vertegenwoordiging in relevante gremia zijn de mogelijkheden die de Energy Valley regio biedt, uitgevent. Daarnaast is gewerkt aan de inbedding van het energietheema in diverse regionale programma's en regelingen.

Door het onderzoeksbureau CAB⁶ en door SER-Noord is geconstateerd dat de stichting Energy Valley heeft bijgedragen aan een positief ontwikkelingsklimaat voor energieactiviteiten in het Noorden van Nederland. Deze bijdrage beperkt zich niet tot de (duurzame energie) projecten waar de stichting direct bij betrokken is. Door de focus en profilering op het energietheema zijn diverse processen in een stroomversnelling geraakt. Hierdoor zijn andere partijen aangehaakt en is momentum ontstaan waardoor de regio heeft kunnen uitgroeien tot koploper op een aantal onderwerpen. Dit is deels een afgeleid effect door de positionering en erkenning van het Noorden als centrale energieregio en deels een resultante van projectmatige betrokkenheid van de stichting Energy Valley.

⁵ Co-financiers voor Energy Valley II: provincies Drenthe, Fryslân, Groningen, Noord-Holland, gemeente Groningen, Ministerie van EZ, NOM, TCNN, Gasunie en NAM.

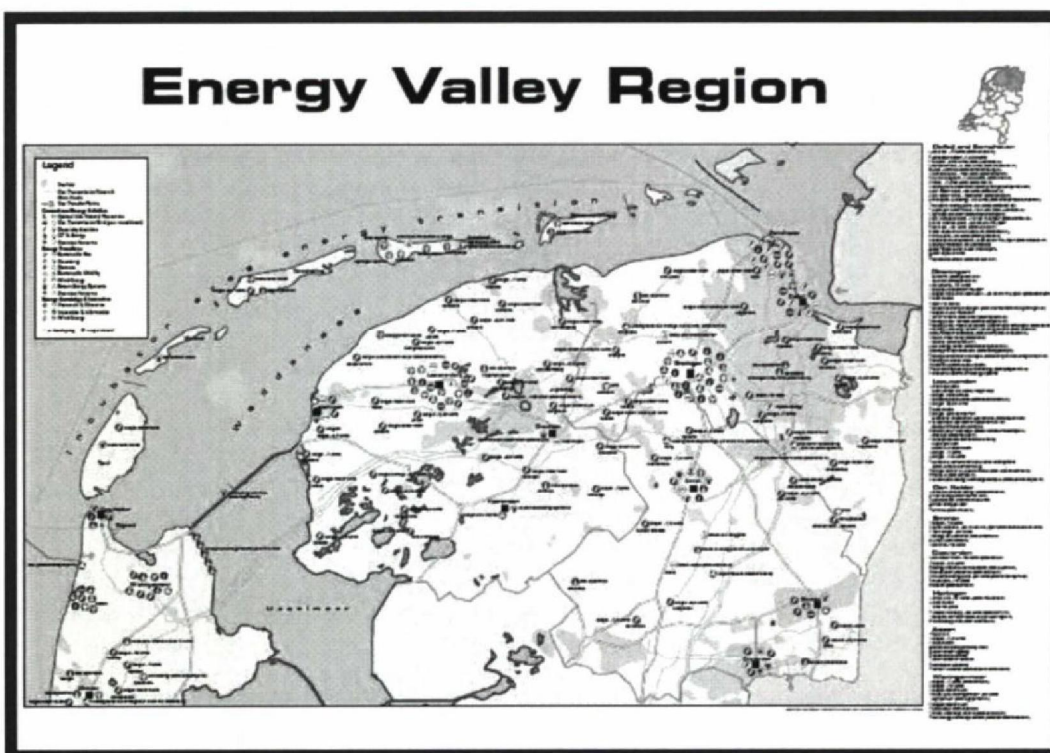
⁶ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB – januari 2008 (zie ook bijlage 2)

De opgestarte projecten en processen betekenen een structurele versterking van de regio en zijn per definitie langlopend. Energy Valley bevindt zich nu in de fase dat de inspanningen leiden tot investeringen en dat er fondsen beschikbaar komen om de ontwikkelingen verder te versnellen. Dit vraagt ook in de derde periode de nodige ondersteuning en begeleiding vanuit de stichting Energy Valley.

2.3. Resultaten

Om de ontwikkeling van de Energy Valley regio in beeld te brengen heeft de stichting Energy Valley recent een externe evaluatiestudie laten uitvoeren⁷. Deze evaluatie bestaat uit een analyse van de noordelijke energiesector, de reputatie van Energy Valley en de resultaten van de door de stichting uitgevoerde (duurzame) energieprojecten.

Op hoofdlijnen kan worden geconcludeerd dat het concept Energy Valley als sterk merk wordt ervaren dat positieve associaties oproept. Vooral het publiekprivate karakter en gezamenlijke inzet worden als waardevol beschouwd. Op basis van een projectanalyse kan worden geconcludeerd dat de Energy Valley regio een grote dynamiek kent, maar dat een groot aantal nieuwe ontwikkelingen pas in de komende periode zijn beslag zal krijgen. Dit betekent dat in de komende jaren een verdere groei van de werkgelegenheid in de energiesector mag worden verwacht.

⁷ Zie bijlage 2: Samenvatting en reflectie evaluatiestudie Energy Valley – 24 januari 2008

De stichting heeft zich onder meer gericht op de branding van de regio als energieregio. Hiertoe is ingezet op gerichte marketing, informatie-overdracht en publiciteit. Verder is ter ondersteuning daarvan actief geparticipeerd in een breed relatiernetwerk en is ook een noordelijk energieplatform opgericht waarvan bedrijven lid kunnen worden. Dit alles heeft bijgedragen aan een brede erkenning en het positieve ontwikkelingsklimaat voor energieactiviteiten in het noorden.

Naast deze brandings- en netwerkactiviteiten heeft de stichting vooral ingezet op het aanjagen van duurzame energieprojecten. Dit betekende dat veel minder werd ingezet op conventionele activiteiten. De reden hiervoor is dat duurzame energie wordt gezien als een strategische kans die thans nog veel begeleiding en subsidiëring vereist. Daarnaast kennen ontwikkelingen in de conventionele energiesector, zoals gasrotonde, GLT, heropening Schoonebeek en de bouw van centrales een eigen dynamiek waardoor (enkele gevallen uitgezonderd) de rol van de stichting beperkt kan zijn.

De evaluatiestudie constateert dat er een substantieel aantal duurzame energieprojecten is geïnitieerd. Dit resultaat is uiteraard niet één op één aan de stichting te verbinden. De stichting is één van de schakels in de keten die de Noordelijke energieregio vormt. Projecten waar de stichting bij betrokken is, kennen een focus op energietransities en -innovaties. De projecten variëren qua aard maar de nadruk ligt op de prioritaire onderwerpen duurzame elektriciteit, mobiliteit en bio-energie. Het betreft veelal opkomende technologieën, die zich in de beginfase van de marktintroductie bevinden.

De stichting begeeft zich vooral in de voorfase van een project. In deze periode kan maximale meerwaarde worden gecreëerd voor de initiatiefnemers. De stichting vervult een intermediaire rol naar bedrijven en instellingen. Deze worden door de stichting benaderd via bilaterale contacten, informatieverspreiding en bijeenkomsten. De stichting probeert daarbij partijen te activeren en voor investeringen in Noord-Nederland te interesseren. Daarbij adviseert de stichting bij het formuleren van een helder project- of bedrijfsplan. Daarnaast kan de stichting door ervaring en kennis van zaken initiatiefnemers adviseren bij het aanspreken van financieringsopties. Tevens worden koppelingen gelegd met relevante partijen om projectcoalitie te versterken. Als het tot een projectvoorstel komt treedt de stichting regelmatig op als projectpartner. De stichting neemt echter nooit zelf deel aan de financiering van investeringen. Zowel in het voortraject als na de investering kan de stichting als belangenbehartiger optreden om de kans op succes te vergroten.

Uit de projectanalyse van de evaluatiestudie blijkt dat de stichting eind 2007 bij 94 projecten betrokken is of is geweest. Een kwart daarvan is onder behandeling, 35% afgerond en 40% in uitvoering. Van de projecten heeft 40% betrekking op studies en 60% op investeringen. Een groot deel bevindt zich in de opstart- of realisatiefase. Dit betekent dat investeringen komende periode geëffectueerd zullen worden.

Daarbij is sprake van een investeringsomvang van bijna € 1,1 miljard. Hiervan zijn inmiddels 33 investeringsprojecten met een omvang van bijna €600 miljoen gecommiteerd, hiervan is €64,5 miljoen afkomstig uit subsidies⁸ waardoor de private hefboom ruim 9 bedraagt. De afgeronde projecten betreffen vooral haalbaarheidstudies uit Energy Valley I, welke goed zijn voor ruim €6 miljoen. Het werkbudget voor beide werkingsperioden van de stichting Energy Valley bedraagt €5.805.000 (€2.130.000 voor Energy Valley I en €3.675.000 voor Energy Valley II). Uitgaande van de gecommiteerde bedragen betekend dit een resultaat van €102 aan uitgelokte investering per euro die in de stichting gestoken is (waarvan €11 uit subsidies).

⁸ Mid-term evaluatie Energy Valley, CAB, januari 2008.

Naast directe resultaten is er sprake van een afgeleid effect. Dit betreft projecten waar de stichting niet direct bij betrokken is, maar waar wel een rol is vervuld bij het leggen van contacten, ideevorming of belangenbehartiging. Daarnaast zorgt de positionering en beleidsfocus op het energiethema voor afgeleide effecten. Al met al is er een dynamisch speelveld en een gunstig investeringsklimaat voor energieactiviteiten ontstaan. Op basis van een globale inventarisatie spelen er meer dan 350 energieprojecten in de regio, variërend van zeer klein tot zeer groot. De investeringsomvang die hiermee gemoeid gaat overstijgt naar schatting €15 miljard. Hierdoor is energie een zeer belangrijke motor voor de regionale economie.

2.4. Lessen uit het verleden

Op basis van de ervaringen uit de afgelopen perioden, de evaluatiestudie, het advies van de SER-Noord en gesprekken met diverse stakeholders is een aantal aandachtspunten geïdentificeerd dat adressering in fase III verdient.

- Continueer de stichting als publiekprivaat platform

De stichting heeft een belangrijke rol vervuld bij het op de kaart zetten van het Noorden als energieregio. Eerst als kwartiermaker daarna als loket, spreekbuis en aanjager. Het publiekprivate karakter van de stichting wordt daarbij als meerwaarde gezien; de stichting is een bindende factor geweest tussen overheden, bedrijven en kennisinstellingen. De taak van de stichting is nog niet voorbij. Het grootste deel van de geïnitieerde ontwikkelingen kent een lange doorlooptijd en heeft verdere begeleiding nodig. Daar komt bij dat er een stevig kader en momentum is gecreëerd waar op kan worden voortgebouwd. Voor lopende en nieuwe projecten, alsmede de positionering en vertegenwoordiging van de Energy Valley regio, is continuering van de stichting gewenst.

- Zet in op innovatieve energietransities

Het Energy Valley concept is een economische ambitie. Nadruk moet dan ook blijven liggen op het stimuleren van energie-investeringen en werkgelegenheid. Daarbij is het cruciaal dat er focus is. Het energiethema is zeer divers en dynamisch. Gezien het grote aantal ontwikkelingen is het niet mogelijk overal bij betrokken te zijn, mede omdat de stichting bewust klein en slagvaardig is vormgegeven. Om meerwaarde te bieden is focus nodig ten aanzien van taken en inhoud. Uit de consultatie van de stakeholders is duidelijk naar voren gekomen dat het zwaartepunt van de stichting moet liggen op het stimuleren van duurzame energieopties (vooral in het begin van de levensfase) en kennis & innovatie.

- Intensiveer het aanjagen van projecten in de Energy Valley regio

Door de inspanningen van de afgelopen jaren is een groot aantal projecten op energieterrein in het Noorden geïnitieerd, ontwikkelt en uitgevoerd. In de derde fase van de stichting Energy Valley is het gewenst de inspanningen van de stichting voor de realisering van concrete, investeringsgerede projecten te intensiveren.

- Betrek het MKB

De activiteiten op energiegebied in de Energy Valley regio zijn deels grootschalig van karakter, zoals de bouw van centrales, de heropening van het Schoonebeekveld en de investeringen in gasinfrastructuur. Voor een ander deel zijn ze innovatief en maken ze deel uit van snel groeiende markten, zoals de productie van biofuels, de ontwikkeling van groen gas en de introductie HReketel. Beide sporen bieden veel mogelijkheden voor aanhaking door het regionale MKB. Op dit punt liggen er duidelijke samenwerkingsmogelijkheden tussen de stichting en de Kamer van Koophandel, VNO-NCW en MKB-Nederland.

- Ga verder met branding

Energy Valley wordt ervaren als sterk merk. Het is wenselijk het merk in de markt te houden en er optimaal gebruik van te maken. Verschillende bedrijfspartijen geven aan in de toekomst meer gebruik van het begrip Energy Valley te willen maken. In de communicatie moet wel onderscheid worden gemaakt tussen regio en stichting Energy Valley. De stichting is belast met een aantal operationele taken. De regio betreft een geografisch gebied met een sterk bedrijfscluster. Beide zaken zijn onlosmakelijk verbonden, maar dienen zorgvuldig te worden gecommuniceerd.

- Zoek samenwerking met andere intermediaire partijen

Ook andere intermediaire organisaties onderschrijven het belang van energie als economisch speerpunt voor Noord-Nederland. Dit betekent dat organisaties als provincies, gemeenten, bedrijvenverenigingen, kennisinstellingen, de Kamer van Koophandel en de NOM in meer of mindere mate extra capaciteit hebben vrijgemaakt voor inspanningen op het thema energie. Daarnaast zijn er voor het energithema regionale subsidies beschikbaar (Koers Noord, OP-Efro, Waddenfonds, innovatiesubsidies).

Dit heeft tot gevolg dat in korte tijd veel gezamenlijke slagkracht is ontwikkeld. Het vraagt echter ook om een goede afstemming van de inzet van verschillende partijen. Het is dan ook zaak te komen tot een heldere rol- en taakafbakening. Voor de stichting betekent dit een concentratie op de kerntaken branding en (duurzame) energieprojecten. De stichting fungeert daarbij als loket waar ondernemers en andere initiatiefnemers terecht kunnen. Hiervoor moet doorvertaling naar achterliggende instanties en organisaties gestroomlijnd plaatsvinden. Daarmee vormt de stichting een front-office voor bedrijven die afhankelijk van de vraag doorgeleid kunnen worden.

- Maak een duidelijke keuze m.b.t. internationalisering

Het Energy Valley concept is begonnen als regionaal initiatief dat in korte tijd is uitgegroeid tot nationaal ontwikkelingsthema. De focus vanuit de stichting Energy Valley ligt nadrukkelijk op regionale en nationale aspecten. Ten aanzien van internationale aspecten is afgesproken dat de provincies dit aspect voor hun rekening zouden nemen. In de praktijk is daaraan onvoldoende invulling gegeven. Deze internationale invulling kan betrekking hebben op het inspelen op EU-subsidies, de internationale profilering en internationale business development.

Algemeen beeld is dat internationalisering wel degelijk kansen biedt, maar dat de faciliterende rol vanuit de stichting Energy Valley op dit vlak slechts beperkt kan zijn. Internationaal opererende bedrijven en instanties zijn goed in staat de Energy Valley regio in het buitenland uit te dragen. Verdere nationale verankering en regionale ontwikkeling van activiteiten moet duidelijk prioriteit hebben. Hierbij is de samenwerking met andere energieregio's een duidelijk punt van aandacht.

Door intensiever gebruik te maken van bestaande kanalen en relaties (bedrijfsleven, Kamer van Koophandel, kennisinstututen, etc.) kan de Energy Valley regio sterker internationaal worden geprofileerd. De nadruk dient daarbij te liggen op de sterke (toegepaste) kennispositie en exportbevordering. De bijdrage van de stichting beperkt zich tot het ontwikkelen van de daarvoor benodigde communicatiematerialen en -middelen. Actieve internationale profilering of inspelen op internationale (duurzame) energiefondsen wordt niet als kerntaak van de stichting beschouwd.

- Zet een goed systeem van projectmonitoring op

Vanuit het oogpunt van positionering, verantwoording en taakverdeling is behoefte aan een eenduidig projectinformatiesysteem. In de evaluatiestudie wordt geconstateerd dat het lastig is de werkgelegenheidseffecten inzichtelijk te krijgen, laat staan andere effecten zoals milieueffecten. Dit is een punt van aandacht waar samen met provincies, o.a. in het kader van het energieakkoord onder de noemer 'monitoring' aan wordt gewerkt.

3. Taken en aanpak van Energy Valley III

Het vorige hoofdstuk illustreert dat met het concept Energy Valley in korte tijd veel is bereikt. Het energielandschap in het Noorden is in die tijd ook drastisch veranderd. Dat is niet alleen zichtbaar in het grote aantal initiatieven en initiatiefnemers, maar ook in een toenemende energiefocus vanuit regionale overheden en intermediaire organisaties. Tegelijkertijd is ook op nationaal en internationaal niveau energie een belangrijk thema geworden, zowel wat betreft het aspect leveringszekerheid (is er voldoende energie om onze samenleving in stand te houden?), het aspect energietransitie (hoe geven we een duurzame energievoorziening vorm?) en het aspect betaalbaarheid (hoe blijft energie betaalbaar binnen onze economie?). De plek van Energy Valley in deze brede context is een korte beschouwing waard.

3.1 Beleidscontext

Op Europees niveau wordt ingezet op een energiebeleid dat recht doet aan de drie basisprincipes van leveringszekerheid, betaalbaarheid en duurzaamheid. De Europese Commissie heeft haar duurzaamheidsdoelen geformuleerd in het *Climate Action*⁹ programma, waarin op 3 thema's ambitieuze doelen zijn neergelegd. Het daarbij om: de promotie van duurzame energie, CO₂-afvang en -opslag en energie-efficiency. Als overkoepelend doel wordt ingezet op een reductie van CO₂-emissie van 20% in 2020.

Nationaal zijn de ambities van het kabinet vastgelegd in de nota *Schoon en Zuinig*. Het Rijk zal zich inspanssen om de Europese ambities te verwezenlijken, maar is bereid om onder bepaalde condities een zwaardere inspanning ten aanzien van de verduurzaming van de energievoorziening op zich te nemen. Daarbij wordt ingezet op een CO₂-emissiereductie van 30% in 2020.

Op regionaal niveau is er een duidelijke inzet op het gebied van duurzame energie. Deze inzet komt naar voren in het Energieakkoord, dat recentelijk is ondertekend door de vier Energy Valley provincies en het Rijk. Dit akkoord wordt ondersteund door vrijwel alle noordelijke gemeenten en vele bij het energiedossier betrokken bedrijven. In het energieakkoord zijn de ambities van het noorden op het gebied van duurzame energie neergelegd. Daarbij wordt vooral ingezet op sterke besparing van het energiegebruik en vermindering van de CO₂-emissies. Concreet betekenen deze ambities een bovengemiddelde opgave ten opzichte van het landelijke beleid, en daarom een meer dan bovengemiddelde opgave ten opzichte van de Europese inzet.

Het energieakkoord is een uitstekend instrument voor een gebundelde regionale inzet. Daarbij wordt nadrukkelijk gestreefd naar vergaande samenwerking en kennisuitwisseling tussen diverse instanties. In dat nieuwe krachtenveld is het van belang dat het overzicht behouden blijft en dat op efficiënte wijze invulling wordt gegeven aan de hoge ambities. De stichting Energy Valley kan daarbij als verbindende factor opereren als loket, communicatiekanaal en verzamelplaats, en de schakelfunctie tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen invullen.

De regionale beleidsinzet op het gebied van conventionele energieactiviteiten komt tot uiting in steun voor grootschalige activiteiten op het gebied van gaswinning, oliewinning (Schoonebeek) en de bouw van elektriciteitscentrales. Met deze activiteiten wordt een majeure bijdrage aan de leveringszekerheid geleverd.

⁹ Climate action, EU integrated energy proposal, 23-1-2008 Brussel

De betekenis van het energiedossier voor de regio blijkt ook uit het programma Koers Noord, het centrale programma voor de economische ontwikkeling van Noord-Nederland. In dit programma is energie benoemd als een van de centrale economische ontwikkelingsthema's voor het noorden. Met deze zware inzet op de energiesector geeft de regio aan dat energie een centraal economisch ontwikkelingsthema is.

Energie blijkt zowel op zowel regionaal, als nationaal, als internationaal niveau een centraal ontwikkelingsthema. Het concept Energy Valley past zeer goed in deze beleidscontext. Met dit concept kan de regio zich positioneren als trekker op het energiedossier, zowel op nationaal als internationaal niveau. Met deze profilering kan de regio financiële middelen en belangstelling van investeerders aan zich binden.

3.2. Kerntaken van de Stichting Energy Valley

Het stimuleren van economische ontwikkeling en werkgelegenheidsgroei in het Noorden van Nederland is het belangrijkste doel van de stichting Energy Valley. Om dit te bereiken onderscheidt de stichting in feite drie kerntaken, te weten *profilering* (of branding) van de regio en het *aanjagen van projecten*.

De profilering is erop gericht om de Energy Valley regio neer te zetten als een innovatieve en kennisrijke energieregio. Deze branding betreft in principe alle energieactiviteiten en dekt dus zowel conventionele (fossiele) als duurzame (niet-fossiele) energie. De kern is te laten zien dat de regio een sterke concentratie van energieactiviteiten kent, waarin fors wordt geïnvesteerd en waarin ook wordt gewerkt aan innovatieve en duurzame toepassingen. Daarmee wordt de regio aantrekkelijk voor investeerders van 'buiten' en worden regionale partijen gestimuleerd om energieactiviteiten te ontwikkelen.

De tweede kerntaak betreft het aanjagen en ontwikkelen van concrete energieprojecten. In de praktijk heeft de stichting daarbij vooral meerwaarde waar het gaat om investeringen in duurzame energie. Conventionele (grootschalige) energieactiviteiten blijken een eigen dynamiek te kennen, waardoor deze geen begeleiding van de stichting nodig hebben. Het merendeel van de projecten die de stichting oppakt heeft dan ook betrekking op energietransities en innovaties in de energiewaardeketen.

Naast branding en projectontwikkeling is een aantal neventaken te benoemen die ondersteunend zijn aan de kerntaken. Deze neventaken komen in hoofdstuk 4 verder aan de orde.

3.3. Branding

De branding is erop gericht het Noorden als innovatieve en kennisrijke energieregio te profileren. Doel is de aantrekkelijkheid van het Noorden voor vestiging van bedrijfs- en kennisactiviteiten op energiegebied te benadrukken. Branding richt zich ook op interne stakeholders waarbij de centrale boodschap is, dat er ook voor hen kansen liggen op het gebied van energiegerelateerde activiteiten. Voor de brandingstrategie van de stichting gelden de volgende aandachtspunten:

- Er is sprake van meerdere doelgroepen:
  - o landelijke politici en ondersteunende staf
  - o het nationale bedrijfsleven op energiegebied
  - o het regionale bedrijfsleven (ook niet-energiegerelateerd)
  - o kennisinstellingen en kennisdragers

De strategie is niet gericht op het grote publiek.

- Er wordt zowel op het niveau van strategie c.q. beleid gecommuniceerd, als op basis van concrete resultaten. Dit gebeurt vanuit de overtuiging dat de combinatie van *visie en resultaten van die visie* het meest geloofwaardig is.
- De communicatie is inhoudelijk breed opgebouwd en gebruikt meerdere argumenten om een positief beeld van de Energy Valley regio te schetsen, zoals economisch nut, effect op klimaat en milieu, effect op werkgelegenheid, belang van innovaties etc.
- Er is sprake van een Multi Media Approach:
  - o persoonlijk contact (gesprekken, lezingen, ontvangsten)
  - o zichtbaar maken van de activiteiten in de Energy Valley regio in de pers (het streven is om bijvoorbeeld elke 2 weken een persbericht te laten verschijnen)
  - o inzet eigen media (website met nieuwsdienst, nieuwsbrief en publicaties)
  - o organisatie van 20-25 conferenties en bijeenkomsten per jaar, waar mogelijk in samenwerking met andere partijen of aanhakend bij lopende initiatieven
  - o regionale netwerkvorming d.m.v. het Energy Valley Platform
  - o nationale netwerkvorming door deelname aan relevante fora en participatie in energietransitieplatforms.
- Energy Valley wordt als concept gecommuniceerd, incl. concrete resultaten. De nadruk ligt daarbij op het in het Noorden aanwezige cluster van bedrijven. De stichting zelf is geen onderwerp van communicatie.
- Er wordt gestreefd naar een duidelijke en zichtbare plek in het overheidsbeleid, zowel nationaal als regionaal. Deze keuze voor een expliciete positie in bijvoorbeeld beleidsstukken en beleidsnota's leidt tot een legitimering van het concept en versterkt de positie ten opzichte van het bedrijfsleven.
- In de publiciteit en bij pleitbezorging wordt waar mogelijk samen met het bedrijfsleven en overheden opgetrokken.

Specifiek aandachtspunt is de internationale profilering. Op internationaal gebied is een beperkte inzet realistisch, vooral op die onderwerpen waar het bedrijfsleven kan profiteren van reeds aanwezige contacten. Daarbij valt te denken aan de bestaande relaties met Oost-Europa, Noord-Duitsland en het Midden-Oosten. Hierbij wordt primair gebruik gemaakt van bestaande contacten en infrastructuur. Dat betekent dat het primaat daarvoor bij de bedrijven en facilitaire organisaties als EVD (Economische Voorlichtingsdienst) en handelsdesk van de Kamers van Koophandel ligt. De stichting stelt hiervoor Engelstalige informatie beschikbaar over de Energy Valley regio dat via bestaande kanalen bij het bedrijfsleven en kennisinstellingen kan worden benut. Een goed voorbeeld is het Energy Delta Institute, waar via de cursisten gericht informatie over Energy Valley aan een internationaal energienetwerk kan worden aangeboden. Daarnaast kan het netwerk van de stichting worden aangewend voor deelname aan handelsdelegaties.

Gewenste resultaten:

- De Energy Valley regio wordt nationaal gezien als een koploper op (duurzaam) energiegebied waar bedrijfsactiviteiten goed landen en waar innovatieve duurzame energietheema's actief worden opgepakt en in bedrijfseconomische activiteiten worden omgezet. Het versterkt de positie van de regio in nationale (energie)beleidsthema's.

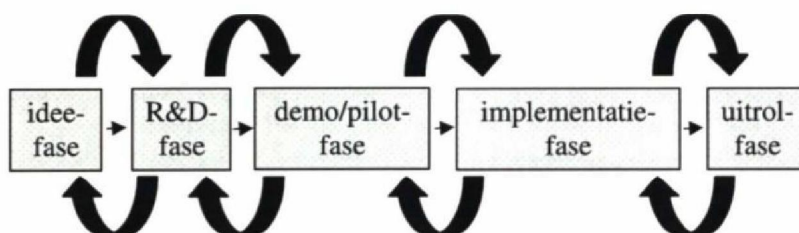
- Energy Valley geniet internationaal enige bekendheid in de regio's waar bedrijven en kennisinstellingen in de regio contacten mee onderhouden. In Noord-Duitsland (met name Niedersachsen) is Energy Valley een bekend begrip in de energiewereld.
- De stichting wordt samen met haar partners gezien als goed startpunt voor (duurzame) energieactiviteiten die bedrijven willen ontplooien. Bedrijven weten dat zij van de stichting adequate en professionele ondersteuning mogen verwachten. Deze waardering uit zich in een hoge klanttevredenheidsscore.
- De stichting verricht per jaar de volgende concrete activiteiten:
  - o Twee maal per jaar wordt de newsletter Resource gepubliceerd
  - o Twee maal per maand verschijnt de Energy Valley internet courant
  - o De website is actueel en kent dagelijkse nieuwsgaring
  - o Er worden zo'n 20 bijeenkomsten en conferenties per jaar georganiseerd
  - o Met regelmaat worden lezingen en interviews verzorgd
  - o Actieve participatie in landelijke transitieplatforms
  - o Het participantenplatform wordt verder uitgebouwd als centrale ontmoetings- en informatieplek voor bedrijven in de energiesector

3.4. Aanjagen en ontwikkelen van projecten

Voor het aanjagen en ontwikkelen van projecten wordt een tweeledige aanpak gehanteerd:

1. *Servicegerichte projectaanpak (marktvolgend)*, gericht op specifieke ondersteuningsbehoeften van initiatiefnemers, onder meer voor projecten die van regionale subsidieprogramma's gebruik willen maken. Hierbij vervult de stichting een ondersteunende rol voor bedrijven en instellingen waarbij het betreffende project zo goed mogelijk verder wordt gebracht. De stichting richt zich daarbij primair duurzame energie en kennis & innovatie projecten. De stichting heeft daarbij een 'volgende' rol waarbij snelheid en richting in nauw overleg met initiatiefnemers worden bepaald. Voor projecten die daarbuiten vallen kan de stichting fungeren als aanspreekpunt en loket.
2. *Proactieve thema-aanpak (marktvormend)*, gericht op de ontwikkeling van kansrijke innovatieve energietransities die samen met cruciale spelers in de keten verder worden gebracht. Hierbij vervult de stichting een aanjagende en stimulerende rol op prioritaire thema's. De stichting stelt zich daarbij tot doel om kansrijke en strategische thema's op het gebied van duurzame energie en kennis & Innovatie verder te ontwikkelen. De activiteiten stijgen uit boven de ad hoc bedrijfssteuning. Een van de doelen daarbij is het verkrijgen van strategische posities in de ontwikkeling van de gekozen thema's, zodat de effecten ervan uiteindelijk in het Noorden neerslaan.

De activiteiten die het coördinatiebureau uit kan voeren kunnen het beste worden geïllustreerd aan de hand van een schematisch overzicht van de innovatieketen (zie figuur 3.1). Deze figuur beschrijft de stappen die worden doorlopen vanaf een idee tot en met de commerciële uitrol van een product of dienst. Dit is doorgaans een cyclisch proces.

Figuur 3.1 Schematische weergave van de (cyclische) innovatieketen.

Via de ideefase wordt voeding gegeven aan het begin van de keten. Kansrijke ideeën kunnen vervolgens de keten doorlopen en uiteindelijk uitgroeien tot een product of dienst in de uitrolfase en daarmee een substantiële bijdrage leveren aan regionaal-economische structuurversterking. Dat zal vanzelfsprekend niet bij alle thema's en projectideeën aan de orde zijn, vandaar dat de 'aanwas' in de eerste fase voldoende groot moet zijn om netto een gestage voeding met nieuwe concepten over te houden. De uitrolfase levert doorgaans het grootste werkgelegenheidseffect op.

Voor de themagewijze projectstimulering geldt dat de stichting over de gehele innovatieketen faciliterend kan zijn waarbij systematisch wordt verkend in welk deel van de keten en in welke vervolgstappen interventies nodig zijn. Bij de servicegerichte projectstimulering betreft het vaak een project dat ergens in de keten op een specifieke plek te plaatsen is, in de praktijk meestal in het middendeel.

Bij beide vormen van projectstimulering is sprake van maatwerk waarbij zo goed mogelijk wordt ingespeeld op de specifieke behoeften van de initiatiefnemers. Per thema zal gericht worden bezien welke stappen op dat moment het meest bijdragen aan de realisatie van het thema. Per stap zal worden nagegaan welke spelers actief zijn en wat de meest wenselijke interventies zijn.

De projecten en thema's die worden begeleid vereisen van de medewerkers van de stichting een hoog kennis- en kwaliteitsniveau op het vlak van energie en business development. Naast directe betrokkenheid bij en kennis van de projecten is het voor het behalen van succes vaak nodig dat ook omgevingsfactoren ten behoeve van marktontwikkeling te beïnvloeden, bijvoorbeeld door in te zetten op passende regelgeving, het creëren van launching customers, het organiseren van passende netwerken. Dit vereist een integrale aanpak, waarin ook zaken als publiciteit, creëren van omgevingscondities en kennis van beleidsaspecten meegenomen worden. In hoofdstuk 4 wordt uitgebreider op deze aspecten ingegaan.

Bij het aanjagen en ontwikkelen van projecten wordt op beide sporen samengewerkt met andere facilitaire en overkoepelende organisaties, zoals de NOM, Kamer van Koophandel, MKB-Noord, VNO-NCW Noord, LTO-Noord, provincies en gemeenten. Hierdoor kan via herkenbare organisaties maximaal serviceverlenend en pro-actief worden geopereerd naar de doelgroepen.

3.3.1 Servicegerichte projectaanpak

De bekendheid van Energy Valley leidt tot een constante stroom van bedrijven en initiatiefnemers die geïnteresseerd is in de mogelijkheden die de regio biedt. Deze partijen hebben behoefte aan goede voorlichting over actuele ontwikkelingen, kansen en ondersteuningmogelijkheden. Voor een deel gaat het daarbij om investeringsvoornemens die meer begeleiding vragen vanwege de complexiteit van het onderwerp, vanwege de vraag naar financiering (zoals subsidies) of vanwege de investeringsomvang. Vooral als het over innovatieve concepten gaat met grote investeringen is ondersteuning gericht op transitie subsidies en regionale instrumenten gewenst.

Voor een ander deel gaat het om grote(re) aantallen minder gecompliceerde standaardvragen waarvan de afwikkeling elders kan worden georganiseerd. Tijdens de stakeholderconsultatie is naar voren gekomen dat voor energiebesparing bij MKB en reguliere marktontwikkeling beperkte ondersteuningsmogelijkheden bestaan. Besparing valt echter buiten de directe scope van de stichting Energy Valley. Om hier toch ondersteuning aan te geven, wordt samen met MKB-Nederland een energiecentrum voor het MKB opgezet. Als voorbeeld staat een regionale tak van het landelijk Energiecentrum MKB in Houten voor ogen dat ondernemers voorziet van advies, diensten en producten wat betreft (duurzame) energie en energiebesparing. De huisvesting daarvan zal bij de stichting plaatsvinden. Tevens zullen instrumenten worden ontwikkeld die de activiteiten van het MKB-energiecentrum ondersteunen, waaronder de introductie van energievouchers die bedrijven kunnen inzetten bij de implementatie van energieplannen en de uitwerking van businessplannen.

De meest voorkomende ondersteuningsvragen hebben naar verwachting betrekking op:

- *Financiering*: Dit betreft private maar ook publieke financiering van initiatieven. De ondersteuning betreft vaak het wegwijs maken in regionale en nationale subsidieprogramma's, het in contact brengen met potentiële coalitiepartners uit het Energy Valley netwerk, het ontwikkelen van een financiering- en/of subsidie strategie, ondersteuning bij financieringsaanvragen etc;
- *Inhoudelijk advies en begeleiding*: Vaak wordt de stichting al bij de planvorming door initiatiefnemers betrokken. De ondersteuning richt zich dan op het gezamenlijk met de aanvrager formuleren van een goed plan dat inhoudelijk past bij speerpunten in de regio. Ook geeft de stichting inhoudelijke ondersteuning door de inzet van de deskundigheid van haar medewerkers;
- *Partnersearch en coalitievorming*: De vorming van coalities rondom bepaalde onderwerpen kan ertoe leiden dat de slaagkans van een project groter wordt m.b.t. inbreng van expertise en kennis, financiering en subsidiering etc. Ook het invullen van ontbrekende onderdelen in een project met nieuwe partners kan wenselijk zijn. De stichting geeft ondersteuning door op zoek te gaan naar geschikte partners;
- *Communicatie*: In afstemming met initiatiefnemers geeft de stichting advies bij de communicatie rond initiatieven en neemt dit mee in de branding van de Energy Valley regio. Daarmee kan een breed publiek worden benaderd en de koppeling met Energy Valley regio kan voor extra publiciteitswaarde zorgen vanwege de herkenbaarheid en profilering in en buiten de regio;
- *Belangenbehartiging*: In overleg met initiatiefnemers voert de stichting lobbyactiviteiten uit voor haar prioritaire thema's en voor specifieke activiteiten naar lokale, regionale en nationale stakeholders. Voorts worden daar waar nodig lobbyactiviteiten uitgevoerd, bijvoorbeeld op het nationale duurzame energiebeleid, teneinde wensen van ondernemers en/of andere partijen als collectief kenbaar te maken. Indien politieke lobby noodzakelijk wordt geacht vindt dit primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders. De stichting vervult daarbij een signalerende, adviserende en ondersteunende rol;
- *Marktontwikkeling*: Voor nieuwe technologie, producten en diensten is het noodzakelijk om nieuwe markten te ontwikkelen waar voor deze producten afzetmogelijkheden kunnen worden gecreëerd. Indien gewenst ondersteunt de stichting ondernemers daarbij;

- *Bedrijfsvestiging:* Regelmatig wordt de stichting benaderd door partijen die zich in de regio willen vestigen. De stichting fungeert daarbij als loket naar de NV NOM, provincies, gemeenten en andere relevante spelers. De NOM is primair verantwoordelijk voor begeleiding van partijen die zich in de regio willen vestigen.

Gewenste resultaten:

- *Efficiënte en effectieve begeleiding van innovatieve investeringsprojecten*
Bedrijven die in innovatieve projecten willen investeren, worden op efficiënte en effectieve wijze ondersteund. Dit betekent dat er gewerkt wordt met een standaard methodiek waarin processtappen (intake, vraagarticulatie, inzet Energy Valley, doorverwijzing of betrekken van andere instanties (loketfuncties) en vastlegging) zijn geëxpliciteerd. Dit maakt ook de gewenste projectmonitoring gemakkelijker. Bedrijven waarmee wordt samengewerkt, tonen een hoge klanttevredenheid over de inzet van de stichting. Het aantal ondersteuningsaanvragen per jaar bedraagt minimaal 50.
- *Intensivering van de investeringsomvang*
In de afgelopen is een substantiële portefeuille aan projecten opgebouwd. De komende periode wordt dit geïntensiveerd, zowel wat betreft de investeringen als de subsidies. Kwantitatief betekent dit de begeleiding van 25 projecten per jaar, met een gezamenlijk investeringsvolume van ca. €150 miljoen en een subsidievraag van €15 - 25 miljoen per jaar. Deze projecten hebben een aantoonbaar effect op de directe en indirecte werkgelegenheid.
- *Oprichting van een energiecentrum voor het MKB*
Het MKB-energiecentrum is operationeel en werkt naar tevredenheid. Het centrum bedient de Noordelijke markt, gebruikmakend van de faciliteiten en expertise van het landelijke centrum. Bij de vormgeving van het Noordelijk energiecentrum MKB wordt gekeken naar samenwerking of integratie met het energieloket dat door de gemeente Groningen wordt ontwikkeld. De stichting Energy Valley vervult een loketfunctie voor doorverwijzing en marktpenetratie van het centrum. Jaarlijks bedraagt het aantal doorgeleide leads minimaal 50.
- *Energievouchers*
Voor projecten in de 'mainstream' wordt samen met TechnologieCentrum Noord-Nederland, Syntens, provincies en SNN een generieke ondersteuningsfaciliteit vanuit de regionale stimuleringsfondsen ontwikkeld. De grondgedachte is een financieel arrangement te ontwikkelen waarbij initiatiefnemers op een laagdrempelige wijze in aanmerking kunnen komen voor ondersteuning om hun projectidee investeringsgeraad te maken. Naar gelang de projectspecificaties zou de implementatie vanuit de markt, met mogelijke aanvulling vanuit overheids gelden, kunnen plaatsvinden.

Ervaring uit de praktijk leert dat het initiatiefnemers vaak aan (technische, financiële, marketing) kennis en kunde ontbreekt om een sluitende business case te formuleren. De verwachting is dat door een kleine financiële tegemoetkoming deze drempel relatief eenvoudig genomen kan worden. De exacte vormgeving en criteria voor het financiële arrangement zullen in de komende periode worden uitgewerkt, doelstelling is in ieder geval om kennisdeling en coalitievorming nadrukkelijk als onderdeel op te nemen. Getalmatig wordt gedacht aan financiële ondersteuning van 20-30 projecten per jaar.

- *Samenwerking intermediaire instellingen*
 Het energielandschap in Noord-Nederland is in de afgelopen jaren drastisch veranderd. Dat is niet alleen zichtbaar in het grote aantal initiatieven en initiatiefnemers, maar ook in een toenemende energiefocus vanuit regionale overheden en intermediaire organisaties. Daarmee is het speelveld waarbinnen de stichting Energy Valley opereert, veranderd en veel complexer geworden. In de derde fase van Energy Valley werken organisaties als NOM, TCNN, Syntens, Bio Energie Noord, provincies en gemeenten op een adequate manier samen. De stichting heeft samen met deze partijen een goede werkwijze en rol- en taakafbakening ontwikkeld. De stichting heeft de functie van loket en weet projecten op het juiste moment 'los te laten' en 'over te dragen' aan de juiste instellingen.

3.3.2 Thema-aanpak

In de energiesector ontwikkelen zich continu nieuwe technologieën en innovatieve thema's die kansen bieden voor de uitbouw tot substantiële clusters van bedrijvigheid. Voorbeelden van nieuwe technologieën die de afgelopen jaren hun opwachting hebben gemaakt, zijn flexibele PV-toepassingen, algen & wieren, vergassingstechnologie voor SNG, elektrische voertuigen en principetoepassingen van tweede generatie biobrandstoffen. Ongetwijfeld zullen zich ook in de komende jaren nieuwe kansrijke technologieën aandienen.

De stichting Energy Valley heeft als doel een aantal kansrijke thema's actief op te pakken en de mogelijkheden te onderzoeken om deze ontwikkelingen te laten landen in de regio. Deze wens wordt nadrukkelijk ondersteund door diverse regionale stakeholders, zoals GasTerra, SER-Noord, TCNN, provincies en gemeenten.

Bij de thema-aanpak wordt gestreefd naar maximale inbedding in de regionale omgeving door nauw op te trekken met directe belanghebbenden en stakeholders. De inzet die vanuit de stichting wordt gepleegd is er dan ook nadrukkelijk op gericht deze belanghebbenden te ondersteunen bij verdere doorontwikkeling van het thema. De thema's die worden opgepakt sluiten naadloos aan bij de focus van de stichting op duurzame energie en kennis en innovatie.

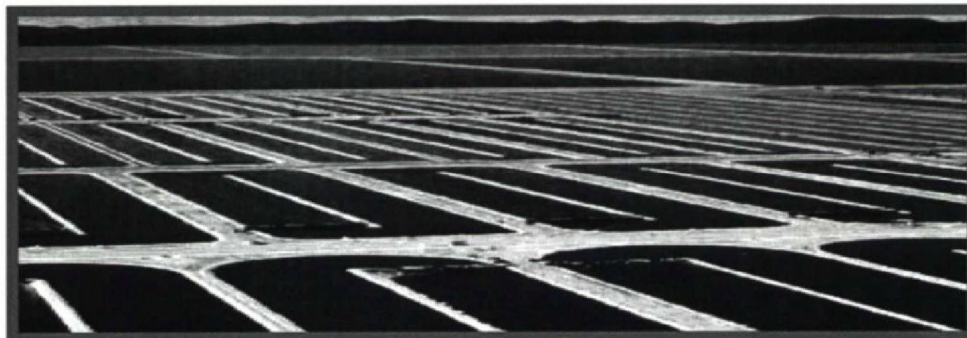
Wat innovatieve ontwikkelingen betreft, worden de volgende thema's als prioritair beschouwd:

1. Innovatieve biomassatoepassingen

Het gaat hierbij om de ontwikkeling, demonstratie en introductie van (delen van) ketens van nieuwe biomassatoepassingen, vooral:

- valorisatie van afval- en reststromen uit biomassa via de inzet van nieuwe verwerkingstechnologie zoals torrefactie;
- nieuwe conversietechnologie, te weten de thermochemische route (vergassing en pyrolyse) en de biochemische route (met name fermentatie van lignocellulose);
- introductie van duurzame eindtoepassingen, zoals synthegas, chemische grondstoffen, elektriciteit, warmte, biotransportbrandstoffen (FT-diesel, bioethanol, biomethanol etc) en groen gas (SNG, zie ook thema 2).

Leidend bij de ontwikkeling is de wens om de footprint van deze ketens te minimaliseren waardoor de CO₂-reductie over de hele keten minimaal is. Voorts maakt de productie en benutting van algen en wieren als grondstof en brandstof ook onderdeel uit van dit thema.

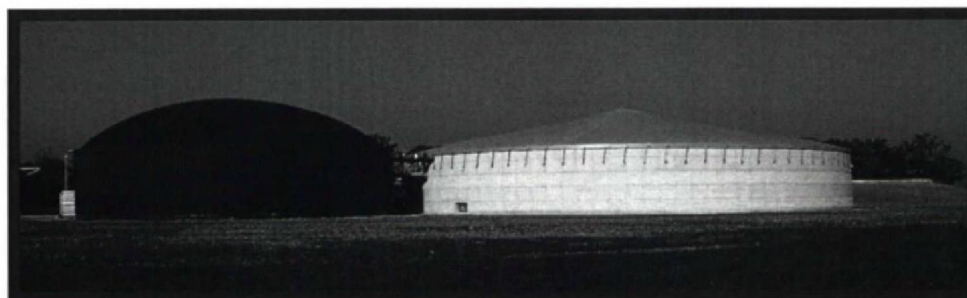
Het thema innovatieve biomassatoepassingen heeft als uitgangspunt voor nieuwe ketens en technologieën via gerichte doorontwikkeling i.s.m. kennisinstellingen demoprojecten op te zetten waarmee de potentie van ketens, of delen ervan, kan worden aangetoond. Deze ketens kunnen uitgroeien tot activiteiten van economische betekenis. Er wordt daarbij aansluiting gezocht bij industriële activiteiten in de regio om de slaagkans van projecten te vergroten en de kans te benutten om traditionele processen en producten te vergroenen. Voor succesvolle ontwikkeling is samenwerking met (inter)nationale partners een vereiste vanwege de behoefte aan kennis en technologie (hardware).

2. *Groen gas*

De productie van groen aardgas op basis van vergisting en vergassing biedt goede kansen voor de regio. Zowel productie in het landelijke gebied via vergisting en kleinschalige vergassing, als grootschalige productie van SNG via vergassing is daarbij kansrijk. Er zijn meerdere interessante eindtoepassingen, zoals injectie in het aardgasnet waarmee aardgastoepassingen (voor een deel) kunnen worden vergroend, rijden op groen gas en stand alone toepassingen waar groen gas dedicated wordt ingezet.

In Noord-Nederland is een sterke concentratie aan maakindustrie en adviesbedrijven aanwezig rond vergistingstechnologie die kansen biedt voor een gerichte uitbouw van deze sector, zowel nationaal als internationaal.

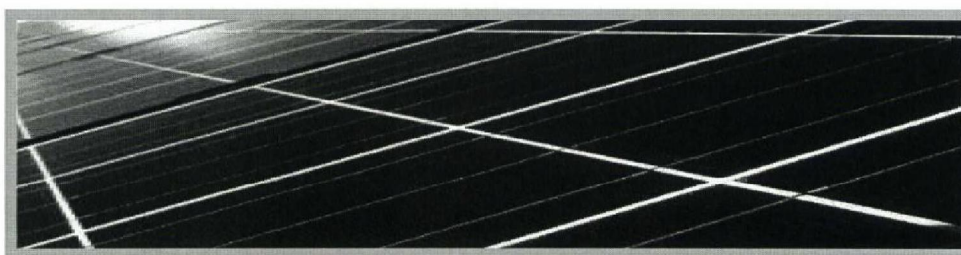
Het thema groen gas heeft overlap met het thema innovatieve biomassatoepassingen maar vanwege de grote potentie in de regio en de specifieke eisen aan eindtoepassingen is groen gas als separaat thema benoemd. Activiteiten richten zich m.b.t. de vergistingsroute vooral op nettoegang, certificering, gaskwaliteit en marktontwikkeling. Voor SNG-technologie is vooral technologieontwikkeling en -optimalisatie noodzakelijk en de opzet van de eerste demonstratieprojecten op schaal.

Zowel voor het thema innovatieve biomassatoepassingen als groen gas richt de stichting zich niet primair op de ondersteuning van 'reguliere', bestaande technologieën. Hiervoor is de organisatie Bio Energie Noord verantwoordelijk. Bio Energie Noord is nadrukkelijk gericht op het realiseren van kleinschalige biomassatoepassingen door agrarische ondernemers bij te staan met advies en knowhow. Bio Energie Noord en de stichting Energy Valley zijn in dat opzicht complementair aan elkaar. De inzet wordt dan ook nauw op elkaar afgestemd door intensief overleg tussen beide organisaties

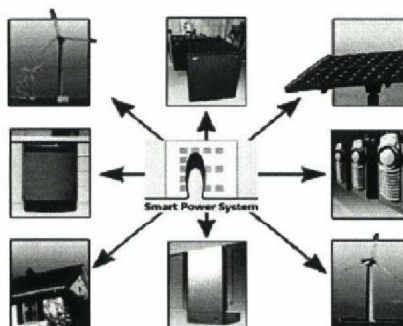
3. Zon PV-technologie

In snel tempo ontwikkelen zich nieuwe pv-technieken en -toepassingen. De huidige activiteiten op het gebied van zon-pv in Friesland kunnen de basis zijn voor verdere uitbouw van een pv-cluster. Daarbij is de keten van technologieontwikkeling, productie van PV-panelen en marktontwikkeling voor PV-toepassingen van belang. Vanwege de hoge ambities van het energieakkoord kan vooral in de gebouwde omgeving een interessante markt voor zon-PV ontstaan.

4. Energie en ICT

Op het gebied van duurzame energie (vooral elektriciteit) ontwikkelen zich meerdere technologieën waarbij sturing- en communicatieoplossingen een gemeenschappelijk kenmerk zijn. Te denken valt aan Smart Power Systems, datacontrol energiewaardeketen, smart metering en energieopslag. Noord-Nederland heeft een hoge concentratie aan bedrijven in deze sector. Daarnaast zijn onderzoeksfaciliteiten en -groepen aanwezig (TNO, INES, EKC, Sensor Universe e.a.), evenals marktgedreven consortia (SPS). De combinatie met decentrale duurzame energie (Zon-PV, warmtepompen, HRe etc) en de mogelijkheden voor uitrol hiervan in het Noorden, biedt een goede mogelijkheid om als proeftuin te fungeren.

5. *Energietransitieparken*

In de Energy Valley regio zijn meerdere concentraties van grote energieproducerende of energie-intensieve bedrijven. Samenwerking in de keten en implementatie daarin van nieuwe technologieën biedt mogelijkheden voor verdere uitbouw van deze concentraties. Het is wenselijk daarbij kennisinstellingen als RUG, ECN en TNO te betrekken. Gebieden die zich lenen voor deze aanpak zijn de Eemsdelta, Harlingen, Zuid-Oost Drenthe (Emmen en Coevorden) en Wijster. Dit thema vertoont een sterke samenhang met thema 1 (innovatieve biomassatoepassingen) vanwege de sterke relatie van energietransitieparken met industriële activiteiten is dit als apart thema opgenomen.

6. *Afvang, transport en opslag van CO₂ (CCS)*

Ondergrondse opslag van CO₂ wordt gezien als een tijdelijke oplossing voor de reductie van CO₂-emissies. Vanwege de uitstekende gaskennis en -activiteiten in de Energy Valley regio, de concentratie aan CO₂-puntbronnen en de aanwezigheid van potentiële opslaglocaties (lege gas- en olievelden, aquifers, zoutcavernes), is CCS een kansrijke optie voor Noord-Nederland. Recent is in Noord-Nederland een CCS-alliantie opgericht die zich onder meer op het ontwikkelen van een strategie met bijbehorende business cases in Noord-Nederland en de samenwerking met de regio Rijnmond richt.

7. *Grootschalige Energieopslag*

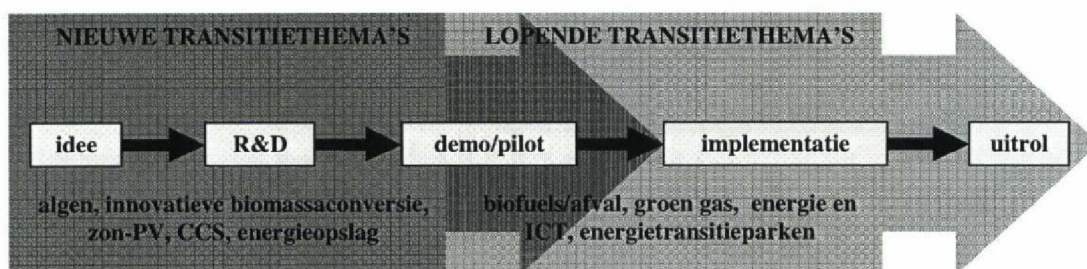
Om in onze toekomstige energiebehoefte te voorzien, zal duurzaam opgewekte energie op de juiste plaats en tijd beschikbaar moeten zijn voor de eindgebruiker. In de bebouwde omgeving, bij de industriële productie, in onze transportmiddelen, etc.. Om de kloof te dichten met het moment en de plaats van energieopwekking, zijn nieuwe opslagsystemen nodig. Zon en wind zijn niet op afroep beschikbaar en ongeschikt voor directe toepassing in het wegtransport. Dit thema zou wel eens doorslaggevend kunnen zijn om de energietransitie naar een duurzame energievoorziening te kunnen realiseren en komt steeds hoger op de agenda te staan.

Deze thema's sluiten goed aan bij de thema's van het hierboven reeds besproken energieakkoord. Aan de hand van dit akkoord hebben de provincies Drenthe, Fryslân, Groningen en Noord-Holland afspraken gemaakt over een verzwaarde inzet vanuit de Energy Valley regio in het nationale energie- en klimaatbeleid.

In het Koers Noord programma en in de nota Pieken in de Delta zijn drie centrale thema's voor de Noordelijke economie aangegeven: energie, water en sensortechnologie. De drie thema's kennen veel raakvlakken, bijvoorbeeld waar het gaat om energie uit water, algenteelt, het benutten van sensoren in intelligente energiesystemen en de voorspelling van winddebieten.

Op alle drie de thema's bevindt zich in het Noorden unieke kennis. Binnen de hierboven genoemde thema's zal daar waar dit meerwaarde levert, de samenwerking met de beide prioriteiten (water en sensortechnologie) worden gezocht.

Bij de hierboven genoemde thema's kan onderscheid worden gemaakt tussen bestaande thema's die reeds zijn opgestart en nieuwe ontwikkelingen die de komende periode kunnen worden opgepakt. De bestaande thema's zijn de afgelopen periode van de grond gekomen en hebben gezien de positie in de innovatieketen ook de komende periode nog ondersteuning nodig om tot wasdom te komen. Deze thema's staan relatief dicht bij de implementatie- en uitrolfase. Hier mag dan ook het hoogste (economische) rendement van de inzet op korte termijn worden verwacht. Voorbeelden hiervan zijn groen gas en transitieparken. Zodra deze thema's verder in de innovatieketen verschuiven kan de ondersteuning vanuit de stichting worden afgebouwd. De nieuwe thema's staan doorgaans aan het begin van de innovatieketen maar bieden goede perspectieven. Door actieve markt vormende projectstimulering vanuit de stichting kunnen deze thema's verder doorschuiven in de innovatieketen en massa krijgen (zie figuur 3.2).

Figuur 3.2 Projectie van prioritaire transitiethema's van Energy Valley III op de innovatieketen.

De prioriteitstelling is overigens niet statisch of limitatief. Gezien de dynamiek en verschuivende marktomstandigheden is het zeer wel mogelijk dat er nieuwe thema's aandienen die kansrijk lijken voor de regio om op te pakken. Voor initiatiefnemers die de stichting benaderen met een ondersteuningsbehoefte op deze thema's wordt de werkwijze zoals beschreven in 3.4 gehanteerd, zij het dat een geïntensiverde inzet voor de hand ligt.

Gewenste resultaten:

1. Innovatieve biomassatoepassingen:

Gewenst resultaat voor de regio:

De Energy Valley regio is in 2012 toonaangevend voor innovatieve biomassatoepassingen. Dat blijkt uit de hoeveelheid experimenten en demoprojecten rondom de voorbewerking (valorisatie van reststromen en afval via o.a. torrefactie), conversie en toepassing van biomassa zoals tweede generatie biobrandstoffen, chemische grondstoffen en andere energiedragers. Daarnaast zijn enkele activiteiten uitgegroeid tot commerciële businessactiviteiten. Er is een sterke kennisbasis gecreëerd voor innovatieve biomassatoepassingen die voor een gestage aanwas van nieuwe concepten zorgt en betrokken is bij de doorontwikkeling en optimalisatie van bestaande activiteiten. Commerciële initiatieven voldoen aan de geldende duurzaamheidscriteria voor biomassa waardoor activiteiten zowel vanuit ecologisch als economisch oogpunt solide zijn.

Duurzame eindproducten vinden afzet binnen en buiten de regio. Diverse projecten die op basis van de huidige eerste generatie biobrandstoffen werken hebben de overstap gemaakt naar een hoger milieurendement door inzet van reststromen en afval bij bijvoorbeeld biodieselpductie. Kennisinstanties zijn betrokken bij de demoprojecten en hebben internationaal een sterke kennispositie verworven. Rond algen en wieren zijn er verschillende demonstratieprojecten die worden ondersteund vanuit de opgebouwde kennisinfrastructuur.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting helpt actueel beleid op het gebied van energie, en biomassa door te vertalen naar de regio. Voorbeelden zijn aansluiting van initiatieven bij de duurzaamheidscriteria voor biomassa en de verhoudingsgewijs goede vertegenwoordiging van de regio in nationale energiebudgetten (EOS, SDE etc).
- De stichting ondersteunt de voorbereiding en totstandkoming van demo- en investeringsprojecten. De ondersteuning richt zich op het adviseren en begeleiden van financieringsaanvragen, met name gericht regionale en nationale subsidieprogramma's. Ook legt de stichting contacten tussen stakeholders ter vorming van een sterke coalitie en het maken van de juiste koppelingen tussen initiatieven, zoals afname van eindproducten, gebruik van shared services en koppelen van kennis.
- De stichting werkt aan de opzet en versterking van de kenniscluster rond innovatieve biomassa-toepassingen via het initiëren van nieuwe activiteiten en de begeleiding van projecten naar regionale en nationale subsidieprogramma's. Dit gebeurt bijvoorbeeld op de terreinen biomassa-conversie en algen.

2. Groen gas:

Gewenst resultaat voor de regio:

De regio heeft in 2012 een sterke positie verworven bij de productie en toepassing van groen gas. Op regionaal niveau vindt de productie van groen gas plaats via (co)vergisting van mest en andere biomassa (GFT, ONF, stromen uit de voedings- en genotmiddelenindustrie etc). In de regio zijn 10-15 projecten gerealiseerd. Groen gas wordt in regionale netten ingevoerd en toegepast in de gebouwde omgeving en mobiliteit (rijden op groen aardgas). Gasunie heeft een positie opgebouwd als certificeringsinstantie van groen gas. Via launching customers (overheden, bedrijven) is een stevige marktvraag naar groen gas ontstaan. De maakindustrie en de adviessector in de regio is betrokken bij deze activiteiten en weet zich daarom nationaal en internationaal sterk te profileren waardoor extra werkgelegenheid ontstaat. Voor SNG-productie via de vergassing van biomassa wordt het eerste demonstratieproject in Noord-Nederland voorbereid. De regio heeft een vooraanstaande kennispositie op dit terrein opgebouwd.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting vervult een faciliterende en regisserende rol (aanspreekpunt) bij het oplossen van de knelpunten rond de injectie van groen gas in het gasnet.
- De stichting ondersteunt de marktontwikkeling van groen gas door vraag en aanbod via bijeenkomsten als 'makelaar en schakelaar' bij elkaar te brengen.
- De stichting is betrokken bij de opzet van de eerste groen gas pilotprojecten in de regio waar o.a. de certificering wordt getest.
- De stichting ondersteunt de kennisontwikkeling rondom de productie van groen gas, met name SNG-productie, door als intermediair tussen industrie en kennisinstellingen op te treden en ondersteunt de subsidieaanvragen van ontwikkelingsprojecten.
- De stichting werkt actief aan de totstandkoming van een SNG-demonstratieplant in de regio door partijen bij elkaar te brengen, ondersteuning te geven aan de totstandkoming van een businessplan en de financieringsaanvraag te begeleiden.

3. Zon PV-technologie:

Gewenst resultaat voor de regio:

In Friesland is in 2012 een bloeiende PV-sector tot stand gekomen. Diverse productiebedrijven van PV-panelen hebben zich rond Leeuwarden gevestigd. Er is rond Fryseps een sterk kenniscluster ontstaan waarin kennisinstellingen en bedrijven samenwerken aan de ontwikkeling van PV-technologie. Daarnaast zijn diverse kleine bedrijven ontstaan die zich op aanverwante activiteiten en diensten richten zoals nieuwe applicaties. Vanuit de gebouwde omgeving heeft zich in het kader van het energieakkoord een sterke markt vraag ontwikkeld waardoor producten en diensten goed in de regio kunnen worden afgezet.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting ondersteunt de voorbereiding van subsidieaanvragen voor kennisprojecten rond Fryseps.
- De stichting verleent i.s.m. en op verzoek van de NOM ondersteuning aan de vestiging van bedrijfsactiviteiten voor zon-PV en aanverwante producten en diensten.
- De stichting stimuleert het opzetten van een kennisnetwerk waarin wordt door kennisinstellingen en bedrijven wordt samengewerkt aan toepassingen van zonne-energie.
- De stichting profileert Friesland als een regio met een sterk innoverend karakter op het gebied van zonne-energie.

4. Energie en ICT:

Gewenst resultaat voor de regio:

Rond de combinatie energie-innovaties en ICT begint zich een bloeiende sector te ontwikkelen. Toepassingen hebben met name betrekking op sturing van het energiesysteem, inpassing van decentrale productie van elektriciteit en groen gas, intelligente sturing van apparaten en beheer van elektriciteit (balancing, energieopslag). Smart Power Systems (SPS) heeft zich tot een in de praktijk werkend systeem ontwikkeld en wordt in verschillende demoprojecten toegepast. Daarnaast heeft SPS tot enkele kansrijke spin-offs geleid. Met het INES-lab heeft de regio een vooraanstaande faciliteit gekregen waar de inpassing van decentrale elektriciteit in het energiesysteem wordt onderzocht. Energieopslag, en vooral het management ervan, is een afgeleide activiteit geworden.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting neemt zitting in het SPS-consortium en assisteert bij de vertaling van concrete projecten naar de regio, ondersteunt de communicatie en begeleidt subsidieaanvragen.
- De stichting ondersteunt de totstandkoming van demoprojecten in de regio waarbij de werking van SPS in de praktijk kan worden aangetoond.
- De stichting ondersteunt de opbouw van een kenniscluster rondom de inpassing van decentrale energietoepassingen in o.m. Groningen (INES) via de betrokkenheid bij subsidieaanvragen.

5. Energietransitieparken:

Gewenst resultaat voor de regio:

In de regio komen op enkele plaatsen, waar concentraties van grootschalige energieproducerende of energie-intensieve bedrijven zijn, energietransitieparken tot stand waar door samenwerking in de keten en implementatie van nieuwe technologie meerwaarde voor de deelnemers ontstaat.

Deze concentraties van bedrijven kunnen van industriële aard zijn, maar ook betrekking op grootschalige agrarische complexen, zoals tuinbouw. In de Eemsdelta, in Zuid-Oost Drenthe, rond Harlingen en in het gebied Agriport A7 worden de contouren zichtbaar en zijn de eerste projecten gerealiseerd. Energietransitieparken fungeren als incubatiegebieden voor de toepassing van nieuwe technologieën, waarbij nauw wordt samengewerkt met kennisinstellingen.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting levert mankracht voor de inhoudelijke en financiële ondersteuning van de totstandkoming van de energietransitieparken.
- De stichting stimuleert de samenwerking met kennisinstellingen en spant zich in om nieuwe technologieën, zoals thermo-chemische vergassing, torrefactie, pyrolyse, productie van 2^e generatie brandstoffen en warmte- en energieopslag aan de transitieparken te binden en ook de doorontwikkeling (van pilot naar uitrol) daar te laten plaatsvinden.
- De stichting draagt zorg voor de profilering van de transitieparken als hot-spots van Energy Valley.

6. Afvang, transport en opslag van CO₂ (CCS):

Gewenst resultaat voor de regio:

De regio heeft zich nationaal en Europees goed geprofileerd als een potentieel kansrijk gebied voor de implementatie van CCS. Diverse initiatiefnemers, zowel vanuit de energiesector als de industrie, hebben concrete plannen voor de afvang, transport en opslag van CO₂. Naast concrete bedrijfsactiviteiten is ook een goede kennisbasis ontstaan rond transport van CO₂ en de juridische en politieke aspecten van CCS. Het eerste demoproject waarbij CO₂ wordt afgevangen en opgeslagen is in uitvoering.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting ondersteunt de CCS-alliantie Noord-Nederland bij de projectformulering, communicatie en de begeleiding van financieringsaanvragen.
- De stichting is betrokken bij de coalitievorming, uitwerking en subsidieaanvraag van de eerste demoprojecten.
- De stichting levert ondersteuning bij de vorming van een kenniscluster rondom CCS en de voorbereiding van diverse subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.

7. Energieopslag:

Gewenst resultaat voor de regio:

Noord-Nederlandse kennis- en bedrijfspartijen werken nauw samen in de ontwikkeling van technologieën voor energieopslag. Het gaat daarbij om verschillende vormen van opslag voor (duurzame) warmte, gasvormige energiedragers en elektriciteit. De producten sluiten nauw aan bij de Noord-Nederlandse industrie en de regionale energievraag en -aanbod. De regio heeft een belangrijke kennispositie op dit terrein dat gesteund wordt door de eerste demoprojecten.

Concrete bijdrage van de stichting:

- De stichting verkent samen met regionale kennis- en bedrijfspartijen de verschillende opties voor energieopslag in Noord-Nederland.
- De stichting is betrokken bij de coalitievorming, uitwerking en subsidieaanvraag van de eerste demoprojecten, waarbij het noordelijke bedrijfsleven nadrukkelijk wordt betrokken bij de ontwikkeling en toepassing van nieuwe producten voor energieopslag in de regio.

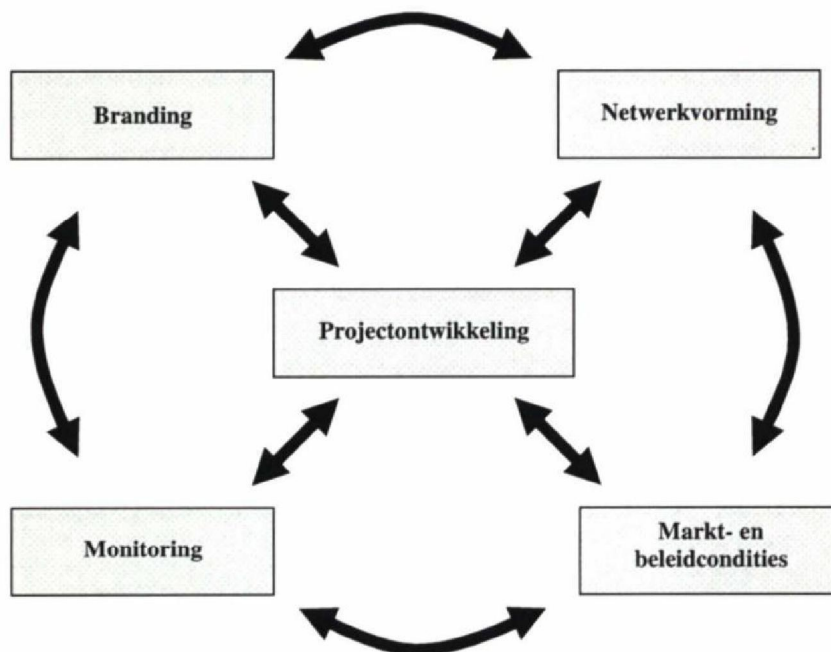
- De stichting levert ondersteuning bij de vorming van een kenniscluster rondom energieopslag en voorbereiding van diverse subsidieaanvragen in regionale en nationale programma's.

In de tweede fase is uit de stichting Energy Valley en spin-off ontstaan in de vorm van Bio Energie Noord (BEN). BEN heeft als missie meer bedrijvigheid op het gebied van bio-energie uit biomassa te realiseren. Het thema bio-energie dat door de stichting is aangejaagd is daarmee als het ware geïnstitutionaliseerd en heeft een eigenstandige positie verworven onder de 'vlag' van de Energy Valley regio. Daardoor heeft de stichting het thema kunnen 'loslaten'.

Het is mogelijk dat vanuit de aanjaagrol die de stichting vervult op de pro-actieve thema's nieuwe instituties ontstaan, waardoor de stichting zich op andere en nieuwe thema's kan richten. Voorbeeld hiervan is het katalysatorcentrum Duurzame Mobiliteit. Het merk Energy Valley dient idealiter in die gevallen ook als paraplu voor die nieuwe instituties en het is aan te bevelen is om de directeur een plaats te geven binnen de adviesraden. Op die manier wordt de afstemming gewaarborgd met deze organisaties en inhoud gegeven aan de paraplufunctie.

4. Integrale aanpak

Om de ontwikkeling van (innovatieve) projecten en thema's tot een succes te maken is het ook noodzakelijk de omgevingsfactoren van deze thema's te beïnvloeden. Hiervoor is een aantal neventaken te benoemen. Deze neventaken hebben betrekking op de beïnvloeding van de markt- en beleidscondities, netwerkvorming en monitoring van de ontwikkelingen. Dit zijn kritische succesfactoren om de kerntaken branding en projectontwikkeling succesvol te kunnen uitvoeren. Het geheel vraagt om een integrale aanpak (figuur 4.1).

Figuur 4.1 Schematische weergave van de integrale aanpak van projectontwikkeling.

De onderwerpen branding en projectontwikkeling zijn reeds uitgebreid beschreven. Hieronder gaan we in op de andere taken.

4.1 Markt- en beleidscondities

Voor de prioritaire inhoudelijke thema's zal aangetoond moeten worden dat de ontwikkelingen heel goed bij de regio passen, als het ware een 'Energy Valley thema' betreffen. Daardoor ontstaat de mogelijkheid invloed uit te oefenen op het beleidskader vanwege de positie als ervaringsdeskundige en mogelijk als inhoudsdeskundige. De regio versterkt daarmee haar positie in het nationale beleid waardoor effectief kan worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen. Dit creëert tevens de mogelijkheid om als koploper een beroep te doen op de beschikbare regionale en nationale beleidsmiddelen.

Belangrijke taak van de stichting is om het 'klimaat' rond nieuwe thema's zo optimaal mogelijk te beïnvloeden. Deels gebeurt dit door initiatiefnemers projectmatig te ondersteunen bij realisatie van projecten omdat resultaat legitimatie verschaft om invloed uit te oefenen. Initiatiefnemers lopen daarbij regelmatig tegen barrières aan die realisatie praktisch onmogelijk maken.

Om deze barrières te slechten heeft de stichting een adviserende rol naar de initiatiefnemers en naar andere betrokkenen die knelpunten kunnen (helpen) oplossen. Een goed voorbeeld is agendering in het rijk-regio overleg inzake het energieakkoord bij knelpunten die op nationaal niveau liggen. Vaak gelden deze barrières voor een grotere groep betrokkenen voor wie collectief naar een oplossing(richting) wordt gezocht.

De stichting Energy Valley heeft als taak eventuele marktperfectionen in beeld te brengen en te bundelen door marktpartijen te consulteren en gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Hierbij vervult de stichting een brugfunctie tussen markt en overheid. Naast beleidsadviesing op basis van knelpunten is dit er ook op gericht de ervaringen van deze groepen zo goed mogelijk in bestaand en nieuw beleid in te brengen. Daar hoort ook de vertaling van de concrete en praktische wensen, eisen en ervaringen van deze groep in beleidstermen bij. Dit kan overigens op meerdere niveaus plaats hebben. Belangenbehartiging en beleidsadviesing op operationeel niveau kan vanuit de stichting Energy Valley plaatsvinden.

Zodra het noodzakelijk is dit op politiek-bestuurlijk niveau te laten plaatsvinden, zal de stichting via het energieakkoord voeding geven aan een gerichte lobby vanuit de Noordelijke overheden. De stichting heeft in die situatie een signalerende, adviserende en ondersteunende rol naar de lokale en regionale bestuurders in Noord-Nederland voor de politieke lobby in de richting van bijvoorbeeld de Tweede Kamer en het kabinet. Deze politieke lobby vindt primair plaats onder regie van de lokale en regionale bestuurders.

Belangrijke constatering vanuit de marktpartijen is dat er in de komende periode een tekort aan goed geëquipeerd personeel wordt voorzien om uitwerking en invulling te geven aan de voorgenomen investeringen. Hierbij wordt vooral een tekort voorzien in technische geschoolde arbeidskrachten. De stichting Energy Valley zal samen met de bedrijfspartijen een programma ontwikkelen onder de noemer '*Work in the Valley*' om gezamenlijk de carrièremogelijkheden in de noordelijke energiecluster te promoten en de toegang tot geschikt personeel te optimaliseren.

Onderdelen hierbinnen kunnen zijn: gemeenschappelijk marketing van Noord-Nederland als energierijke en dynamische werkomgeving, gecentreerde stage- en vacaturebanken, job markets, bedrijfspresentaties en open dagen bij interessante technische bedrijfsactiviteiten. Daarnaast zal worden bezien hoe het opleidingspakket in Noord-Nederland verder kan worden aangesloten bij de marktbehoefte. De stichting kan daarbij een bemiddelende en intermediaire rol vervullen tussen opleidingsinstituten en het bedrijfsleven.

4.2 Netwerkvorming

Branding en projectstimulering zijn niet mogelijk zonder een sterk netwerk. Energy Valley bestaat inmiddels uit een hecht regionaal netwerk van actoren die in het energieveld actief zijn. Hiervan maken bedrijven, kennisinstellingen en (semi-) overheidsinstanties onderdeel uit. In 2007 is het *Energy Valley Platform* opgericht om invulling te geven aan de wens van partijen om zich formeel aan Energy Valley te binden. Het platform geeft invulling aan de informatieoverdracht naar bedrijven, maar biedt ook bedrijven de mogelijkheid om respons te geven aan de stichting. Daarnaast moet het platform meer en meer een arena worden waar partijen elkaar ontmoeten, elkaar inspireren en met elkaar coalities aangaan voor investeringen en projecten.

Het platform telt inmiddels meer dan 100 leden en de ambitie is dit verder uit te laten groeien. Het is de intentie alle partijen die ondersteuning ontvangen van de stichting Energy Valley te vragen zich als lid bij het Energy Valley Platform aan te sluiten. Daarnaast worden alle energiespelers gericht benaderd om lid te worden.

Daarnaast begeeft de stichting zich ook in relevante **nationale netwerken** om op de hoogte te blijven van relevante ontwikkelingen en met strategische partners tot afstemming te komen. Voorbeeld hiervan zijn de samenwerkingsrelatie met SenterNovem om tot werkafspraken te komen over verdere aanwending van nationale transitie-middelen; strategische participatie in de ontwikkeling van energietransitie op nationaal niveau en het opzetten van relaties met grote energiebedrijven (Gasunie, EDB's, Shell, E-concern, en anderen) en investeringsfondsen (ampere fonds, Rabo groenfonds, etc).

Het aangaan van een nauwe samenwerking met deze nationale spelers moet ertoe leiden dat de prioriteiten van Energy Valley voor het voetlicht worden gebracht en dat er projecten van deze partijen naar het noorden worden getrokken. Daarnaast levert deze werkwijze een verdere verdieping aan de profilering van de regio.

Aandachtspunt zijn de relaties met andere nationale energieregio's (vooral Rotterdam en Limburg). De banden met deze regio's zullen worden aangehaald om samenwerkingsmogelijkheden te bevorderen. Dit zal in het begin vooral op projectbasis moeten plaatsvinden waarna bij gebleken succes een structurele uitbouw tot de mogelijkheden behoort.

Netwerkvorming is er voorts op gericht rond specifieke duurzame energithema's netwerken te creëren waarin ervaringen worden uitgewisseld en samenwerkingsverbanden ontstaan. Daarnaast beoogt de netwerkvorming het ontstaan van nieuwe netwerken tussen ketenpartners (producenten, eindgebruikers, financiers en regelgevers) zodat ketenspelers elkaar weten te vinden en elkaars expertise kunnen gebruiken om een breed scala aan duurzame energieprojecten te realiseren. Via verschillende communicatiemiddelen (mailings, nieuwsbrieven, bijeenkomsten) worden actoren geïnformeerd over actuele ontwikkelingen. Regelmatig worden bijeenkomsten georganiseerd rond actuele thema's om het netwerk actief te houden en het netwerk op de hoogte te houden.

Een ander belangrijk element van netwerkvorming is de bundeling van de gezamenlijke inzet vanuit verschillende intermediaire organisaties. De stichting Energy Valley fungeert daarbij als schakelpunt waar dit samen komt. Mede gezien de toenemende energiefocus van verschillende partijen is het van belang overzicht te hebben van de spelers en het speelveld. Hierdoor kan synergie worden bevorderd en kunnen partijen van elkaar leren. Het energieakkoord biedt de gelegenheid om gestructureerd afstemming te laten plaatsvinden tussen rijk en regio over relevante energiekwesties. De stichting Energy Valley zal via de provinciale werkgroep voeding geven om knelpunten in het kader van het energieakkoord te agenderen en actieve lobby via de provinciale kanalen te ondersteunen.

4.3 Monitoring

Zoals aangegeven is de energiedynamiek in de noordelijke regio sterkt toegenomen. Gezien de voorgenomen investeringen en kennisinitiatieven zal dit alleen maar verder groeien. Dit vraagt om een goed overzicht van actuele ontwikkelingen om dwarsverbanden te kunnen leggen en kennisdeling te stimuleren. Hiervoor is behoefte aan een eenduidig monitoringsysteem.

In het kader van het energieakkoord zijn de eerste stappen gezet om tot een dergelijk systeem te komen. Het monitoringsysteem richt zich op het monitoren van werkgelegenheidseffecten van investeringen, verminderen CO₂-emissies en geproduceerde duurzame energie. De stichting kan hierbij een coördinerende rol vervullen door bundeling van beschikbare informatie bij ondermeer gemeenten, provincies, koepelorganisaties zoals MKB Noord, VNO-NCW Noord, KvK en NOM.

Deze organisaties dienen als bron om overzicht te krijgen van de ontwikkelingen in de Energy Valley regio. De stichting is daarbij afhankelijk van de medewerking en structurering van informatiestromen binnen de desbetreffende organisaties. Het is hierbij niet het streven om tot een volledig dekkend en gedetailleerd overzicht te komen, maar om op hoofdlijnen inzichtelijk te kunnen maken welke ontwikkelingen waar plaatsvinden.

Door de monitoringsfunctie bij de stichting onder te brengen kan het regiobrede karakter worden gewaarborgd. Daarnaast kan het systeem ook worden ingezet om afstemming te bevorderen en de resultaten beter inzichtelijk te maken. Daarnaast heeft het ook een functie in de branding en netwerkvorming. Streven is de openbare informatie toegankelijk te maken voor derden om de energiedynamiek zichtbaar te maken en kennisdeling te vereenvoudigen.

Naast de monitoring van de energieontwikkelingen in de Energy Valley regio zal de stichting tevens een beknopt intern monitoringsysteem hanteren om gestructureerd te kunnen rapporteren over de gepleegde inzet en de behaalde directe resultaten.

5. Organisatie

De in de voorgaande hoofdstukken beschreven taken moeten worden uitgevoerd door de stichting in nauwe samenwerking met ander facilitaire organisaties. De stichting moet hiervoor toereikend worden ingericht. Hieronder wordt ingegaan op de voor de komende periode gewenste organisatiestructuur, de bemensing van het coördinatiebureau en werkwijze van de stichting.

5.1 Stichting Energy Valley

De vormgeving van de organisatie van Energy Valley is vastgelegd in de notitie Perspectief voor Energy Valley uit 2004 en een addendum uit 2006. Op basis hiervan is de stichting vormgegeven en zijn de statuten en het directiereglement opgesteld. Voorgesteld wordt om de vorm van de stichting in hoofdlijn te continueren. Op onderdelen dient de huidige structuur echter wel te worden aangepast. Dit kan betekenen dat de statuten en het directiereglement op een aantal onderdelen dienen te worden gewijzigd.

De stichting kent statutair de volgende organisatiedelen:

- ***Raad van Toezicht***

Deze controleert het functioneren van de stichting in het algemeen en de werkzaamheden van het coördinatiebureau in het bijzonder. Daarbij zijn de volgende zaken van belang:

- o toezicht en advies ten aanzien van de strategische inzet;
- o toezicht en advies op de voortgang en de effectiviteit van de gepleegde inzet;
- o financieel toezicht;
- o ambassadeursfunctie

Voor financiële zaken heeft de Raad van Toezicht uit haar midden een financiële commissie benoemd. Deze commissie voert het reguliere financiële toezicht uit en is voor financiële kwesties namens de Raad van Toezicht aanspreekpunt voor de directeur van het coördinatiebureau. De commissie neemt geen besluiten, maar rapporteert en doet voorstellen aan de volledige Raad van Toezicht.

- ***Coördinatiebureau***

Het coördinatiebureau verricht de dagelijkse werkzaamheden die noodzakelijk zijn om de doelstellingen van de stichting te bereiken. Het coördinatiebureau is verantwoordelijk voor het formuleren en uitvoeren van de strategische inzet, fungeert als aanspreekpunt voor externe partijen en is verantwoordelijk voor een adequate communicatie met stakeholders. De werkzaamheden van het coördinatiebureau zullen zich in de komende periode primair richten op de in dit werkplan beschreven activiteiten.

- ***Participantenplatform***

Het participantenplatform biedt bedrijven en instellingen de mogelijkheid om lid te worden van de stichting Energy Valley. Het wil een arena zijn waar energiepartijen elkaar ontmoeten en waar uitwisseling van informatie plaats vindt. Het platform biedt de mogelijkheid om partijen actief bij Energy Valley te betrekken. Hiertoe worden met grote regelmaat bijeenkomsten georganiseerd. Ook wordt door gerichte correspondentie informatie aan de leden overgedragen. Het platform kent inmiddels een kleine 100 leden.

Naast deze formele onderdelen functioneert het *gedeputeerdenoverleg*, dat de jaarlijkse werkplannen beoordeelt. Van deze beoordeling is de provinciale subsidiering afhankelijk. Voorts bestaat er een *begeleidingsgroep* waarin ambtenaren van het ministerie EZ, de provincies, de gemeenten Groningen en Leeuwarden en medewerkers van NOM, TNO, Gasunie en Gasterra zitting hebben. In deze begeleidingsgroep wordt de voortgang van de werkzaamheden besproken.

De provincies hanteren bestuurlijk een strikte scheiding tussen haar rol als subsidieverstrekker en belanghebbende bij de activiteiten van de stichting. Dat betekent dat de provinciaal bestuurders geen deel uit te laten maken van de Raad van Toezicht. Om toch direct contact van de portefeuillehouders met de stichting mogelijk te maken is het gedeputeerdenoverleg ingesteld. Daarnaast is via de begeleidingsgroep en daarbuiten frequent overleg met ambtelijke vertegenwoordigers van de provincies. In de praktijk was deze situatie niet helemaal bevredigend omdat er twee gescheiden circuits ontstonden: de Raad van Toezicht en het gedeputeerden overleg. Voorts liep het contact met de gedeputeerden in de praktijk veelal indirect.

De ondertekening van het energieakkoord tussen de vier provincies en het Rijk is aanleiding om deze structuur te heroverwegen. Voor de aansturing van de uitvoeringswerkzaamheden van het energieakkoord is een stuurgroep samengesteld waarin de vier gedeputeerden zitting hebben, het zgn. portefeuillehoudersoverleg (poho), dat frequent bijeen komt. Het lijkt wenselijk en mogelijk om het gedeputeerdenoverleg in het poho te integreren en aldus een frequenter overleg op bestuurlijk niveau te realiseren. Deze oplossing doet recht aan de nog steeds levende wens van de portefeuillehouders om vanwege de subsidierelatie geen zitting te nemen in de Raad van Toezicht.

De Raad van Toezicht heeft in de tweede fase zoals beoogd redelijk op afstand gefunctioneerd. Uit haar midden is een financiële commissie samengesteld die het dagelijks financiële toezicht op zich nam. De intensievere betrokkenheid van de financiële commissie bleek in de dagelijkse praktijk van grote toegevoegde waarde voor de directeur in de uitvoering van de activiteiten van de stichting. Voor de komende fase dient te worden bezien of – en zo ja op welke wijze – de aansturing en ondersteuning van de Raad van Toezicht kan worden aangescherpt

5.2 Opzet en bemensing van het coördinatiebureau

Uit de gesprekken met de verschillende stakeholders zijn een aantal uitgangspunten voor de opzet van het coördinatiebureau af te leiden:

- De stichting Energy Valley moet zich zelfstandig kunnen positioneren als publiek/privaat initiatief. Dit vereist personeel dat kan optreden namens de stichting.
- Het coördinatiebureau moet slagvaardig kunnen opereren. Dit betekent dat voor de in de vorige hoofdstukken geformuleerde taken deskundig en kwalitatief hoogwaardig personeel moet worden aangetrokken.
- De omvang van het coördinatiebureau moet lean and mean zijn.
- De kosten moeten zo laag mogelijk zijn.
- Door de provincies is aangegeven dat zij graag een accountmanager per provincie zouden zien, die op de hoogte is van alle projecten die in de betreffende provincie spelen en die zich met name richt op die thema's die prominent in de betreffende provincie spelen.
- De werkzaamheden moeten worden gemonitord, zodat het coördinatiebureau afrekenbaar is op de gestelde resultaten ten aanzien van branding, projectstimulering, subsidieverwerving en klanttevredenheid.

In de huidige situatie (Energy Valley II) bestaat de bemensing van het coördinatiebureau uit 11 personen (7,5 fte), die vanuit verschillende bureaus worden ingehuurd¹⁰. Dit betekent dat de stichting een inhuurfee betaald voor deze mensen op basis waarvan zij hun werkzaamheden gedurende een inhuurperiode verrichten. De stichting heeft dus geen eigen personeel in dienst. De stichting kent dan ook geen personeelsadministratie; vervanging bij ziekte wordt door de bureaus waarvan wordt ingehuurd verzorgd. Gezien de beperkte subsidieperiodes (2,6 jaar) was deze werkwijze voor de hand liggend.

Voor de komende periode wordt een iets langere financieringstermijn voorgesteld (3,25 jaar i.p.v. 2,6 jaar) wat het wellicht mogelijk maakt personeel in dienst te nemen. Daarnaast heeft provincie Groningen aangegeven bereid te zijn om een mankracht dat additioneel bij de provincie in dienst is genomen, te detacheren mits de stichting de kosten hiervoor betaalt. Ook andere provincies zijn in principe bereid een dergelijke detachering uit te voeren, al hebben deze provincies aangegeven dat beschikbaarheid van geschikt personeel een drempel kan zijn. Hierdoor zou wellicht alsnog externe capaciteit moet worden ingehuurd. Overweging om tot provinciale detachering over te gaan is dat op zo invulling kan worden gegeven aan de gewenste contactfunctionaris.

In principe bestaan er daarmee drie mogelijkheden om personeel te werven:

- inhuur via bureaus
- detachering vanuit stakeholders
- aanstelling van eigen personeel

De toekomstige directeur heeft tot taak een organisatie op te bouwen die de in dit werkplan genoemde taken adequaat en efficiënt uit kan voeren. Voorgesteld wordt om de directeur te belasten met de taak om invulling te geven aan de formatie. In overleg met de Raad van Toezicht en de provinciale achterban is besloten dat het de voorkeur heeft in ieder geval de positie van directeur middels indienstreding in te vullen. Hiervoor zal een open sollicitatieprocedure worden gehanteerd onder verantwoordelijkheid van een selectiecommissie uit de Raad van Toezicht.

Formatieomvang

De omvang en de kwaliteit van de formatie moest zijn afgestemd op de in de vorige hoofdstukken beschreven taken. De volgende formatieomvang wordt daartoe voorgesteld.

Directeur	0,8 fte
Bureaucoördinator	1,0 fte
Secretariaat	1,5 fte
Communicatiemedewerker	1,0 fte
Projectmanagers	8,0 fte

Totaal	11,3 fte

Het accent ligt sterk op projectstimulering. Dit omvat zowel de projectservice als de aanpak van de innovatieve energithema's. De communicatiemedewerker wordt belast met werkzaamheden voor de branding en de organisatie van platformbijeenkomsten. De bureaucoördinator draagt zorg voor de interne afstemming en verzorgt rapportages naar stakeholders. Deze laatste taak is omvangrijk omdat met regelmaat werkplannen en voortgangrapportages worden verwacht. Daarnaast is de bureaucoördinator belast met verantwoordelijkheid voor allerlei overlegstructuren en de organisatie van bijeenkomsten.

¹⁰ Bureaus waarvan in de huidige periode structureel gebruik wordt gemaakt zijn: Divetro, DHV, EBConsult, GET, HSP, JIN, Janssen, SSN, TCNN en Van Werven.

De directeur is verantwoordelijk voor de overall organisatie. Hij rapporteert aan de Raad van Toezicht en het portefeuillehouderoverleg en fungeert als gezicht en extern contactpersoon voor de stichting.

Een indicatieve verdeling van de werkinzet over de werkonderdelen is weergegeven in figuur 5.2.

	Directeur	Bureaucoördinator	Secretariaat	Communicatie	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	Projectmanager	TOTAAL
Projectstimulering	0,1	0	0,5	0,5	1	1	1	0,4	1	1	0,6	7,1
Biomassa-innovaties (biofuels, afval, algen)					0,6	0,4						1
Groen gas					0,4	0,4	0,2					1
Zon-PV							0,6					0,6
Energie en ICT (SPS, sensors, metering, opslag)						0,2	0,2			0,2		0,6
Energietransitieparken								0,4	0,6			1
CCS									0,4			0,4
Energieopslag										0,4		0,4
Servicegericht projectstimulering										0,4	0,6	1
Branding / communicatie		0,2		0,5								0,7
Netwerkvorming	0,3	0,4										0,9
Monitoring								0,6				0,6
Optimalisatie beleid- en marktcondities	0,2										0,2	0,4
Interne organisatie	0,2	0,4	1									1,6
TOTAAL	0,8	1	1,5	1	1	1	1	1	1	1	1	11,3

Figuur 5.2. Werkinzet voor de verschillende taken

6. Financiën

Bij de werkzaamheden van de stichting moet onderscheid gemaakt worden tussen operationele kosten en externe projectkosten. De operationele kosten betreffen alle kosten die worden gemaakt voor personeel, huisvesting, promotie en communicatie. De middelen om deze kosten te dekken zullen door stakeholders gezamenlijk moeten worden ingebracht. De externe projectkosten zijn kosten die worden gemaakt ten behoeve van de realisatie van projecten, waar de stichting bij betrokken is. Het gaat daarbij om voorbereidingskosten, planstudies, advieskosten, investeringskosten enz. Deze kosten komen niet ten laste van de stichting, maar worden door de samenwerkingspartijen zelf betaald of worden ingebracht d.m.v. subsidies.

In de dagelijkse praktijk levert dit de heldere situatie op dat de stichting zijn eigen kosten kan inbrengen, maar dat de overige kosten door partijen zelf of uit subsidies worden betaald. De stichting is daarmee niet gebonden aan het inverdienen van middelen uit projecten ten behoeve van de inzet van eigen personeel. De stichting zit daardoor als zelfstandige partij aan tafel met een duidelijke toegevoegde waarde. Deze situatie wordt door het bedrijfsleven erg gewaardeerd.

Bijzonder punt van aandacht betreft de btw. Afgelopen periode (Energy Valley II) is gebleken dat de belastingdienst de werkzaamheden van de stichting beschouwt als uitvoering van een publieke taak, die buiten de werkingssfeer van de btw valt. Dit betekent dat de stichting de kosten voor btw die door opdrachtnemers in rekening worden gebracht moet betalen, maar dat zij deze kosten niet kan verrekenen. In bepaalde gevallen blijkt verrekening van btw echter wel mogelijk, indien sprake is van een duidelijke opdrachtgever-opdrachtnemer relatie, waarbij heldere afspraken worden gemaakt over de te leveren prestaties in ruil voor financiering.

In onderstaande kosten en inkomsten overzichten is uitgegaan van de handelingswijze zoals de belastingdienst die voorstaat in geval van Energy Valley II. Hierbij kan btw niet worden verrekend. Het overzicht van kosten is dan ook inclusief btw en het overzicht van inkomsten is exclusief btw. Het coördinatiebureau zal echter trachten om voor de komende fase een zo groot mogelijk deel van de werkzaamheden binnen de sfeer van de btw-verrekening te brengen.

6.1 Verwachte kosten en inkomsten

In onderstaande figuur is een overzicht gegeven van de verwacht inkomsten. De geraamde kosten zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden. Voor de bemensing is uitgegaan van inhuurtarieven conform afgelopen periode. Daarnaast is rekening gehouden met detachering van 4 projectmanagers vanuit de provincies. Hiervoor is overeengekomen de kosten te maximaleren op €80.000 per jaar. Per provincies zal 1 fulltime projectmanager worden geleverd die voldoet aan de noodzakelijke kwalificaties om marktgericht en proactief te opereren. Hiervoor kan per provincies een profiel worden bepaald op basis van de prominente thema's die in desbetreffende provincies spelen. Voor het overige personeel is vooralsnog uitgegaan van inhuur van expertise via commerciële bureaus gezien de gelimiteerde projectduur en de wens om ervaren en deskundig personeel in te zetten. Indien indiensttreding of detachering van personeel vanuit de stakeholders mogelijk is kan dit een kostenreductie betekenen

Bij de inkomsten is uitgegaan van de volgende verdeelsleutel: 48% van de financiering geschiedt door SNN middels het Koers Noord / OP Efro programma. Van de resterende financiering neemt het bedrijfsleven 1/3 voor zijn rekening.

		2008	2009	2010	2011	TOTAAL
Directeur	0,8					
Bureaucoördinator	1					
Secretariaat	1,5					
Communicatie	1					
Projectmanager GR	1					
Projectmanager DR	1					
Projectmanager FR	1			5.1.2e		
Projectmanager NH	1					
Projectmanager	1					
Projectmanager	1					
Projectmanager	1					
Coördinatiebureau	11,3					
Huisvesting		€ 20.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 260.000
Kantoorkosten		€ 60.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 510.000
Reiskosten		€ 15.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 195.000
Onvoorzien		€ 15.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 195.000
Operationele kosten		€ 110.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 1.160.000
Communicatie		€ 55.000	€ 220.000	€ 220.000	€ 220.000	€ 715.000
Deelprojecten		€ 115.000	€ 460.000	€ 460.000	€ 460.000	€ 1.495.000
TOTAAL		€ 640.000	€ 2.470.000	€ 2.470.000	€ 2.470.000	€ 8.050.000

		2008	2009	2010	2011	TOTAAL
Provincie Drenthe		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Fryslan		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Groningen		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Provincie Noord-Holland		€ 37.500	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 487.500
Gemeente Groningen		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Gemeente Leeuwarden		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
NV NOM		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Ministerie EZ		€ 18.750	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 243.750
Publiek		€ 225.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 2.925.000
Privaat		€ 175.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000	€ 1.225.000
SNN		€ 300.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 1.200.000	€ 3.900.000
TOTAAL		€ 700.000	€ 2.450.000	€ 2.450.000	€ 2.450.000	€ 8.050.000

Figuur 6.1 Verwachte uitgaven en inkomsten voor Energy Valley III